

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

۷۶ - ۲۱ ۵۷

SPECIMEN POESEOS PERSICÆ,

SIVE

MUHAMMEDIS SCHEMS-EDDINI

NOTIORIS AGNOMINE

H A P H Y Z I

Ghazelæ, five Odæ sexdecim
ex initio Divani depromptæ, nunc pri-
mum latinitate donatæ, cum meta-
phrasi ligata & soluta, paraphrasi
item ac notis.

- - - - carmina non prius

Audita, - - - - -

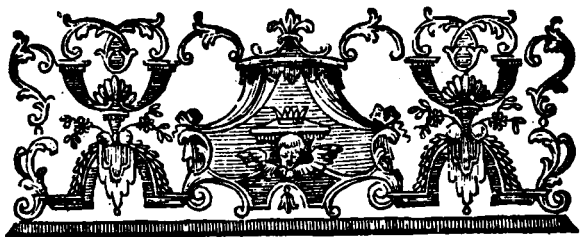
Virginibus puerisque canto. *Horat.*

VINDOBONÆ,

E TYPOGRAPHEO KALIWODIANO.

MDCCLXXI.

PROOEMIUM.

Veterum Persarum gesta, leges, sacra, consuetudines, clari quique omnis ævi scriptores memoriæ prodidère, sed studia litterarum ac disciplinas reliquas, quibus imbuti animum excoluerint, cuncti silentio præteriêre, ut adeo dubium prorsus sit, utrum vis illa ingenii, quæ inde a sæculo decimo per totam Persidem tam feliciter in poësin exarsit, insita genti a primordio fuerit, & quasi *αὐτοφυής*, an potius ex aliarum nationum consortio enata & adventitia censenda esse videatur.

Herodotus, qui res Persarum a Cyro ad Xerxem usque historiâ suâ complexus est, & quam minutissime pertractavit, vix ulla partes litteris in educatione puerorum tribuit, immo luculenter satis omnem juventutis institutio-

nem his tribus, equitatione scilicet, jaculatione, & veritatis studio exhaustam fuisse asseverat. *)

Xenophon accuratissimus scriptor, eoque fide dignior, quod Cyrum juniorem in Persiam sequutus, ejusque amicitia ac familiaritate usus, non accepta tantum ab aliis, sed proprio etiam periculo comperta litteris consignaverit, de institutione liberorum in Persia loquens, & ipse omnem pueritiæ disciplinam exercitatione corporis, ac studio pietatis & justitiæ circumscribit, nullâ habitâ ratione scientiarum aut amœnorum litterarum.

Attamen politioris humanitatis rudes plane atque expertes non fuisse aliquot scriptorum testimoniis manifestum est; & quidem historiæ, saltem patriæ, studiosos fuisse Persas colligere licet ex iis, quæ Diodorus Siculus de Ctesia **) memorat, quem ideo se sequutum præ cæteris fatetur, *quod ille ex membranis Regiis, in quibus Persæ res antiquas jussu legis cujusdam ordine*

*) παιδεύουσι τὰς παῖδας ἀπὸ πενταέτους ἀρχαίμενοι μέχρι ἐκκοσμήσεως τρεῖς μῶνα, ἱππέειν, καὶ τοξέειν, καὶ ἀλκιδέειν.
Herodot.

**) ἔτος ὅν φησιν ἐκ τῶν βασιλικῶν διφθερῶν ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατὰ τινὰ νόμον ἔιχον συντεταγμένους, πολυπραγμονῆσαι τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ συνταξάμενοι τὴν ἰσχυρίαν εἰς τὰς ἑλθούσας ἐξενεργεῖν.

Diod. Sicul. Biblioth. l. 2.

dine descriptas habebant, historiam suam desumpserit.

Sed nec a Musis & poësi alienos fuisse fidem faciunt ea, quæ Strabo *) de puerorum gentis illius educatione refert: *Disciplinarum inquit Magistris continentissimis utuntur; qui fabulas ad utilitatem accommodatas contexunt, & Deorum ac virorum illustrium facta canticis celebrant; &c.*

In tanta tamen veterum monumentorum egestate, quorum neque hodie ulla uspiam videntur, nec etiam a priscis memorata reperiuntur, arduum plane atque inconsultum fuerit definire, quæ, aut quanta ratio recentiorum apud Persas studiorum intercedat cum iis, quæ apud illos antiquitus vigeant, aut potius utrum ulla ratione novæ poëseos initia ab antiquis arcessenda censeantur. Proinde videndum adhuc, an saltem illis temporibus, quæ Muhammedis ætatem proxime præcesserunt, hoc genus litterarum gentem illam coluisse, indiciiis aliquibus constare possit.

Sæculo certe post Christum tertio floruit
celebris Academia Gandisaporæ (Giundisabur)
a 3 quam

*) Διδασκάλοις δὲ λόγων τοῖς σωφρονεσῶσι χροῶνται, οἱ καὶ τὸ μυθῶδες πρὸς τὸ συμφέρον ἐκπαίδοντες πλέκουσιν, ἢ μέλεις χωρὶς ἢ μετ' ᾧδῆς ἔργα θεῶν τε ἢ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀναδιδόντες. Strab. l. 15.

quam urbem Nassireddin & Ulubeig provinciæ Chorasanae tribuunt, Abulpheda vero ab Assemano citatus Chuzistanae assignat. De scholæ hujus origine & incunabilis varia & anceps scriptorum est sententia. Abulpharage, qui medio sæculi decimi tertii floruit, auctor est in sua historia Dynastiæ, Urbem & Academiam Gandisaporæ a Sapore Persarum Rege fundatam fuisse, qui pace cum Romanis pacta, filiam Aureliani Cæsaris sibi desponderit, *) & Medicos græcos tuendæ filiæ valetudini a Cæsare adjunctos Gandisaporæ collocaverit, atque ab his primum medicinam Hippocraticam in oriente traditam fuisse.

Quidquid autem sit de origine urbis & scholæ Gandisaporenسيس, floruisse tamen certum est

*) Narrationem hanc merito suspectam habet Tillemontius, tum ex aliorum scriptorum silentio, tum etiam quod unicam Aureliani filiam Romæ constanter mansisse ex fide historiarum manifestum sit. Labefactat id ipsum ejusdem Abulpharagi Chronicon Syriacum apud Assemanum Tom. 4. cujus hæc sunt verba: *Porro advenērunt cum Valeriano complures periti medici græci, qui medicinam Hippocraticam in Oriente disseminarunt.* Unde patet medicos hos non cum filia Valeriani, sed cum ipso Cæsare in Persiam profectos esse. Verum Historiam Dynastiæ ex hoc ipso Chronico constatam fuisse observarunt eruditi, atque adeo pro posteriori & accuratiori habendam. Vide de Gandisapora peculiarem dissertat. Henr. Schulzii in Act. Acad. Petropol.

est usque ad annum 1318. uti hoc Canon Concilii ab Assemano adductus luculenter probat. Nec obscuris etiam documentis asseritur Academiam hanc a viris græcæ medicinæ peritis primum fundatam fuisse, etsi postea a Nestorianis occupatam ab antiquo instituto descivisse, & divinis æque ac humanis litteris tradendis patuisse certis indiciis probari possit. *)

Enimvero tam in hac, quam etiam in aliis nonnullis Nestorianorum in Perside scholis, non medicinam tantum, sed & alia litterarum & scientiarum studia viguisse perhibet idem Assemanus Tom. 4. his fere verbis: *Præter sacram litterarum studium artes etiam liberales omnes doceri consuevisse, grammaticam scilicet, rhetoricam, poeticam, dialecticam, arithmeticam, geometriam, musicam, astronomiam, medicinam, aliasque, compertum est ex iis, quæ Ebed Jesus sobensis in Catalogo scriptorum syrorum refert, ubi tractatus de scientiis omnibus ac præsertim philosophici & medici recensentur. **)*

a 4

Ve-

*) Increfcente sensim Christianorum in Persia numero, aliæ complures scholæ fundatæ fuerunt: ut Edessena, Nisibena, Elamitica sive Lapethensis, quæ tamen potissimum sacris litteris addictæ profanas disciplinas excludebant.

**) Ex hujus Lycei alumni censendi sunt potissimum illi, qui libros ex græca lingua in Aramæam,

Verum hæc pauca & incerta vestigia tanti non sunt, ut iis tuto insistere possimus ad originem poëscos, quæ posterioribus sæculis viguit investigandam; nec temere omnino arguerit aliquis, si hæc studia veteres Persæ excuierint, si neglexerint, recentium certe poëmatum ac carminum initia ex aliis, iisque prioribus fontibus fluxisse, quæ quibus fati, quibusve auctoribus ad Persas devoluta sint, ut luculentius patere possit, non incongruum videtur Persiæ ipsius statum ac vicissitudines ab exordio ad hæc usque tempora summatim expedit, & tanquam in tabella oculis subicere.

Persia, quæ & Achæmenia dicta est veteribus, sub variis Principibus stetit usque ad Cyrum, qui anno primo olympiadis 55, Urbis conditæ 195, Medorum Rege Astyage depulso Regni persici fundamenta locavit, quod Imperium duravit annis 229 sub 13 Regibus. Dario Codomano ab Alexandro devicto Regnum Persarum ad Græcos translatum est. Post Alexandrum Seleucus, unus ex hæredibus, Mediam, Parthos, Bactra suis ditionibus adjecit. Huic successit filius Antiochus Soter, ac post hunc Antiochus Divus, cujus filii Callinicus & Hie-

seu Syriacam, quæ christianis totius orientis communis fuit, verterunt; & sane multæ arabicæ græcorum librorum versiones ex Syriacis potius quam græcis codicibus factæ merito existimantur.

Hierax mutuâ discordiâ Arsaci ad Parthicam potentiam augendam vires dedêre. Tum denique sub Parthis stetit Regnum Persiæ, & Parthorum Persarumque nomen promiscue accipi cæpit. Anno Christi 227 Artaxerxes Persa excusso jugo Artabani Parthorum Regis, secundam Persarum Monarchiam instituit, quæ duravit usque ad Jezdegirdum, *) qui anno Hegyræ 15. Christi 636. sub Omero a Saracenis ad Cadesiam cæsus, tandem vero in Urbe Meru a gubernatore proditus & interfectus est, anno Hegyræ 31. Post hunc Saracenis primum, tum variis Turcarum ac Tartarorum Dynastis paruit Persia. Præcipuæ Dynastiæ fuerunt: Buidum, Gazneviorum, Seljucidum,

a 5

Gau-

*) Notandus est error omnium fere nostratium Scriptorum, qui & argumento esse potest, quam parum tuta sit eorum fides in historia populorum Orientis, utpote qui in re tam perspicua, ac primorum Chalypharum gesta sunt, tam turpiter sint hallucinati. Scribunt autem plerique Jezdegirdum ab Omero, alii ab Othmanno, cæsum, & interfectum fuisse, idque anno Christi 632. quod utrumque falsum; namque initium regni Jezdegirdi incidit in annum Christi 632. Hegyræ 11. Pugna autem Cadesiæ, in qua cæsus & profligatus est, accidit anno Hegyræ 15. Christi 636. proditus denique & interfectus est in Urbe Meru, multis post cladem annis, videlicet Hegyræ 31. non ab Omero, neque etiam ab Othmanno, quorum neuter pugnae interfuit, verum ab alio Duœ exercitus.

Gauridum, Chovaresmiorum, *) Atabekiorum, Ilchaniorum, & Modhaferiorum, quibus ultimis Regnum tenentibus Tamerlanus Persiâ potitus est, Hegyræ anno 789. Post hunc, ejusque successores, regnarunt aliquot Principes factionis arietis nigri usque ad Uzun-Hassanum ex factione arietis albi, sub cujus successoribus inter se dissidentibus misere lacerata Persia ab Ismaele Schah Sofi recreata est, qui, quidquid majores possidebant, dominatu complexus, usque ad initium sæculi 16 regnavit, & a quo Sophi Persiæ initium ducunt. Ex horum numero Schah Abas Regnum Persiæ magnopere auxit ac florentissimum hæredibus suis transmisit, qui continua serie rerum potiti sunt usque ad hanc proximam ætatem, qua iterum infelix Persia intestinis bellis divexata conflavit, & in hanc usque diem, nondum extincto incendio, prostrata jacet.

Summa ergo rerum in Persia mutatio eo potissimum tempore evenisse autumanda est, quo Rege Jezdegirdo vita & throno exuto, Regnum in Saraccnorum potestatem redactum est;

*) Hic rursus lapsi sunt plerique, dicentes: in Saracenorum potestate mansisse Persiam usque ad Gelaleddinum, æræ Gelalæ auctorem, qui illis pulsus rerum potitus sit; cum potius longe ante hunc arabibus erepta fuerit Persia, ac ipse etiam Gelaleddinus ultimus fuerit ex Dynastia Chovaresmiorum, qui Persiam 131. annis tenuerunt.

est; quove mores, ritus, leges, ac Religio omnis, & ipsa denique studia ad normam Arabum sunt instituta; ut proinde libri omnes, qui hodie linguâ persicâ exarati extant, non ante hæc tempora referendi videantur, paucis monumentis exceptis, iisque dubiis, quæ in antiquo idiomate *Pechlevi* *) dicto scripta, & a residuis adhuc Ignicolis servata, doctorum nonnulli e tenebris in lucem vocare sunt conati.

Itaque si quis originem poëscos, qualis apud Persas hodiedum viget, penitus indagare voluerit, ad fontes Arabum recurrat, est necesse; qui etsi sermone atque idiomate dispari, iisdem tamen artis metricæ principiis, ac eodem pene gene-

*) *Zebani-pechlevi*. In hoc idiomate exstant hodiedum libri aliquot veterum Magorum, ac inter reliquos *Zend*, *Pazend*, & *Abesta* sive *Vosta*, dogmata & præcepta antiquæ Religionis continentes, quos libros Abrahamum a Deo accepisse Gebri seu Ignicolæ testantur. Neque vero censendum est Abrahæ nomine Patriarcham Hebræorum intelligi, sed alium quendam *Zerduscht*, seu *Zerdust* agnominatum, quem græci, æque ac Latini Zoroastrem nuncupant. Extat in Bibliotheca Regis Galliarum Dictionarium manuscriptum, quod vetusti hujus idiomatis voces recentis Persarum linguæ adminiculo explicat, codex eo rarior, quod unicus fere in tota Europa invenitur. NB. Putant nonnulli memoratos libros de Religione Magorum, ad Chaldaicum propius quam ad Pechlevium idioma accedere.

genere carminum multis ante sæculis poëticen coluerunt, quive, ut plerumque fieri solet, cum nova religione, ac libris dogmata fidei continentibus novas litteras subjectis Regnis & provinciis intulerunt, uti luculentum apud Persas, qui statim ab initio legis Muhammedanæ antiquos & patrios characteres cum arabicis commutarunt, ac mox studia & disciplinas omnes ad exemplar victoris populi renovarunt. Quare non incongruum fuerit de hac etiam gente aliqua carptim & quasi per transfennam commemorare.

Arabes vasto terrarum situ & gazis suis tantum ab antiquis noti, cætera ancipitis famæ, etsi ob bella aliquot cum finitimis gesta, & frequentissimum toto orbe emporium aliqua ex parte innotescere potuerint, cæterum incultâ vastitate divisi, & inaccessi, plerique incertis sedibus, vagi & palantes ut adhuc hodie, liberi quidem, sed usque ad septimum sæculum inglorii vixerunt. Ea tempestate Muhammedes nova sacra, inauditam Religionem molitus, brevi tempore tam longe lateque arma ac superstitionem circumtulit, totque Regnis ac ditionibus per se suosque Successores est potitus, ut ante exactum sæculum Hegyræ, Imperii Arabum fines freto Herculeo, & extremis Indiæ oris terminarentur, fama & terror nominis totum orbem completeret. Sed quod stupendum maxime in tanto virium & potentiæ incremento
illud

illud est, quod cum Barbari reliqui, qui florescentes quasque Provincias invaserunt & victoribus armis debellarunt, cultum & Religionem devictarum gentium assumpserint, artibus & studiis ultimum exitium intulerint, hi contra dum dogmata & ritus subjugatis populis obtrudunt, litteris & scientiis perfugium præbuerunt, & pene jam profligatas tota Europa ac cultissimâ Asiæ parte artes & disciplinas benigno sinu foverunt. *) Memorantur adhuc hodie a doctis, nec ulla unquam ætas oblitte-
rabit insignia aliquot Principum Saracenorum nomina, non tam potentia, quam amore in litteras ac omne genus eruditionis clara, præcipue vero Almanforis, Alraschidi, Almamonis **) &c. quorum tanta fuerunt in bonas
artes

*) Hoc non de primis statim Muhammedis successoribus dictum volo, nam illi fanatico novæ superstitionis, ut fieri solet, zelo, & ferocitate quadam ex continuis bellis contracta in Religionem æque ac litteras heterodoxorum sævierunt; constat hoc vel maxime ex ignominioso facinore Omeri, secundi a Muhammede Vicarii, cujus jussu Alexandrina Serapionis Bibliotheca flammis cremata est. Sed pacatis subinde ac firmatis Imperii rebus tanti opprobrii labem sustulerunt longo ordine Caliphæ ex genere Abassidarum.

*) Eximium plane documentum ardoris, quo Almamon in litteras flagravisset, perhibet regia illa & omni laude major actio, quam tanto Principi alicubi adscriptam reperio. Hunc ajunt Leonem

artes earumque cultores merita ac beneficia, ut siquid uspiam residui fuit illorum ævo in toto orbe scientiarum, id totum apud illos solos delituisse jure credatur. Horum virtute, his facem posteris prælucentibus factum, ut compluribus sæculis in oriente æque ac occidente uni pene Arabes scientiarum laude florere, cumque reliquæ Europæ Regiones spississimis ignorantiae tenebris ac omnigena barbariei coluvie premerentur, Philosophia, Medicina, Astronomia, Geometria, atque his affinium artium studia apud solos Hispaniæ Mauros in honore servarentur. Tantum ergo abest, ut sicut vulgo creditum est, lege & instituto Muhammedicæ Religionis cautum sit, ne illius affectu litteris & scientiis operam impendant, ne fors eruditionis lumine dogmatum caligo discutiatur. Imo mirandum sane, quomodo tam brevi spatio, ab Aarone videlicet cognomine Justo, idque in tanto civilium & externorum bellorum tumultu, tantum incrementum cæperint

doctum alias Thessalonicensium Episcopum, postmodum autem nescio quo iniquo fato summa inopia laborantem & Constantinopoli ex vilium & abjectorum hominum institutione stipem corradentem, magnis honorum & opum pollicitationibus ad aulam suam Bagdadum evocasse. Cum vero Imperator græcorum viri hujus, quo uti nesciebat, discessum inhiheret, nec precibus ac sollicitationibus Saraceni Regis locum daret, Almamon Imperatori bellum indixisse fertur.

rint litteræ & scribendi studium, ut jam Saladino (*Selab-eddino*) Ægyptum expugnante, in Bibliotheca Palatii Fathimitarum centum millia arabicorum voluminum omnigenæ eruditionis sint reperta; ut nihil dicam de Ismaele Ibniabad, qui multo ante hæc tempora a Rege Persarum ad Aulam invitatus, eo se conferre detrectavit, librorum suorum copiam prætexens, quibus transportandis quadringenti cameli onerandi fuissent.

Enimvero quæ de scientiarum apud gentem illam incunabulis dicta sunt, quæve ad Aaronis proxime tempora relata vidimus, non etiam de sermonis arabici cultura intelligenda sunt, quippe lingua & poësis Arabum, jam ante Muhammedis ætatem ad summum apicem pervenit; patet hoc tam ex contextu Corani, cujus tanta est styli gravitas, ornatus, & elegantia, ut pro norma & archetypo puræ dictionis jugiter præponi meruerit, tum vel maxime ex septem illis poëmatibus in templo Meccano, Muhammedis ævo appensis, & *Muâllakat* dictis, *) vel etiam *Mudhabebat* (eo quod caractere aurco in papyro Ægyptia exarata fuerint) quorum

*) Horum poëmatum ultimum a Lebido Ebu-âkil Beni-Rabiat scriptum est, qui adhuc Muhammedis tempore vivebat, & idololatriæ addictus erat tunc, cum primum Propheta legem publicare cepisset. Ajunt autem scriptores Arabum Lebidi

quorum pars hodie dum extat, & a peritis omnibus pro venustatis arabicæ exemplari jure habetur. Sed & sic culta jam & adulta arabum dialectus diu in proprio solo conclusa delituit, nec vel vicinis populis uspiam innotuit, donec tandem Muhammede novam legem quaquaversum victricibus armis firmante, angustis limitibus coarctari dedignata per immensos terrarum tractus diffusa est, & brevi per totam pene Asiam atque Africam propagata ultimo eo progressa est, ut rudi adhuc & illiterato apud nos sæculo

carmina tanto in pretio habita fuisse, ut portæ Meccani Templi affigi meruerint, qui honor non nisi summis in arte viris tribuebatur; cumque ex tot lectoribus nemo cum Auctore de palma contendere auderet, accidit, ut caput Corani, cujus titulus *Bacrat*, ejusdem Templi valvis appenderetur; cujus primis versiculis perlectis Lebidus attonitus dixisse fertur, verba illa ex ore hominis procedere non potuisse sine peculiari Numinis inspiratione, quo dicto fidem Moslemicam est amplexus. Addunt Muhammedem tali profelyto summopere gavisum fuisse, cum acutissimum viri ingenium sibi perspectum haberet; Huic poetæ adscribitur distichum, quod jam moribundus protulisse dicitur, & cujus hic fere est sensus:

Rebus in humanis novitatis gratia multa est,

Me miserum! mortis gratia nulla novæ.

Vagiadtu gedid el-mevt gairi lebbidb &c. Vide *Devlet Schah semercandi et Amasi.*

sæculo sub Clemente V. Pontifice, Concilii Viennensis decreto studium linguæ arabicæ sit sancitum. Sed nusquam gentium feliciori profectu culturæ sunt litteræ & disciplinæ Arabum, quam apud finitimos Persas, qui tanto studio & alacritate ad eas condiscendas incubuerunt, ut primis statim temporibus inter præcipuos Corani Commentatores censerentur, interque hos summi Imam Abul-Cassim Zamachscheri, & Nassireddin Abu Said Beidhavi, uterque legum ac dogmatum moslemicorum peritiâ clari & insignes. Exinde vero sparsâ jam & disseminatâ per totam Persiam Religione Muhammedana, idioma Arabum tanquam Doctorum lingua in scholis omnibus tradi, & libri illo sermone sive prosa, sive versu exarati evolvi, ac denique in vernaculum idioma converti, & per imitationem novo, patrio tamen stylo effcerri cæperunt; atque hæc est vera & genuina Poescos Persicæ origo, quemadmodum utriusque linguæ poemata inter se comparanti compertum erit.

Jam vero etsi nulla pæne sit totius Persiæ plaga, quæ non unius vel plurium illustrium poetarum natalibus gloriatur, cæteris tamen omnibus laudem hanc præripuit provincia Fars vel Pars, id est Persis proprie dicta, a quâ jam antiquitus toti Regioni nomen inditum est, quæve hodie non numero tantum, sed etiam præstantiâ vatum ex illa oriundorum præ reliquis

quis inclyta habetur. Hujus caput Schirazum, *) quod aliqui veterem Persepolin alii Cyropolin esse putant, celeberrima toto Oriente Urbs, & diu sub Atabegiis atque Mudhaferiis totius Regni perfici Metropolis, nostris vix nisi vini generosi famâ cognita, multorum atque illustrium ingeniorum ferax fuit, tum vel maxime cum sedes Regum Persiæ fieri digna habita est. Hanc aliquis non male Persiæ Athenas vocaverit, tum quod purissima lingua persica, eaque peculiari- bus idiotismis ac elegantis, quas grammatici gentis illius modos Schirazios vocant, luxurians, incolis

*) Schirazum non esse urbem admodum antiquam, neque adeo veterem Persepolin, immo jam vigente Muhametismo a Muhammed Ben - Cassem fundatam fuisse, tam ex investigatione urbis, quam ex fide historiarum manifestum est; sed tamen ex ruderibus Persepoleos, quæ Persis Istekhar dicitur, ædificatam, utpote quæ non longe ab ea distet, apud Geographos est receptum. Imo si verum est, quod Jahja in suo Lebi-tarich asserit, antiquam videlicet Persepolin duodecim parasangas (18. leuc. gall.) longam fuisse, hodiernum Schirazum in ejus circuitu comprehensum fuisse credibile est. De hac urbe Poeta quidam Schirazius sic jactabundus ludit:

Quid Memphis & Damascus, aut quid cætera

Terræ & maris sunt oppida?

Pagi universim si Schirazo conferas,

Quæ sola jure urbs dicitur.

incolis ejus sit nativa, tum etiam quod amoeniorum ac politiorum litterarum domicilium dici mereatur. Plurimi sane sunt, neque facile enumerandi, eruditionis & eloquentiæ laude in oriente clari Scriptores, qui ex hac urbe originem traxerunt, sed inter cæteros notiores, neque nostratibus nominetenus ignoti Poetæ Sadi, & Haphyz, quorum ille pluribus jam versionibus Europæ innotuit, hujus vero celebritati versionis difficultas hucusque obstitisse videtur; ut proinde operæ pretium sit hunc etiam ab oblivione vindicare.

Fortunam & fata Haphyzi longo ordine persequi non est præsentis instituti, pauca tantum ad vitam ejus spectantia, eaque potissimum ex ipsiusmet auctoris operibus excerpta memorabo, uberiora daturus, si quando affluente otio amplior Divani pars vulganda contigerit.

Muhammed Schems ed-din (nam hoc proprium est Poetæ nomen, etsi notior sit agnomine Haphyzi) *) natus est Schirazi circa initium

b 2

tium

*) Mos est apud Orientales, præsertim apud Muhammedanos, adultis agnomina quædam addere, ad indolem uniuscujusque alludendo; sic Haphyz idem est, quod græcorum *Memnon*, vel potius *Mnemon*, hoc est: bona memoria præditus, magnæ vi memoriæ pollens. Hinc hodie dum, qui totum Coranum memoriter recitare valent, Haphyzi compellantur.

tium sæculi Hegyræ octavi, floruitque præcipue sub Regibus ex stirpe Mudhaferiorum, *) quo tempore Sultani Schah - Schegia hæredes Persiam in quatuor regna, Schirazi videlicet, Kermani, Jezdæ, & Isphahani sunt partiti; quorum Principum juxta seriem frequens occurrit in scriptis Haphyzi mentio, nec tamen semper laudabilis, prout quisque æquus aut iniquus carminum ejus fuit æstimator. De privato vitæ auctoris genere parum certi constat; Doctorem tamen & Legis peritum fuisse, adeoque ex ordine eorum, quos *Ulema* vocant, tam ex variis Divani ejus locis, quam ex apposito nomini illius titulo *Scheich* compertum est, quo titulo non nisi sacrarum litterarum interpretes, vel cœnobiorum Antistites nuncupantur; imo etiam non obscure ex scriptis suis argui-

*) Dynastia Mudhaferiorum in Persia duravit circiter 77. annis, ab anno Hegyræ 718. usque 795. sub septem Principibus, qui omnes partim successive, partim insimul regnarunt, hoc fere ordine: Emir Mubarezzedin Muhammed Mudhaffer regnavit ann. 42. Schah Schegia Filius Mudhaferi ann. 26. Schah Mahmud. an. 10. Sultan Ahmed, Schah Mansur, Schah Jahja, denique Zinalabedin filius Sultani Schah Schegia. Horum ultimi regnarunt solum novem vel decem annis, separatim vel conjunctim in diversis Persiæ Regionibus, donec Tamerlanus Schah-mansuro superato Regnum Mudhaferiorum funditus evertit.

arguitur monasticæ vitæ addictus, atque forte etiam Monasterii alicujus Senior vel Præfectus fuisse, etsi hoc non ausim fidenter asserere. Certum tamen est, quod in gymnasio ab Hagi Cavam-üd-dino *) fundato, cujus viri munificentiam & liberalitē aliquoties prædicar, legum & religionis studio primū, tum vero prælectioni & institutioni aliorum aliquandiu vacaverit, ubi & commentarii cujusdam *Tefsiri-Küşchaf* dicti loca dubia & obscura glossis suis dilucidavit, ac etiam in opus, quod *fukiakie* vocatur, notæ ejus marginales hodieum extant. **) Sed si quam laudē meruit jurisprudentiæ & dogmatum fidei peritiâ, longe majorem profecto consecutus est carminum suorum venustate, quorum fama & celebritas ita repente totam Persiam ac finitima etiam Regna pervasit, ut plerique Reges ac Dynastæ desiderio tantâ viri facundiâ fruendi incensi, omnimodis pollicitationibus Poëtam ad se arcessere

b 3

sint

*) Hagi Cavam-üd-din Hæsan, fuit Regis Persarum Sultani Hasan Elchani summus regni administrator (Vezirius) & præcipuus Poëtæ nostri Patronus.

**) Vide Sudium ad ghazelam: *Saki benuri bade*, qui & auctor est Haphyzum, magnam partem versuum suorum in hac schola auditoribus suis prælegisse, ab iisque potissimum post Magistri mortem in Divani ordinem fuisse redactos.

fint conati, alii etiam absentem domis cunctula-
verint. Cæterum cum nihil animo suo potius
foret, quam in otio litterarum versari, postha-
bitâ omni Regalis patrocinii cura totum se
poëticæ dicavit, & sive libertatis & quietis stu-
dio, sive aulicæ vitæ fastidio, sive honorum &
divitiarum contemptu, sive denique patrii soli
amore, *) Schirazo se dimoveri passus non est,
nec

*) Quanto amore prosequutus sit Poëta patriam
suam atque inprimis natalem Urbem Schirazi, pa-
tet ex multiplici encomio, quod carminibus suis in-
tersperfit, præcipue vero ex ghazela *Cboſcha Schi-
raz* &c. quæ peculiare Schirazi laudēs continet;
quamve sic verto:

Felix amoenô conspicuum situ

Schirazum! Eoæ grande decus plagæ;

Dî te beariunt; Dî te ab omni

Exitio tueantur avi.

O qui salubres fonte ciens aquas,

Das longa vitæ tempora florida;

Sic læta decursu perenni

Unda fluat tua Rucnabade;

Seu me Musella, seu Giaferi tenet

Calcata molli planities pede;

Fragrantis auræ bene flamen

Difficiles procul arcet æstus &c.

nec toto vitæ tempore quoquam, nisi semel tantum ad Jezdi Regem *) est profectus, cuius etiam itineris illum subinde piguit, quod spe sua frustratus similem plane Theocrito, Hieronem Siciliæ Tyrannum adeunti & celebranti sortem nactus sit, quodve indonatus & γυμνῶς ποσὶν, ut ille ait, sit reversus; idque eo gravius tulit quod Hormuzi vel Armuziæ Rex, solâ Haphyzi famâ incitatus, ignoto & invisio alias Poëtæ munus magnificentissimum miserit. Unde in hoc etiam cum Syracusio vate comparandus est, quod sicut ille toto decimo sexto idyllio Hieroni ingratum animum exprobrat, sic iste pluribus in locis Regi Jezdi illiberalitatem magna cum libertate objicit, ut hic:

b 4

Ar-

Præ reliquis autem commendat, idque frequenter, rivum ac fontem Rucnabadi, & deambulacra Musellæ, quorum amœnitatem decantatis Muhammedis Paradisi deliciis anteponit. Vide hic Gazell. 2. Stroph. 2. ubi pocillatorem alloquens sic dicit:

Infunde beus! remanens merum,

Non Cæló inveniam floriferos aquæ

Rucnabadi ego margines,

Musellæque vivens perpetuo nemus.

*) Vide infra Gazell. 10. *Ma bireftim* &c. & notas ad paraphrasim; hanc enim odam Poëta Jezdum profectus ad amicum suum misit.

*Armizæ Rex, quem nec unquam contigit
Videre, mibi donum dedit;
Fædi Monarcham vidi & ad Cælum extuli,
Nec sic tamen quidquam dedit.*

Et alibi hoc fere modo.

*At vos beati vivite Oenochoi diu
Epuli ministri Regii,
Ætate vestra sit licet nunquam mibi
Vino repletum poculum, &c.*

Meminit etiam Regis Avisi, *) ut ingrati & immemoris carminum, quibus illum laudaverat, sic enim de eo loquitur in gazela, *Cbosch amed giül* &c.

*Sultani Avisi servituti me assero,
Esi ille famuli non recordatur sui.*

Longe

*) Sultan Avis, cognomine Ghajas-ud-din, fuit ex stirpe Regum Ilchaniorum, qui etiam Ahmed Beni-Avis vel Veis appellatur. Hic primum beneficus fuit Poëtæ, eique multum & diu blanditus est, quo ad aulam suam attraheret. Postea vero, ut fieri solet, intermissione consuetudinis oblivio amicitiae surrepsit.

Longe aliter sentit de Rege Schach - Mansur, qui potentissimus fuit Principum Mudhaferiorum, & cui totam gazclam *Cbosreva* inscripsit, in qua egregias animi & corporis tanti Regis dotes prædicat & extollit. Nec minoribus laudibus effert clementiam & mansuetudinem Regis sui Schach-Schegia, qui duro ac rigido Matris suæ imperio *) succedens Regnum Persiæ summâ cum lenitate ac animi moderatione administravit, eo enim alludit per jocum dicens:

Ætate nostrâ, qua pius Rex subditis

Delicta condonat suis;

Haphyz aperte cantbaro semper vacat,

Musti palam vinum bibit.

Cæterum nihil suffragante tot Principum benevolentia, communem & calamitosam vatum omnium sortem expertus est Haphyz, qui se fortunæ bonis illiberaliter dotatum aliquoties conqueritur, & in gazcl. *musulmanan mera*.

b 5

Ple-

*) Dilschad - Chatun mater & tutrix Regis Schach-Schegia, tantâ cum severitate regnum filii sui administravit, ut in leves quasque culpas gravissimis suppliciis animadverteret, atque in vinum bibentes mortis pœnam decerneret. Quam pœnam Schach-Schegia major annis factus non mitigavit tantum, sed plane sustulit, ac vini usum omnibus indulxit.

*Plerumque egestas dura virtuti est comes,
Fortuna nulli pejor ac mihi fuit.*

Nec obscure etiam Inopiæ suæ culpam in sæculi sui vitium rejicit, & queritur de indoctorum hominum urbis suæ ignavia & impudentia, qui versificatorum quorumvis nugas & ineptias ingeniosis suis carminibus æquiparare, atque etiam præferre non dubitaverint, hinc per metaphoram poëmata sua auro puro conferens, circumforaneorum vero & cyclicorum poëtarum carmina fictitio, sic de suis versibus seipsum alloquitur:

*Aurum hoc reconde ab his Trapezitis Hapbyz!
Qui adulterinos pro bonis nummis habent.*

Cum Monachis & Ascetis suæ religionis multas & graves simultates exercuit, ab iisque invidente laceffit, acerbissime se ab eorum contumeliis ultus est, ideo passim in hypocrisin eorum, atque simulatam sanctimoniam invehitur. Ex sexcentis locis unum adducere libet, qui sic habet: *Gazel. Vaizan kin gilve &c.*

*Hi, qui ex cathedra voce gestuque effero,
Præcepta virtutis tonant,
Vixdum relicto pulpito factis suis
Dictis fidem adimunt illico.*

Vos

*Vos o periti Judices legum! velim
Solvatis hoc dubium mihi,
Cur prædicantes sæpe pænitentiam
Impænitentes ipsi agant?
Rident profecto hi tanquam aniles fabulas
Vitæ futuræ dogmata,
Qui non verentur res Religionis sacras
Miscere tantâ hypocrisis, &c.*

Matrimonio junctus fuit, & uxorem habuit moribus ornatissimam, cum qua amantissime & conjunctissime vixit, quamve Angelum sub humana specie fuisse ipse contendit in Epicedio, quò illi præmaturo fato ereptæ parentavit. Vide Gazel. An jar kezo &c. ubi inter reliqua sic ait:

*Tali beatus conjuge optabam ultimum
Complere vitæ terminum,
Sed vota nostris non fuere viribus
Æquata, me illa dignior
Migravit, alto inserta cælitem choro,
Originem unde traxerat &c.*

Cum

Cum Achmet Namaco *) firmam & constantem amicitiam coluit, ejusque frequenter meminit, & in gazel: *Sopbi bija* &c. Stroph. ult.

Cratera vini faucibus aridis

Deposcit Hapbyz. I Zepbyre aliger,

Nostræque testem fer salutem

Plurimam amicitiae Namaco.

A Tamerlane etiam benigne ac munifice exceptus est, quantumvis reprehensus, quod nullam Regis mentionem in carminibus suis fecerit, si verum est id, quod ad ghazelæ secundæ stropham primam adnotavi, quod vide.

Obiit anno Hegyræ 791. juxta Chronicon Kiatibi Celebi, quo tempore Sultanus Bajazid, Ildirim agnominatus, id est Fulmen Belli, Turcico Imperio est potitus, quoque anno Beha-uddin Nacschibendi **) vita functus est. Juxta
vero

*) Ahmet Beni-Ebu-Hasan El-Giami Auctor est libri *Enis-ul-jabitin*. sive de constantia in adversis.

**) Beha-uddin Muhammed Nacschibendi non vulgaris famæ scriptor apud Orientales, & auctor libri, cujus titulus *Macamat* simili plane argumento, quo synonymus Haririi liber. Hunc scriptorem confundit Herbelot cum Beha-ü-Hækkedino, qui est Omer Nacschibendi, cui eundem librum attribuit.

vero Notas ad marginem Sudii proœmii, com-
mortuus est Haphyz Testazano, a) qui sequen-
ti anno 792. e vivis excessit. Sepultus est in
oratorio quodam *Misfella* dicto, cujus situm ipse
toties in carminibus suis laudavit, & cui novus
subinde decor accessit impensis Muhammedis
Mimâi, præceptoris Sultani Baburi, qui Poëtæ
manibus gratus, magnificentissimum inibi mo-
numentum erexit. Poëmata Haphyzi sparsa
antea & indigesta collegit atque in Divani b)
ordinem redegit Scid Kassim Envari. c)

Restat, ut de Auctoris fide, religione, &
moralis vitæ instituto agamus, de quibus tam
varium, tamque anceps semper lectorum fuit ju-
diciu, ut non defuerint inter ipsos Muham-
medanos, qui eum impietatis, & a moslemica
fide defectionis reum suspicarentur. d) Et sa-
ne

a) Testazani, vel etiam Tachtazani auctor mul-
torum operum, ac inter reliqua libri, cujus Titulus
Miftab-ul-fikh, id est clavis ad jurisprudentiam.

b) *Divan* est Corpus poëmatum sive gazelarum
per omnes alphabeti arabici litteras decurrentium,
ut mox dicitur.

c) Hic idem auctor est libri, cui titulus *Zwis-ul-
aschikin*.

d) Herbelottus dicit illum ita de Christo serva-
tore aliquoties loqui, ut Christianorum partibus

ne si quis simpliciter ad nuda nec ut tralatitia Scriptoris verba respexerit, opinioni huic facile suffragabitur, utpote quibus nihil magis commendetur, quam vetitum, & a lege Muhammedis abhorrens studium vini, voluptatum, & puerilium amorum (sermone tamen obscœnitatis experte, nec pudicas aures magis quam Virgilio Alexis offendente) ut nihil dicam de ipsius Prophetæ, ejusque dogmatum frequenti derisione, ac verborum Corani in ludicrum sensum continua detorsione. *) Sed hæc seu apparens, sive etiam manifesta licentia adversari non potuit, quo minus Haphyzi poemata doctorum, imo religiosissimorum quorumvis manibus

favisse facile credi possit, quod undenam arguerit, non certe assequor, nam etsi Messiae ejusque miraculorum non infrequens mentio incidat in scriptis Poëtæ, non alia tamen uspiam occurrit, quam quæ Corano aliisque orthodoxis Muhammedanorum scriptis apprime congruit.

*) Ex innumeris locis unum adducere sufficiat. Vinum effato Muhammedis *Umm-ul-chabais*, id est mater peccatorum dicitur, quod vinolenti ad quævis vitia sint proclives. De hoc apophthegmate ita jocatur Haphyz in Stropha: *An telebi vesfb &c.*

*Ille asper uvæ subque acidus liquor,
Matrem Prophetes quem scelerum vocat,
Sensum excitat nostro in palato
Virginis osculo amænior.*

nibus tererentur, & in ore Moslemorum omnium versarentur; quo factum ut plerique partim admiratione tanti ingenii adducti, partim attonitâ persuasione delusi, profanos carminum sensus ad sublimium ac cœlestium rerum significationem traducere, & in maxime etiam perspicuis poetæ verbis abstrusissimorum arcanorum materiem quærere non dubitaverint. Inter hos Achmed Feridun turcicus Metaphrastes, *) per continuam vini & amorum allegoriam ad Divinum amorem alludens, & sermonem ad libitum distorquens, occultos animi auctoris sensus mystice explicare adnititur, & dicta quævis

*) Hujus exemplum sequutus Thomas Hyde, vir cæteroquin doctissimus, primam ghazalam *Ela ja &c.* mystice vertit, multâ verborum farragine, sed nauseabili caeozelia. Vide ejus opera posthuma. Non absimiliter Herbelottus secundam Stropham ghazelæ 2. *Bi-dib Saky &c.* cujus hic est sensus: *O Pocillator infunde, quod residuum est vini, ne speres te in Paradiso reperturum ripam fluminis Rucnabadi, nec deambulacra Musella.* Hoc modo interpretatur: *Donnez moi o celeste Echançon à boire le vin de cet amour divin, le plus pur qui se boive à la table des élus sur le bord du Rucnabad & dans le jardin de cet oratoire sacré &c.* quod pro specimine hic appono. Sed de his & similibus versionibus illa Martialis verba dici possunt:

Turpe est difficiles habere nugas,

Et tristis labor est ineptiarum.

vis levia ad religiosæ perfectionis apicem conducere arbitratur. Nec proinde mirum videri debet, si corroborata tot virorum suffragio opinione de Vatis sanctitate, titulô *Lisanulghaib*, id est linguæ mysticæ, condecorari, atque passim *Tergiman-ul-Esfrar*, hoc est Interpres arcanorum appellari meruerit.

Non abs re fuerit commemorare casum singularem, quem in quodam turcico codice adnotatum reperio. Ajunt Poëtâ vitâ functo aliquandiu disceptatum inter Doctores Muhammedanos, utrum defuncti cadaver in communi credentium cœmeterio inhumandum esset, an potius ob non levem hæreseos ex scriptis ejus manantem suspicionem sine sepultura projiciendum; cumque Legisperiti omnes variis argumentis fulti in diversas sententias abirent, placuit ad divinationem *Tefa-ül* *) dictam recurrere,

*) *Tefa-ül* & *Tefal*. Genus ominationis, quæ tamen nonnisi in libris publica veneratione dignis peragitur. Hæc etsi ridicula & futilis consuetudo, tamen etiam apud Romanos obtinuit, uti patet ex sortibus Virgilianis, aliisque hujus generis *κληρομαρτέϊαις*, & *βεψωδομαρτέϊαις*. Imo & febrifugos & alexicacos putarunt nonnulli celebrium poëtarum libros, ut Serenus Sammonicus, Medicus sub Severo & Gordiano non vulgaris, qui sic de Homeri 4to libro Iliadis.

Iliados quartum capiti suppose dolenti.

rere, quæ fit fortuita acus punctione in librum ad hunc usum delectum, & primorum paginae se offerentis versuum ad quæsitam rei decisionem applicatione. Hac proinde in ipso Hapbyzi Divano peractâ. hi versus se spectantium oculis obtulerunt. *Kadem dirigh medar &c.* ex Kâfie ta.

*Abominari corpus Hapbyzi cave,
Atque insepultum linquere,
Licet sit alto criminum mersus mari,
Ascendet ad cælum tamen.*

Quod cum iterato repetiissent, in hos versus inciderunt. *Her cend garki Kunabem &c.* ex Kâfie mim.

*Vixi inquinatus, sed modo felicior
Mercede amoris inter electos fruor.*

Quibus verbis se quasi divinitus admonitos rati Doctores, extremum sepulchri honorem vati decreverunt. Hæc ille.

Ego vero, etsi quid in tanta opinionum varietate statuendum sit, ambigam, *) non nega-
c verim

*) Non est, quod credat aliquis ideo absolvendum esse Hapbyzum a tali suspicione, quod incredulitas cum crassa Muhammedanorum superstitione pugna-

verim tamen partis cujuslibet sententiæ sine discrimine accedi posse, argumentis utrinque affatim suppetentibus. Certum enim est, Poëtam nonnunquam vini & amoris vocabulis *) in sublimiori sensu uti, & ad coelestia alludere, cum vice versa pluribus in locis nihil communi.

ver-

re videatur; namque irreligio, quæ sæculum hoc diris omnibus exagitat, jam in ipsis novæ legis initiis apud Moslemos grassata est, & ut nihil dicam de Jezido filio Moaviæ, quem ut atheum & impium execrantur Arabes, satis patere opinor ex his versibus Poëtæ Ahmed Ibni Suleiman El-âmi:

Incertam oberrant Christiani per viam,

Moslemi ab omni deviarunt tramite,

Judæi adefis compares sunt nummiis,

Doctrina plane absurda Persarum est Magis,

Verbo universum hoc in duas partes abit,

His sacra nulla nec fides, sed sana mens,

Illis religio multa rationis nihil &c.

*) Genius ipse & natura gazelæ exigere videntur ut vini & amorum mentio frequens fiat, utque sub eorum schemate res quævis aliæ involvantur. Sic etiam nomine puerorum & amasiorum personæ omnis ætatis & sexus intelliguntur, ut apud Haphyzum, aliquando Rex, & Ministri Regis, & amici grandævi, & uxor ejus sub pueri nomine occultantur, ut in Epicedio supra citato &c.

verborum significatu majus sapiat, nec nisi per vim & delirantium somnia interpretatione mysticâ explicari valeat. Utrumque in exemplo clarius patebit; sic in gazela *Uposch amed Kiul* &c. manifesto sub imagine vini Divinam gratiam intelligere videtur, cum dicit: *Scherabi bicbumar*, &c.

*Largire Domine tale mihi posthac merum,
Quod non gravet mentem, nec infestet caput.*

Sed paulo post in hac ipsa gazela ita loquitur, ut aperte constet vinum suam primitivam significationem retinere, ut cum dicit: *Bija Scherab* &c.

*Veni ad tabernam Præsul & gusta hoc merum,
Quale baud puto unquam ex fonte Paradisi *)
bibes.*

Similiter & amorum in his carminibus occurrentium eadem est ratio, nam aliquoties iis ad cælestium rerum cupidinem respici dubium non est, ut in gaz. prima strophæ ultima, ubi se ipsum alloquitur, dicens:

c 2

3

*) Hic sermo est de nectareo vino, sive ambrosia Paradisi, quæ Arabibus *Kevser* dicitur, quæve ex fonte aliquo in horto voluptatis sito scaturire & beatorum potus esse traditur. Quare Poëta traditionem hanc apud Muhammedanos receptam hic dèridere videtur, etsi in strophæ præcedenti hanc ipsam potionem expetuisse videatur.

O Hapbyz animi si requiem petis,
Normam banc assiduo præ oculis habe,
Mundana dic primum valere,
Si quod amas, cupis obtinere.

Et alibi in gaz. Saki be nuri bade &c.

Cui sacro pectus calet igne amoris,
Vivet, & nullo morietur ævo,
Hinc mea est semper caritura tristi
Funere vita.

Et passim alibi. Contra vero in plurimis Diva-
ni locis terrenis immorari, nec supra hominem
assurgere manifestus est Poëta; & quis non vi-
det de Schirazio aliquo Adolescente intelligen-
da esse verba illa Gazelæ 2. Eker an &c.

Schirazi gracilis puer

Si votis facilem se dederit meis,

Nævo uni in facie dabo

Semercandi opulentam & Bocharæ plagam.

Nec ad sublimiorem sensum accommodari pos-
sunt ea, quæ coenobitam ad usum voluptatum
exhortans ait: in gaz. Mei chab ve Kulsifchan &c.

Maro-

*Marove tetras linque claustrorum fores,
Festina ad hortos floridos,
Heic vina odoris incubans rosis bibes,
Mollesque ephebos basians.*

*Nec illa quibus Zephyrum alloquitur in gaz.
Choscha Schiraz &c.*

*Ab parce nostrum per superos precor
Turbare somnum, dum nova imagine
Me ludit, & cari sodalis
Implicuit roseis lacertis.*

Ex his & similibus locis clare patet non omnia erotica Poëtæ carmina ad Divinum amorem posse traduci, quidquid de illis aliqui interpretes somniaverint. Quid quod cæcum & insanum amorem ipsemet aliquoties fatetur, *) ejusque pœnitundine ducitur, ut in gaz. *Ker men ez bag* &c. in qua sic ait:

*Vino atque amore perdidi vitam miser,
Heu quemnam utrique terminum ponet Deus?
c 3 Nec*

*) Imo palam videtur explodere rerum incorporum amorem in gaz. *Ker men ez bag* &c. his verbis:

*Asceta sancto deperit amore Angelos,
Mortale pueri corpus urit me mei.*

Nec dolet tantum sed & veniam se obtenturum confidit, & in miseratione Divina fiduciam ponit, ad quam ut peccator plus se juris habere audenter asseverat in gaz. *Gulami nerves &c.*

*Facesse Juste, nostra Celi est regia,
Lapsis dabuntur dona misericordiæ.*

Longus sane sim, si quæcunque pro utraque sententia militant, verba auctoris velim adducere hoc unum monere non prætermittam, credibile esse Poëtam nonnunquam data opera allegoricos & mysticos sensus carminibus suis miscuisse, ut convitiatorum criminationes effugeret & ut quod aliquando fecit, semper fecisse videri possit.

Addam pro coronide Encomium Haphyzi, quod Sudius turcicus Metaphrastes in prolegomenis ad illius Divanum ita tumido ore tonat: *Haphyzi poemata, inquit, quæ ob innotatam dulcedinem ex fonte vitæ manasse credibile est, quæve venustate Virginum Paradisi decorem æmulantur, sensum vulgi mirifica suavitate oblectant, & animos Procerum vi & gravitate dicendi exacuunt, viris cordatis & perspicacibus ad adyta arcanorum patentem portam recludunt, debilibus & cæcutientibus facem luminosam prælucent. Hæc eadem omnium hominum statui & conditioni congrua & idonea proferunt, & ingeniis sagacibus grata & utilia*

lia legenda offerunt, paucis denique verbis sensum amplissimum comprehendunt. Hinc factum ut totum universum amplectentes ghazela brevissimo tempore Turcici & Indici Imperii fines peragraverint, earumque cor-exhilarantia verba confestim Arakini *) & Aderbegiani terminos attigerint. Nec unquam Sophorum Doctorumque colloquiis & confabulationibus gratia aut lepos inesse potuit sine horum versuum commemoratione, nec in confessibus Regum decor aut ornatus sine eorum suavi concentu; Quid quod amantum & dolentum gemitus & suspiria ex his odibus levamen & medelam consequantur, & comissantium symposia ex hoc opere hilaritatis & festivitatis onnis amplam materiem mutantur. Ut merito dixisse videatur Poëta quidam persicus:

Odorum Hapbyzi delicata suavitas

Nulli Poëtæ contigit mortalium,

O qui teneris carminum dulcedine,

Dic ut quiescant Vatis ossa molliter.

Celebritatem Auctoris hujus labefactare videar versione, nulli adhuc doctorum quod sciam tentata, si primam Ghazelam excipias, quam Franciscus Meninsky conversam suæ grammaticæ inseruit, quæve etiam, ut supra

*) Arak, melius Trak Babylonia, Chaldæa, sed El-yrakan duæ ejus urbes Basra & Cufa.

monui, ad mentem Feriduni translata in Thomæ Hyde operibus posthumis visitur.*) Forte, nec injuria, temeritatis arguar, quod Poëtam lingua, genio, figuris loquendi, & ipso genere carminum adeo a latino idiomate absonum latio sermone reddere sim aggressus; Et fatuus sim scire, si sperem hac me versione effecturum, ut quam toto oriente ac imprimis apud conterraneos suos habet famam, apud nostrates etiam adipiscatur. Sed quis non audeat se huic operi accingere, postquam viderit inconcinnam Sadii a Gentio paratam metaphrasim, & mirum quantum a prototypo degenerem, tam indulgenter fuisse receptam, ut insuper qualemcunque de exotico scriptore notionem grata Europa Interpreti acceptam retulerit. Ea quippe est ætatis nostræ, non ut olim incuriosæ, noscendi cupiditas, ut remotissimarum etiam regionum ac gentium indolem, mores, & studia diligentissime rimari non de-

*) Dum hæc scriberem, venit mihi Londino littera Nobilis & Eruditi Viri Gulielmi Jonesii, quâ nunciat se versionem historiæ persicæ Scach-Nadiri, jussu Regis Daniæ inchoatam ad exitum perduxisse, & ad calcem operis Diatriben de poësi Orientalium, exemplis ex complurium Poëtarum operibus petitis adornatam adjecisse, atque unam alteramve Haphyzi ghazelam gallico idiomate expressisse. Quo ingenii sui partu etsi potiri mihi nondum licuerit, pro comperta tamen Auctoris doctrina & linguarum orientalium peritia omnibus numeris absolutum esse confidenter auguror.

detrectet, quæ cum nusquam magis manifesta sint, quam ex scriptis poetâis, utpote quæ typum & characterem ingeniorum quarumvis nationum præferant, ideo me sæculi mei genio famulari sum arbitratus, si poemata aliquot persicorum Poëtarum Coryphæi idiomate nulli doctorum ignoto efferre, & usui Eruditorum persicæ dialecti ignarorum accommodare adlaboraverim.

Veneres, & gratias, quas carmina Haphyzi spirant, sentient illi tantum, quibus aliqua sermonis perfici facultas contigerit. Sed ii demum omne punctum ferent, & versuum vim & elegantiam optime assequentur, quibus præter linguam mores & indoles gentis perspecta fuerint, nam id apprime reor esse utile ad quorumvis poetarum intelligentiam, ut non ad verba tantum, sed & a quo, & quo loco, quo tempore, quavē occasione dicta sint, respiciatur. Cæterum hoc etiam monendum esse duxi, ne quis meritum auctoris ex versione hac metiatur, quod longe magis incongruum foret, quam si de græcorum poësi ex latinis versionibus iudicium ferret, eo quod phrasî & elocutio persica multo amplius quam græca a lingua latina dissideat. Et quidem quod ad solutam carminum interpretationem attinet, dubium non est, quin si quodcunque poema omnibus ornamentis exuas, eique metrum, numeros, epitheta, & illam musicam vocum harmoniam adimas prosa quavis inficetius fore, quia tunc nec ligatæ, neque solutæ orationis leges sequetur. Ideo ne plane omni metro destituta tor-

peat versio, versus Haphyzi lyricis latinorum modis reddere tentavi, etsi probe conscius fuerim difficultatum, quæ hujusmodi conatum consequuntur. Licet enim præ omnibus latinorum & græcorum carminum generibus cum odis Anacreonticis atque Horatianis maximam similitudinem habeant poëmata hæc persica, quod sicut in illis, sic in his vini, voluptatum, amorum, gravissimis verborum ac sententiarum floribus interspersorum continua mentio occurrat, Ghazelæ *) tamen natura ita comparata est, ut vix unquam duæ ejusdem ghazelæ strophæ eundem ac continuatum sensum continere deprehendantur, ac omni prorsus ἀλλήλεχία destituantur, quod nemo non videt a latina poësi abhorrere.

Si quis studio linguæ persicæ poëmata hæc evolaverit, is neglectâ metrica versione ad solutam, atque ad paraphrasim & notas recurrat, est necesse, neve prius quidquam de integritate interpretationis decernat, quam omnes ejus partes perlustraverit. In ligata certe metaphrasi nullus æquus rerum æstimator summam accurationem requireret, in soluta autem si quando a vulgari ac recepto sensu recessimus, discrepantiam nostram rationibus fulcire adnixi sumus.

DE

*) Ghazela species est poëmatum, quæ inter vinum & epulas nata & deducta concipiuntur, cum videlicet Poëta mentem mero percitus veluti Entheus aut Lymphaticus juxta assumptam primæ Strophæ catalexim per integram odam sine ordine cogitationum decurrit.

DE DIVANO & GHAZELA.

Persæ, uti jam dictum, cum reliquis disciplinis poësin etiam ab Arabibus acceperunt, unde iidem sunt utrisque artis docendæ termini, sive poëtica, quæ peculiari nomine *limi-æriuz* nuncupatur; proinde quæ de arte metrica Arabum tradi consueverunt, de Persiarum quoque poëtica dicta intelliguntur.

Versus Arabum constat pedibus, modo numeroque definitis, & in hoc cum antiqua græcorum ac Latinorum poësi convenit, & enerve atque ἀνάμυκτον recentiorum linguarum metrum antecellit; sunt quippe Arabibus, cum iisque Persis vocales non positione tantum, sed naturâ longæ atque breves, quas facile est dignoscere, cum vocales *Elif, vau, ia* quotiescunque scriptæ occurrunt. pro longis sint habendæ, secus vero breves sint, nec nisi positione produci possint, salva tamen regularum exceptione. Præter pedes, numerum & quantitatem syllabarum, gaudent etiam Isocatalexi, sive consonantiâ, quam aliqui præpostere rhythmum vocant, cum revera rhythmus græcæ æque ac latinæ poësi apprime conveniat. vocum autem similiter desinentium affectatio ab utraque abhorreat. Commune magis hoc illis cum recentium carminibus, quorum sola fere isocatalexis, cum aliquali syllabarum numero totam pene artem metricam constituit; nec mirum pro-

proinde si Arabum & Persarum versificatio difficultate antiquam & recentem superet, cum pedibus, numero, & quantitate syllabarum illius leges sequi debeat, insuper vero vocum similiter desinentium vinculo hujus regulis adstringatur. Adde, quod hæc ipsa illocatalexis in poësi orientalium longe magis ardua sit, quam in nostra, cum ad eam complurium syllabarum consonantia requiratur, quarum numerus nonnunquam usque ad quinque syllabas excurrit. Auget adhuc difficultatem, quod in nonnullis carminum generibus, ut in Cassida & Ghazela, quæ plurimis versibus constare possunt, una eademque constanter esse debeat catalexis, nec ut apud nos quovis disticho varietur. Verum quidem est, quod & Olearius observavit, accidere nonnunquam, ut verba integra ad finem repetantur, in quo etiam miram pangendorum carminum facilitatem deprehendere sibi visus est, sed ille non satis advertit hanc repetitionem difficultatem neutiquam tollere, cum verba illa præcedentes syllabas etiam similiter de finere sit necesse.

Quemadmodum autem in numero & quantitate cum græca & latina congruit Arabum ars metrica, sic etiam summa pedum ac carminum varietate illi æquiparari potest. De omnibus carminum generibus dicere longum foret & a proposito alienum, pauca tantum e re nata de Cassida atque Ghazela, quæ præcipuæ sunt poëseos

seos orientalium species, expediā. Qui uberiorē hac in re notitiā consequi voluerit, adeat Vahidii celebris Poëtae perfici artem poëticā, vel ex illo fonte petitas nostratium grammaticorum institutiones.

Ghazela est genus carminis amatorii, variis imaginum & sententiarum floribus interspersum, quod etsi nulli græcorum aut latinorum poëmati ad amissim comparari valeat, ad oden tamen Anacreonticā quam proxime accedit, *) idque non tam metri, quam argumenti similitudine. Cum Cassida, quæ pro Arabum Elegia haberi potest, in aliquibus convenit, in aliis rursus discrepat; convenit in genere & metro carminum, nam utraque eandem versuum species admittit, & easdem prosodiæ leges sequitur. Commune præterea ambobus ut primum quodque distichum eandem habeat catalexin, deinde ut alterni tantum versus ad normam primorum similiter desinant, nullā habitā ratione mediorum, qui solum hemistichiorum vice funguntur. Primi versus terminatio vocatur *Æruz* oblatio, secundi *Zarb*, redditio.

Discrepat in eo, quod Cassida illimitato distichorum (*beit*) numero excurrere possit,
Gha-

*) Meninski Italico poëmatio, Sonetto dicto, illud æquiparat, ex eo quod ut in illo sic in hoc ultimum distichum singulare aliquod æumen continere debeat, quod mihi non videtur.

Ghazela contra nec paucioribus quam quaque, nec pluribus quam tredecim distichis constare debeat, etsi non raro optimorum Poëtarum exemplo legi huic derogetur.

Secundo: Cassida eundem & continuatum argumenti sensum ad finem usque perducit, & cohærenter disticha distichis adæquat, nec facile ab assumpto semel themate digreditur, cum contra Ghazelæ natura ita sit comparata, ut bini quique versus sensum integrum claudant, & vix unquam ad præcedentes vel subsequentes respiciant, imo plerumque toto cœlo diversam, & cum præmissis incohærentem sententiam ordiantur. Hanc inordinatam & incompositam cogitationum congeriem ex eo profectam fuisse credibile est, quod cum genus hoc poëmatum ab origine inter vinum & symposia enatum judicetur, mens Poëtæ tanquam vino exæstuans, vel furore percita oblatam repente quamvis imaginem arripere, eâque dimissâ ad aliam atque aliam nullo ordine discurrere concipiat. Hæc ipsa peculiaris Ghazelæ indoles obstare videtur, quominus adæquate latino carmine efferri possit, cum omne genus latine poëseos hujusmodi intemperantiam aversetur.

Proprium etiam est Ghazelæ, ut in ultimo disticho quod *Schahi-beit*, sive Regis distichum vocatur, Poëta nominatim seipsum compellet, & alloquatur, in qua allocutione singulare
acu-

acumen requiritur. Non raro etiam versus ultimi Poëtæ ipsius laudes, easque immoderatas continent, quas sibi quisque ad libitum tribuit; hæc audacia apud gentes illas usu est recepta, nec cuiquam dedecori habetur, quemadmodum & a græcis latinisque Poëtis factitatum fuisse constat, & crebrius ab Horatio, qui hanc suam proterviam excusaturus dicit:

Quæsitam meritis sume superbiam.

Et sane licet ætate nostra nullus harum regionum poëta citra insignem arrogantiam atque impudentiam laudes suas decantare ausit, quod ea res moribus & indoli temporum adverfetur, tamen superiori adhuc sæculo apud nostrates etiam fieri impune licuit, sic enim de se Franciscus Malherbe:

*Les ouvrages communs durent quelques années
Ce que Malherbe écrit dure éternellement.*

Ghazelæ multæ numero, & variæ terminatione Divanum constituunt, ad hoc autem requiritur ut non multæ tantum sint & variæ terminationis, sed ut aliquæ earum in singulas alphabeti arabici litteras definant, quò facto in Divanum ordine alphabetico inseruntur; quod raro fit auctore adhuc superstite, quamdiu spes aliqua subesse potest novi incrementi. Carmina Haphyzi in unum volumen seu Divanum collecta Ghazelas 569 circiter comprehendunt. variis temporibus compositas, etsi arduum sit earum numerum accurate definire ob summam omnium Codicum discrepantiam.

Fuit

Fuit & alter Poëta huius nominis in Persia regnante Sultano Schach Ruch, filio Tamerlani, qui ad discrimen alterius Halvagi (pematopola) agnominatur. Item alter Agem-el-Rumi dictus, auctor libri cuius titulus *Ergia-ül-ylm*. Denique Haphyz Tebrizi, & alio nomine Tarakci, cuius illa ghazela esse creditur a Sudio, cuius initium: *Lutfi basched ker ne puschbi &c.* quæ à plerisque nostro poetæ adscribitur.

Haphyz Schirazius complures interpretes nactus est apud Turcas; præcipui sunt Ahmed Feridun, qui ghazelas hæc in mystico sensu acceptas explicuit, & de quo jam supra affatim dictum. Sururius item ac Schemius, qui Scholiis grammaticis & criticis textum auctoris adornarunt, & variis etiam conjecturis suspectas, & Moslemorum opinionibus adversantes sententias ad orthodoxiam revocare sunt conati. Sed palmam omnibus præripuit Sudius, scholiastarum gentis illius facile princeps, qui non hunc tantum, sed præcipuos quosque persicos Poëtas notis doctissimis illustravit. quive Schemium & Sururium acerrime ubivis impugnat, nonnunquam tamen æmulationis potius quam veritatis studio. Hic posthabitis omnibus de sublimi & abstruso carminum sensu somniis, nihil aliud pensi habuit, quam ut nudam & omnis ænigmatis expertem auctoris phrasin verbis dilucidis explicaret. ideo & mihi præplacuit, loca dubia & obscura ad illius mentem explanare.

INITIUM
DIVANI HAPHYZI
CONTINENS
GHAZELAS SIVE ODAS
OMNES QUÆ LITTERA
ELIF TERMINANTUR.

الغزل الاول

يا ايها الساقى ادر كاساً و ناولها

که عشق اسان نمود اول ولی افتاد مشکها

بینوی نافه کاخر صبا ز آن طره بکشايد

ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها

همی سجاده رنگین کن کرت پیرمغان کوید

که سالک بي خبر نبود ز راه و رسم منزلها

هرادر منزل جانان چه جای عیش چون هردم

جرس فریاد میدارد که بر بندید محملها

شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل

کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها

چه کارم ز خود گاهی بید نا می کشید آخر

نهان کی ماندان رازی کز و سازند محفلها

O D E I.

Infunde eja agetum dulce puer merum, &
Circumfer pateram, nam mihi credulo
Qui fronte prima visus insons
Hæret amor jecori molestus.

Moscho imbuta levi casaries, quem adhauc
Diffilabunt nivea ex fronte Favonii,
Heu quantum odore illo ex amantum
Cordibus elicuit cruorem.

Sacrum purpureo tinge tapetem age
Vino, si vetulus jusserit institor,
Scit cuncta longo usu hic magister
Commoda, remque modumque amoris.

At quæ hæc stulticia est? decrepito seni
Formosis juvenum quis locus in choris?
Quem semper instans sarcinas jam
Parca monet prope colligendas.

Heu demens tumido quo feror æquore,
Sorbendus picea in nocte voragine,
Num nota degenti quietis
Littoribus mala naufragantum?

Væcors propositum ducere pervicax
Nunc totis recitor fabula compitis,
Convivio quidni latentis
Indicium dedimus furoris,

حضورى كرمى خواهى از و غایب مشو حافظ
متى ما تلقى من تهوى دع الدنيا و اهلها

وله ايضاً

اگر آن ترك شیرازی بدست ارد دل مارا
مخال هندویش بخشم سمرقند و بخارارا

جده ساقى مى باقى که در جنت نخاى یافت
کنار آب رکن آباد و کلکشت بمصارا

فغان کین لولیان شوخ شیرینکار شهر آشوب
چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغارا

ز عشق ناتمام ما جمال یار مستغنیست
باب ورنك و خال و خط چه حاجت روى زیبارا

حدیث از مطرب و مى کوور از دهر مکتوجو
که کس نکشود و نکشاید بحکمت این معیارا

O Haphyz! animi si requiem petis,
Normam hanc assiduo præ oculis habe:
Mundana dic primum valere,
Si quod amas cupis obtinere.

ODE II.

Schirazi gracilis puer
Si votis facilem se dederit meis,
Nævo uni in facie dabo
Semercandi opulentam & Bocharæ plagam.

Infunde heus! remanens merum,
Non cœlo inveniam floriferos aquæ
Rucnabadi ego margines,
Musellæque virens perpetuo nemus.

Heu heu! pacem animo meo
Lulî blanditiis quippe procacibus
Sic totam eripiunt, ferox
Prædatas veluti Turca rapit dapes.

Quid nostrâ face languidâ
Augustum pueri contulerim ad decus?
Quid formâ facies nitens
Mendaci roseas fuco eget ad genas?

Cantorem memora & merum,
Sed fati ambiguas quære parum vices,
Quippe ænigmati istius
Nulla est ingenio aut arte solutio.

من از آن حسن روز افزون که یوسف دلشست دانستم

که عشق از پرده عصمت بیرون اردزلیخارا

نصیحت کوش کن جانا که از جان دوستردارند

جوانان سعادتمند پند پیردانا را

بدم گفتمی و خر سندم عفاك الله نكو گفتمی

جواب تلخ میزید لب لعل شکر خارا

غزل گفتمی و در سغتمی بیا و خوش بخوان حافظ

که بر نظم تو افشا ند فلك عقد ثریارا

وله ایضاً

رونق عهد شبا بست دگر بستانرا

میرسد مرزده کل بلبل خوش الحانرا

ای صبا کربا جوانان چمن بازرسی

حذمت ما برسان سرو و گل و ریحانرا

Quid possit vehemens amor
Iosephe indicio rem teneo tuo,
Te viso male fauciam
Zelicham domitus deseruit pudor.

Præbe aurem monitis meis
Attentam, o animæ dulce decus meæ!
Nam gaudent juvenes probi
Maturis gravium consiliis senum,

Tu convicia quod mihi
Dicis, do veniam, Dī tribuant parem,
Nec succenso, sed reor
Non os verba decere aspera melleum,

Haphyz! quot tibi carmina
Tot gemmæ ambrosio defiliunt labro,
Mulce cantibus æthera, ut
Spargant grata tuis pleiades modis.

ODE III.

Rursus impubis puerafcit annus
Enitet pratis viridis juvena,
Jam rosæ carmen querulum canora
Pangit ædon.

Blande cum primum Zephyre ad novellos
Veris campos, age fer salutem
Ocymo molli, venerisque flori,
Et Cyparisso.

گر چنین جلوه کند مغ‌پچه باده فروش
خاکروب در میخانه کنم مژگانرا

ترسم این قوم که بر درد کشان میخندند
در سرکار خرابات کنند ایمانرا

بروازخانه کردون بدر و نان مطلب
کین سیه کاسه در آخر بکشد مهمانرا

هر که را خواب که آخر بد و مشتی خاکست
کوچه حاجت که بر افلاک کشی ایوانرا

ماه کنعانی من مسند مصران توشد
گاه انست که پدرود کنی زندانرا

هر سر زلف ندانم که چه سود اداری
باز برهم زده کیسوی مشک افشانرا

Nunc mihi si quis calicem ministret
Lubrico aspectu petulans ephebus,
Ebrium duro caput in popinæ
 Limine ponam.

Fallor? an qui nos alias madentes
Risit Asceta immodico cachinno,
Merget in fundo cyathi sepultam
 Relligionem.

Quid tuis cœlum precibus fatigas?
Et brevis speras alimenta vitæ?
Perfidum cunctos perimit dolosæ
 Sortis alumnos.

Cum tibi sedis spatium supremæ
Pulveris bini statuunt pugilli,
Quid tuas altis maleficus æquas
 Nubibus ædes.

O meus Joseph! tibi nunc paratum
Præbet Ægypti solium meum cor,
Claustra squalentis properans relinque
 Carceris atra.

Nescio an passis humero capillis
Indices quidquam, at vereor nefastum
Ne quod intersit mihi in implicatis
 Crinibus omen.

ای که بر مه کشی از عنبر سا را چو کان
مضطرب حال مگردان من سرگردان را

حافظامی خور و رندی کن و خوش باش ولی
دام تزویر مکن چون دگران قران را

وله ایضاً

صوفی بیا که آینه صافست جام را
تا بنگری صفای می لعل فام را

راز درون پرده زرنندان مست پرس
کین حال نیست زاهد علی مقام را

عناق شکار کس نشود دام باز چین
کا اینجا همیشه باد بد ستست دام را

در عیش نقد کوش که چون انخوار نماند
ادم بهشت روضه دار السلام را

O qui inaurato cilio novellæ
Cynthiae flavos imitaris arcus,
Ne me inhumanus patiare iniquo
Confici amore.

Dulce quantumvis bibe vinum o Haphyz!
Et voluptates geniumque cura,
Sed cave, ut mos est, vitiare sacri
Verba Corani.

ODE IV.

Accede jam nunc heus Monache abstinens!
Puroque figens in speculo scyphi
Mœsta ora, contemplare fulvo
Quanta bona abdita sint Lyæo.

Arcana fatorum impenetrabili
Obducta velo quære apud ebrios
Vini helluones, nam beatos
Cognitio hæc latet Encratitas.

Longæva Phoenix nullius aucupis
Cassēs subivit; contrahe retia,
Non hic inanem præter ulla
Inciderit tibi præda ventum.

Gaude paratis; multa scientiæ
Sunt damna vesanæ, & generis parens
Humani, avens noscendi, amœnam
Deseruit fugitivus Eden.

Mundi

در بزم دور یکدو قدح درکش و برو

یعنی طمع مدار وصال دوام را

ای دل شهاب رفت و نچیدی کای ز عمر

پیرانه سر یکن هنری ننگ و نام را

حافظ هرید جام میست ای صبا برو

وز بنده ننده کی برسان شیخ جام را

وله ایضاً

دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما

چپست یاران طریقت بعد ازین تدبیر ما

با هریدان روی سوی کعبه چون آریم چون

روی سوی خانه خمار دارد پیر ما

در خرابات نغان ما نیز هم منزل شویم

کین چنین رفتست در روز ازل تقدیر ما

Mundi doloso symposio citus
Unum alterumve excede bibens scyphum,
Et quod diu constans voluptas
Nulla manere queat memento.

Jam ver juventæ præteriit virens,
Quin tu rosam decerpseris unicam,
Impende virtuti relictam
O anime! & bene claude vitam.

Cratera vini faucibus aridis
Deposcit Haphyz; I Zephyre aliger,
Nostræque testem, fer salutem
Plurimam, amicitiae Namaco.

O D E V.

Hac nocte noster a sacrario redux
Præsul, popinæ se intulit;
Quam nunc sequemur, contubernales mei!
Quæso instituti regulam?

Meccana quis jam respicere nostrum queat
Inter precandum Altaria?
Quando tabernam vertit obtutum ebrius
Antistes ad vinariam.

Agedum sequamur Archimandritam senem
Omnes ad cœnopolium,
Æterna siquidem hanc fati inevitabilis
Decreta legem sanciant.

Heu

باد بر زلف تو آمد شد جهان بر ما سیاه
نیست از سودای زلفت پیش ازین توفیر ما

هر غم دل را صید جمعیت بدام افتاده بود
زلف بکشادی ز دست ما بشد نخجیر ما

عقل اگر داند که دل در بند زلفش چون خوشست
عاقلان دیوانه کردند از پی زنجیر ما

روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد
ز آن سبب جز لطف خوبی نیست در تفسیر ما

با دل سنگینت ایا هیچ در کیرد شبی
آه اتشبار و سوز سینه شبگیر ما

تیر آه ما ز کردون بگذرد حافظ خموش
رحم کن بر جان خود پرهیز کن از تیر ما

Heu me ! ut tuas levis aura disjecit comas
Nox est oborta oculis meis;
Solum hoc furoris quo feror in has antias
Sum consequutus præmium.

Læti quietos duximus nuper dies,
Vitamque curis liberam,
At tu explicasti cæsariem, & omnis statim
Elapsa est nostro animo quies.

Sentire mens si posset in tuæ comæ
Quæ sit voluptas vinculis,
Vinciri averet quisque sapientum, & tuas
Furens catenas sumeret.

Ex quo ore pulchro lemma mihi de gratia
Unum explicasti differens,
Meæ vicissim indefinenter paginæ
Spirant amorem & gratias.

Nunquamne fiet, proh nefas ! ut cor tuum
Molle scat igne saxeum,
Quem suscitant gemitus, meique pectoris
Nocturna conflagratio.

Instar sagittarum tua, o Haphyz tace !
Cælum petunt suspiria,
Placa exacerbatum jam animum, & ultra potos
Telis laceßere abstine.

ODE

واه ایضاً

ساقی بنور باد بر افروز جام ما
مطرب بگو که کار جهان شد بکام ما

ما در پیاله عکس رخ یار دیده ایم
ای بی خبر ز لذت شرب مدام ما
مستی بچشم شاهد دل بند ما خوشست
زان رو سپرده اند بمستی زمام ما

چندان بود کرشمه و ناز سهی قدان
کاید بجلوه سرو صنوبر خرام ما
هر کس نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق
ثبتست بر جریده عالم دوام ما

ترسم که صرفه نبرد روز باز خواست
نان جلال شیخ ز آب حرام ما

O D E VI.

Ocyus præbe cyathum minister
Igne temeti rutilo coruscum,
Fervidus psallat fidicen, secundant
Dî mea vota.

Poculi claro in speculo reflexam
Vidimus pulchræ faciem puellæ,
O ter infaustos quibus est bibendi
Ignota voluptas.

Dulce languentis pueri videre
Ebrios & jam liquidos ocellos,
Hinc puto laxas dedi iners habenas
Ebrietati.

Tamdiu visum mihi fascinabunt
Mollium blandæ juvenum choreæ,
Dum meus plaudens pede delicato
Pusio saltet.

Cui sacro pectus calet igne amoris
Vivet & nullo morietur ævo,
Hinc mea est semper caritura tristi
Funere vita.

Nescio si unquam tumulis resurgent
Mortui, num. sit mage profutura
Mucida austeri monachi placenta? an
Vina epulorum?

از دیوان حافظ

ای باد اگر بکشن احباب بکذری
ز نهار عرضه ده بر جانان پیام ما

گو نام ما زیاد بعد چه میبری
خود اید آنکه یاد نیا در نام ما

دریای اخضر فلک و کشتی هلال
هستند غرق نعت حاجی قولم ما

حافظ ز دیده دانه هوی فشا ند
باشد که مرغ وصل کند قصد دام ما

واله ایضاً
صبا بلطف بگو آن غزال رعنار
که سر بکوه و بیابان تو داده مار

شکر فروش که عمرش دراز باد چرا
تفقدی نکند طوطو شکر خارا

Lenis o quando Zephyre ad virentes
Hinc amicorum remeabis hortos,
Nuntium dilecto hilarem memento
Ferre sodali,

Dic ei quare veteris recusat
Nomen in mentem revocare amici,
Cum mihi letho interitura constet
Nominis umbra.

Ætheris vasti liquidum profundum,
Quave decurrit regione Phœbe,
Munere & donis scio liberalis
Merfa Cavami.

Sparge nonnullas lacrymarum o Haphyz!
Guttulas, escam, illiciumque amoris,
Sic tibi actutum volucris petita
Ad retia tendet,

ODE VII.

Heus illi tenero dic Zephyre hinnulo,
Amenti similis quod miser illius
Cœco captus amore
Erro in montibus aviis.

Dulcis venditor heu! pusio sachari,
Quem servant superi, cur manet immemor?
Nec vel pauca diserto
Dat bellaria Psittaco?

غم و رخسار اجازت مکرنداد ای کل
 که پرشش نکستی عند لیب شید ارا
 ند انم از چه سبب رنك اشنای نیست
 سهی قد ان سیه چشم ماه سیار
 جز این قدر نتوان گفت در جمال تو عیب
 که وضع تو مهر و وفا نیست روی زیبار
 بحسن خلق توان کرد صید اهل نظر
 ببند و دام نکیرند مرغ دانارا
 بر آسمان چه عجب کرز گفته حافظ
 سماع زهره برقص آورد مسیخار
 وله ایضاً

تا جمالت عا شقا نرا زد بوصل خود صلا
 جان و دل افتاده اند از زلف خالت در بلا
 ان

O quæ puniceo flore nites rosa !
Est ne hæc forma tuæ causa superbix?
Flagrantis Philomelæ
Quod nil sollicitet te amor.

Ignoro tereti corpore suavium,
Et nigris oculis dulce tuentium,
Cur tam impervia amor
Sint præcordia virginum ?

Expertem vitii confiteor tuam
Augustam speciem, sed cuperem magis
Formosi decus oris
Demptâ mente volubili,

Incautas volucres retibus & plagis
Venamur; sed enim pulchra animi indoles,
Virtutesque sagaces
Captivare valent viros.

Quid mirum ! empyreis si tua sedibus
O Haphyz recitent carmina, sique ea,
Lætam aggressa choream,
Psallens subsiliat Venus ?

ODE VII.

Ex quo vultu hilari nitens,
Fecisti miseris spem bonam amantibus,
Mille hærent animi in tuæ
Captivi laqueis, crispe puer, comæ.
B 3 Quantus

آن چه جان عاشقان از دست هجرت میکشند
کس ندیده در جهان جز کشتگان کربلا

ترك ماكر ميكند رندى و مستى جان من
ترك مستورى و زهدت كرد بايد او را

وقت عیش و موسم شادى و هنگام شراب
پنج روز ايام فرصت را غنیمت دان هلا

حافظا کربای پوس شاه دستت میدهد
یا فتمی در هر دو عالم رتبت عز و علا

وله ايضاً

ساقیا بر خیز و درده جام را
خاك بر سر كن غم ايام را

باد درده چند ازین باد غرور
خاك بر سر نفس نافر جام را

Quantus sit cupidis dolor
Arceri procul a luminibus tuis,
Norunt qui cecidère humi
In campis fabulosæ exanimes Cuphæ.

Væ! si pulcher amasius
Totum se dederit luxuriæ & mero,
Cedet sobrietas mea
Et castâ timidus fronte cadet pudor.

Hæc sunt tempora gaudiis
Jungenda & veteris deliciis cadi,
Adde hos quinque dies lucro, &
Indulge genio dum licet impiger.

Haphyz! si acciderit tibi
Formosi pedibus figere suavium,
Tum te mundi utriusque honos,
Omnisque excipiet gloria sæculi.

ODE IX.

Surge, & refertum da calicem puer!
Dulci meraco; namque hodie velim
Omnem hujus ævi adversitatem, &
Tristitiam sepelire vino.

Obliviosum funde precor merum,
Formidolosi noxia sæculi
Est aura, feralique multos
Tradidit exitio protervos,

سما غرمی بر گفتم نه تا زبر
بر کشم این دلق ازرق فام را

گرچه بد نامیست نزد عاقلان
مائی خواهیم فنك و نام را

دود آه سینۀ سوزان من
سوخت این افسردگان خام را

محرم راز دل آشیدای خود
کس نمی بینم ز خاص و عام را

باد لارام مرا خاطر خوشست
کز دلم یکپاره برد ارام را

فنگرد دیگر بسرو اندر چمن
هر که دید آن سرو سیم اندام را

Infunde rursum, donec hypocrisii
Contaminatam sacrilegâ stolam
Et cærulo fœdam colore
Ebrius a scapulis revellam.

Esto beatis & sapientibus
Nostræ actiones displiceant viris,
Nusquam aucupamur claritatem
Nominis, elogiumque famæ.

Ex igne amoris, qui mea fervidus
Depascitur præcordia, proruens
Fumus perussit belluina
Indomitum indole cœnobitam.

Heu vulnerati cui faciam palam
Secreta cordis non habeo virum,
Nec purpuratos inter omnes,
Nec populi in sequiøre cœtu.

Laudo puëllam prorsus amabilem,
Astuta quæ me surripuit mihi
Totum repente, omnemque nostro
Sustulit ex animo quietem.

Non jam stupebit coniferas nigri
Campi cupressos attonitus, tui
Cui corporis procera visa est
O gracilis Cyparisse forma.

صبر کن حافظ بسختی روز و شب

تا بیای منتهای کام را

وله ایضاً

ما برفتیم تودانی و دل غمخوار ما

بخت بد تا بجای میبرد لبخوار ما

فلک آواره بهر سو کندم میدانی

رشک می آیدش از صحبت جان پرور ما

ز نثار مژه چون زلف تو در سر گیرم

قدمی کنز تو سلامی برساند بر ما

بدعا آمده ام هم بدعا دست برار

که وفا با تو قرین باد و خدا یاور ما

گر همه خلق جهان بر من و تو حیف کنند

بکشد از همه انصاف ستم داور ما

Haphyz ! malorum molem age sustine,
Multâque fretus ter patientiâ,
Sic fiet ut feliciori
Ante diem potiare voto.

ODE X.

Scis me profectum, corde scis me saucio
Amice metitum viam,
Heu quem meis, adversa fors, erroribus
Quandove ponet terminum?

Quod me malignâ sidus influentiâ
Compellit, urgetque exulem,
Nostrûmne amicæ forte consuetudinis
Livore correptum furit?

Quicumque misero gratus optatam mihi
A te salutem deferet,
Tingam obsequentes lacrymis viri pedes
Manantibus præ gaudio.

Nunc vota pro te fundo, tu palmas quoque
Extolle ad astra supplices,
Intaminatâ ut sis precor constans fide, ut
Utrique sit favens Deus.

Sic tu feroces orbis infâni minas
Ridebis atque injurias,
Impune nemo nos laceffet, conscius
Id improbaturum Deum,

Testor

بسرت گرفته عالم بسرم تیغ زنند
فتوان برد هوای تو برون از سرها

روز باشد که بیاید بسلامت یارم
ای خوش آن روز که آید بسلامی برما

تا زوصف رخ زیبای تو دم زد حافظ
ورق کل حجل است از ورق دفترما

وله ایضاً

صلاح کار کجا و من خراب کجا
بین تفاوت ره کن کجا تا بکجا

چه نسبتست برندی صلاح و تقویرا
سماع وعظ کجا نغمه رباب کجا

دل ز صومعه بکرفت و خرقة سالوس
کجاست دیر مغان و شراب ناب کجا

Testor verendum hoc & Diis carum caput!
Si stringat humanum genus
Enses cruentos, non amorem unquam tuum
Divellet hoc a pectore.

Præfagit animus adfuturam olim diem
Tuo beatam nuntio;
Tali profecto luce nil nobis reor
Posse evenire dulcius.

Haphyz! nitentes quâmdiu pueri genas
Tuæ celebrant paginæ,
Collata semper cum tuis folia puto
Pudore rubefient rosæ.

ODE XI.

Quantum discrepat æfferâ
Mitis sobrietas a temulentia,
Quam longe est via dissita
Virtutis, vetito a tramite ganeæ.

Quam distant, pia sanctitas,
Lascivisque jocos mista procacitas,
Quam dispar sonus auribus
Argutæ fidis, & tristis homiliæ.

Fastidire sacrarium
Cœpi, & me ciliç jam piget hispidi,
Heus jucunda popina ubi?
Purum & puniceum dicite vinum ubi?

بشد که یاد خوشش باد روزگار وصال
خود ان کرشمه کجا رفت و آن عتاب کجا

ز روی دوست دل دشمنان چه دریابد
چراغ مرده کجا شمع افتاب کجا

چو کحل بینش ما خاک استان شهابست
کجا رویم بغرما ازین جناب کجا

مبین بسیب زخندان که جاه در راهست
کجا همی روی لی دل بدین شتاب کجا

قرار و صبر ز حافظ طمع مدار ای دوست
قرار چیست صبوری کدام و خواب کجا

وله ایضاً

بلازمان سلطان که رساند این دعا را
که بشکر پادشاهی ز نظر میران گذارا
زرقیب

O felix ter & amplius

Sortis conditio pristina, sed modo
Tam diversa ; ubi nunc ubi
Pulchri blanditiæ & jurgia amassii ?

Ecquid pervenit ad malos

Ex vultu pueri luminis æmulos ?
Quisnam ellychnia lampadis
Accendat rutilam solis apud facem ?

Cum collyria luminum

Nostrorum a pedibus prociduus tuis
Sit pulvis, jube & impera
Quo me cunque voles ire, lubens sequar.

Heu deflecte oculos cavâ

A menti scrobe, nam hac fossa latet viâ,
Quo te præcipitem dare
Festinas mi anime, aut quo hoc ruis impetu ?

Quid me ultra patientiam,

Quid constantem animum poscitis ? O boni !
Cui nec vis neque pristina
Virtus nec superest luminibus sopor.

O D E XII.

Quis pervenire has supplices faciet preces
Usque ad ministros regios ?
Ne nos egenos arceant injurii
A principis facie & throno.

Contra

زرقیب دیو سیرت بخدای خون پناهم

مکران شهاب ثاقب مددی کند اسهارا

چه قیامت است و قامت که بعاشقان نمودی

دل عاشقان ربودی ز که دانم این بلارا

دل عالمی بسوزی چون عذار بر فروزی

تو ازین چه سود دلری که نمی کنی مدارا

مژه سیاهت ار کرد بخون ما اشارت

زقریب او بیندیش و غلط مکن نکارا

زقریب چشم جادو دل دردمند خون شد

نظری کن ای عزیز که چه گونه کشت مارا

همه شب درین نهیدم که نسیم صبحگاهی

به پیام شنایان بنوازد لشنارا

Contra scelesti machinamenta æmuli
Ad Numen accedo meum,
Quidni corusco lumine Arcturus micans
Defendet astrum Helices minus.

Quid iste fert tumultus, aut quid obsecro
Monstrasti amantibus puer?
Mille abstulisti corda te intuentium,
Quæ tantæ origo cædis est?

Roseo rubore cum tuæ flagrant genæ
Nostra ustulas præcordia,
Quid inde credam te lucri capeffere
Quod uris inclementius?

Si nutu atroci nigricans cilium tuum
Conspirat in meam necem,
Cave o venuste a luminum fallacia
Culpamve noli admittere.

Vide ut tuorum luminum præstigiis
Manat meum cor sanguine,
Heu cerne nictu ut palpebræ venefico
Meum evocasti spiritum.

Solatur unum hoc nocte pervigilem integrâ,
Lætatque spc mentem irritâ,
Quod imminentis ventus auroræ bono
Me recreabit nuntio.

دل دردمند حافظ که ز هجرت تست پر خون
چه شود اگر زمانی برسد بوصل ما را

وله ایضاً

دل می‌رود زدستم صاحب دلان خدارا
دردا که راز پنهان خواهد شد اشکارا

گفتی نشستگانیم ای باد شرطه برخیز
باشد که بازینم دیدار اشکارا

ده روزه مهر کردن افسانه است و افسون
نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا

در خاق کل و مل خوش خواند دوش بلبل
هات اصبوح هیوا یا ایها السکارا

ان تلخ وش که صوفی ام الخبایثش خواند
اشهی لنا واحلی من قبلة العذارا

Haphyz! cruore si tuum pectus tumet
Sodalis ob divortium,
Quid fiet illi si beatum te semel
Irrupta stringet copula.

O D E XIII.

Agro fatiscens corde animus fugit;
At vos sodales! mens quibus integra,
Heu heu cavete arcana nequis
Vulget adhuc reticenda amoris.

Nostra in vadosis syrtibus abdita
Navis resedit, spira age ab alterâ
Parte aura! ut emergens arenâ
Vultum iterum videam sodalis.

Fortuna denos visa favens dies
Præstigiis te fallit ad ultimum,
Tu instantis horæ occasionem
Corripiens, fruiere hic amicis.

Grato in recessu vina per & rosas
Hesternâ ædon nocte canens ait:
Euge euge matutinum alacres
Ferte merum socii bibaces.

Ille asper uvæ subque acidus liquor,
Matrem Prophetes quem *scelerum* vocat,
Sensum excitat nostro in palato
Virginis osculo amœniorem.

ایینه سکندر جام می است بنکر
تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا

هنکام تنگدستی در عیش و مستی
کین کیمیای هستی قارون کند کدارا

اسایش دو کیتی تغسیر این دو حرفست
یادوستان مروت بادشمنان مدارا

درکوی نیکنامی ما را کذر ندادند
کرتوئی پسندی تغییر کن قضارا

ای صاحب کرامت شکرانده سلامت
روزی تفقدی کن درویش بینوارا

خوبان پارسی کو بخشنندگان عمرند
ساقی بشارتی ده پیران پارسارا

Vi trum lagenæ fatidicum illud est
Inviæti Alexandri speculum; inspice hoc,
Cernesque Darii potentis
Principium interitumque regni.

Angusta si te pauperies premit,
Depelle curas lætitiâ & mero,
Hæc vera chemiâ est quâ egenus
Ditior esse potest Caruno.

Vitam beatam qua ratione agas,
His continetur regula litteris;
Sis comis indulgensque amicis,
Disſimulando age cum malignis.

Me famæ honorem & præmia nominis
Decreta cœli sancta vetant sequi,
Tu si meis factis gravaris,
Inviolabile verte Fatum.

O gratiarum divitiis potens!
Felicитatis fac propriæ memor
Saltem die uno scisciteris
Sortem inopis stipe destituti.

Sermone docti carmina persico
Vitæ datores sunt pueri; eja age
Lætum minister nuntium istud
Fer monachis senio gravatis.

سرکش مشو که چون شمع از غیرت بسوزد
دلبر که در کف او مومست سنک خارا

حافظ بخود نپوشید این خرقة می الود
ای شیخ پاک دامن معذور دار مارا

وله ایضاً

ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما
آب روی خوبی از چاه زخندان شما

کی دهد دست این غرض یارب که همدستان شوند
خاطر مجروح ما زلف پریشان شما

عزم دیدار تو دارد جان برابر آمده
باز گردد یادراید چیسب فرمان شما

دل خرابی میکند دلدارا که کنید
زنهار ای دوستان جان من وجان شما

Manfuetus esto, neve recalcitres,
Ne te gravatus concremet ut facem
Formosus, in cuius manu atri
Cera velut filices liquefcunt.

Non fponte pollutam immodico mero
Haphyz lacernam hanc induerat fibi;
O Præful incontaminate!
Da veniam precor inquinato.

O D E XIV.

O sol, & omnis caufa fonsque luminis
Quo Luna fulget æthere,
Cujus decori nidulantur in fcrобе
Menti venustæ gratiæ.

Quando evenire cenfeam hæc contraria
Favente votis Numine,
Ut cum tuas vaga aura fpargit antias,
Disperfum ego animum colligam.

Ut te videre poffit, ad fummum mihi
Afcendit anima inops labrum;
Nunc tota pendet a tuo arbitrio, jube
Descendat aut ut exeat.

Labare nimia cor mihi ægritudine
Sævo referte amafio,
Cavete amici fors enim eadem vos manet,
Idemque animus eft omnibus.

دور دار از خاک و خون دامن چو بر ما بگذری
 کندرین ره کشته بسیارند قربان شما

کس بدور عارضت طرفی نبست از عافیت
 به که نفروشد هستوری بهستان شما

بخت خواب الود ما بیدار خواهد شد مگر
 زانکه زد بر دیده ای روی رخشان شما

با صبا همراه بغرست از رخت کلدسته
 بوکه بوی بشنویم از خاک بهستان شما

عمرتان باد و مراد ای ساقیان بزم جم
 کرچه جام ما نشد پیر می بدوران شما

ای صبا با ساکنان شهر یزد از ما بگو
 کای سرچق ناشناسان کوی چوکان شما
 کرچه

Attolle limbum vestis o quisquís meæ
Accedis ad limen domus,
Nam victimarum cæde confertâ madens
Fœda est cruore hæc semita,

Cui profuit monstrante te nitidas genas
Tutela continentiae?
Satiùs puto ne quispiam coram tuis
Jactet pudicitiam oculis,

Fortuna quæ nunc somnolenta me aspicit
Fortassis excitabitur,
Perstricta sua cum senserit vultus tui
Sopita radiis lumina,

Præbe ferendas pauculas Favonio
Rosas tuis lectas genis,
Flores liceret saltem odorari mihi
Natos tuis sub gressibus.

At vos beati vivite cœnochoi diu
Epuli ministri Regii,
Ætate vestrà sit licet nunquam meum
Vino repletum poculum.

I nunc & urbis dic Zephyre Jezdi incolis
Quod mente constanti precor;
Ut ingruant mala multa in ingratum caput
Vestri beneficii in vicem.

گرچه دوریم از بساط قرب همت دور نیست

بنده شاه شمایم و ثنا خوان شما

ای سهندشاه بلند اختر خدارا همتی

تا پیوسم هچو کردون خاک ایوان شما

میکند حافظ دعای بشنو و امین بگو

روزی ما باد لعل شکر افشان شما

وله ایضاً از حرفم

کل دربرو می درگف و معشوقه بکامست

سلطان جهانم بچنین روز غلامست

کو شمع میارید در این جمع که امشب

در مجلس ما ماه رخ دوست تمامست

در مجلس ما عطر میامیز که جانرا

هر دم ز سر زلف تو خوش بوی من تمامست

Licet ego sim a vobis remotus corpore
Sunt vota mea præsentia,
Vestri Monarchæ me assero servum libens,
Vestraq̃ue vatem gloriæ,

O Rex potentûm sidus altum Principum!
Fac consequi me hanc gratiam,
Ut cœli ad instar fornicum in Palatio
Advolver ad tuos pedes.

Haphyz anhelus fundit ardentem preces,
Ausculta & *amen* dic puer,
Quippe orat ut sit portio fortis suæ
Hoc melleum & roseum labrum.

Ode extra seriem ex littera mim.

Nunc vernæ capiti ferta parant rosæ,
Nunc dextrâ cyathum tollo, & amabilis
Hærens virginis ad latus
Despicio tumidos Monarchas.

Ex æde hac tremulam tolle puer facem
Nil tali est opus hoc vespere lumine,
Resplendens jubar in genis
Cynthia deposuit puellæ.

Miscentem Assyrio balsama aromati
Arceto procul a limine, sat meæ
Gratos spargit Amasiæ
Roscida cæsaries odores.

از چاشنی قند مگو هیچ وز شکر
زادری که مرا بالب شیرین تو کامست

در مذهب ما باده حلاست وایکن
بی روی تو ای سرو کل اندام حرامست

تا کنج غمت در دل ویرانه مقیمست
هواره مرا کنج خرابات مقامست

از ننگ چه کوی مرانام ز ننگست
وز نام چه پرسی که مراننگ ز نامست

کوشم همه بر قول فی و نغمه چنگست
چشم همه بر اعل تو و کردش جامست

بخواره و سرگشته ورندیدم و نظر باز
وانکس که چنین نیست در این شهر کدامست

Neu dona hesperiæ nunc mihi arundinis
Decanta, neque sit mentio sacchari,
Dulcis nectareo meæ
Stillat ab ore favus puellæ.

Interdicta aliis lege Muhammedis
Sunt concessa meis vina sodalibus,
Præfens tu modo Lux mea
Sustineas remove culpam.

At si te ulla meæ partem animæ rapit
Sortis pernicies, meque refugeris,
Cauponæ brevis angulo
Corde ciens gemitus jacebo.

Quid nomen mihi, quidve illecebras bonæ
Famæ commemoras? Sollicitant parum
Me præconia nominis,
Et strepitus popularis auræ.

Me cantus citharæ, me fidicen juvat
Solers ad modulos, me pueri labris
Centum carpere basia,
Et cyathi numerare gyros.

Lascivus, petulans, ebrius, & procax
Dicar cui libitum est carpere, nil moror;
Tu si dissimilem mihi
Urbe potes reperire totâ

با محتسبم عیب مگویند که او نیز
پیوسته چو ما در طلب شرب مدامست

حافظ منشین بی می و معشوق زمانی
که ایام کل و یا سمن و عید صیامست

Laudabo. Ergo meas indigites cave
Prætori maculas; sunt etiam sua
Illi crede piacula, &
Sæpe mero est solitus madere.

O Haphyz! spatio temporis unico
Intermissa nocent vinum & amasia,
Nunc cum purpureæ rosæ
Auspicio referantur anni.

Haëtenus, sicubi vel metri necessitate cogente, vel peculiaribus linguæ persicæ idiotismis vetantibus, verba verbis reddi non potuerunt, & a phraseos ordine recedendum fuit, rectum per æquipollentiam expressimus; deinceps vero utilitati illorum consulturi, quibus studium persicæ dialecti curæ est, singulis Haphyzi versibus versionem ad verbum fere concinnatam subjiciemus, & obscuritatem ex tali vocum nexu necessario enascentem paraphrasi ac notis dilucidabimus.

PARAPHRASIS. 49

GHAZELA I.

الا يا ايها الساقى ادر كاساً وناولها
 كه عشق اسان نمود اول ولى افتاد مشهكلا

Eja age o Pocillator! circumfer pateram & (vinum) propina,
Quia amor primâ fronte facilis visus est, sed (multæ) acciderunt difficultates.

Paraphrasis. Heus Pocillator! infunde vinum pateræ, & convivis in hoc symposio sedentibus singillatim unicuique propina, tum & mihi porrige, quia amor primâ fronte facilis & innocuus visus, ad ultimum gravis & molestus evasit. Etenim, ut observat Scholiastes turcicus, si formoso aut formosæ alicui animum addixeris, & amorem ostenderis, primum quidem omnimodis blanditiis & illecebris te allicere conabitur; mox ubi te irretitum senserit, renitendo, fastidiendo, & aspernando graves molestias suscitabit, quas inops amator tolerare non valens, modo ad vinum, modo ad opium, aliasque his similes *ἀνωδύνας* potiones, tanquam ad amoris antidota confugit, in iisque mali medelam quærit. Frequens etiam occurrit apud Lyricos græcos & latinos ænochoorum compellatio, eorumque ministrum in re simili postulatio, præcipue apud Anacreontem & Horatium, quorum ille:

-- -- βάλ' οἶνον ὦ πᾶι,
 τὴν ψυχὴν με κίχρασον, ἔτ.

& alibi: ἄγε δὴ φέρ' ἡμεῖν ὦ πᾶι κλέβη
 ὅπως ἄμυσιν προπίω. -- --

λυσιθεῖον quippe est Bacchus, & *cadus amara* *cy-*
tarum eluere *efficax*. Hinc & præceptor amoris mo-
 D derg-

deratum vini usum commendat ad animum a sollicitudinibus eximendum, & refocillandum, dum dicit.

*Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
Eripiat, si qua est inter utramque nocet.*

Sciendum vero, primum hujus strophæ versum, qui totus arabice est, non esse ipsius Haphyzi, sed ex Jezidi filii Moaviæ poemate *) *Babri bezeg* dicto desumptum, qui ibi converso hemistichiorum ordine sic legitur:

*Edir Keesen ve navilba ela ja ejub-es-saki
Circumfer pateram, & propina, age eja o
Pocillator.*

Cum autem Jezidus iste pro nefario & impio usurpatore habeatur apud Muhammedanos, tum quod Husejinum filium Ali dolo interfecerit, tum etiam quod carmina Bacchum & Venerem spirantia composuerit, Poëta quidam Shirazensis sic ludit, dicens: Nocte quadam Haphyzum vidi per somnium, & dixi: O qui incredibili scientiâ & sapientiâ polles, quomodo fieri potuit, ut hanc Jezidi versum tibi adscripseris, cum tibi ipsi verborum vis & copia, ac facundia affatim suppetierit? respondit: an nescis hoc effatum: bona infidelium legitima fieri si a fidelibus capiantur. Hoc non contentus Poëta Katib Nisharburi sic eum ultro objurgat, dicens:

*) Jezid-ibni-Moaviæ, id est Jezidus filius Moaviæ, qui cum Husejino Ali filio de Caliphatu contendens, magnâ clade eundem affecit in celebri campo *Kerbela* dicto, ubi cum Husejino septuaginta socii siti necati sunt, uti in ghazela *sa gemalet* fufius dicitur. Fuit autem Jezidus luxui & voluptatibus si quisquam alius deditissimus, & ad scribendos amatorios versus ingenio miræ felici, prouti id quæ supersunt illius carmina satis testantur.

cens: Papæ! quid mysterii in illo Jezidi carmine vidisti o Huphyz! ut illud tui juris facere non dubitaveris? nam etsi verum sit bona infidelium legitima esse fidelibus, turpe tamen est Leonem ex ore canis frustum eripere. *)

بیوی نافه کا خرصبا زان طره بکشايد

ز تاب جعد مشکينش چه خون افتاد در دلها

Propter odorem unius vesicæ (moschi) quem tandem Zephyrus dissolvat (disperget) ex illis antiis, Ex nodo cincinni illius fragrantis, quantus sanguis decedit in corda!

Paraphrasis. Propter odorem unius vesicæ, id est modici moschi, quem nunc dilecti cæsaries exhalat, sed quem tandem Zephyri ex illis fragrantibus antiis dispergent ac diffilabunt, pro quantum sanguinis stillavit ex nodo cincinni illius odorati in corda amatorum. Opportune observat Sudius vocabulum *Bui* non odorem tantum, sed etiam *spem* significare, atque hic etiam in illo sensu accipi nihil vetare, quasi diceret: In *spem* unius vesicæ moschi, quem ultimo tandem Zephyrus ex illis antiis disperfurus est, quantus sanguis decedit ex nodatis cincinnis

D 2

ejus

*) Refellitur hoc loco a Sudio Schæmius alter Poëtæ hujus Scholias, & inscitiz arguitur, dum asserit verbum *navil* hic pro 2. p. imp. sing. verbi activi bibo accipi præstare, ac si diceret: *tu bibe*, quod & Mevlanz Giami testimonio confirmare nititur, sed perperam, cum tam ex sensu, quam ex ipsa constructione pateat significationem habere *tu propinare*, cum Poëtæ intentio non sit, ut Pocillator bibat, sed ut ipse bibendo amoris dolorem leniat, nec minus fallitur idem Interpres, dum interjectionem *Ela* ad secundum versum detorquet.

eius in amantum corda; additque cum crisporum crinium nodi non facile explicentur, in iisque solvendis Zephyrus diutius moretur, donec eorum fragrantiam diffundat, anxia expectatione ac desiderio affici amantes, quod ipsum est sanguinem in cor incidere; at vero allusio hæc majorem adhuc claritatem capiet ex iis, quæ sequuntur.

Stropham hancce Sudius peculiari libello complexus & commentatus est, prouti hoc loco ipse de se testatur, simulque curiosum ac plenioris explanationis avidum lectorem eo relegat. Quod quidem argumento esse potest, Orientis æque ac Occidentis Scholiastas suapte naturâ verbosos esse ac intemperantes, utpote quos non piguerit ad unam alteramve veteris scriptoris sententiam dilucidandam, faraginem verborum, nulli sano legendam coacervare. Cum tamen scriptum hoc auctoris videre mihi nusquam licuerit, malo illum ab hac injuriâ vindicare, & moschi historiam naturalem inibi traditam credere, quemadmodum par est conjicere ex iis, quæ inde carptim adducit in hoc scholio; quæ cum nonnihil diversa sint a nostratium Physiologorum de natura & origine odoramenti hujus traditione, sententiam Sudii ad verbum fere transcribam. Nota, inquit, duas esse cervarum species, quarum altera Saphid seu alba, altera Miskin seu moschata vocantur. Utramque speciem uno disticho complexus est Asaphi persicus poeta, dicens:

Oculus tuus est cerva, sed cerva moschata
Chataï,

Oculus aliorum formosorum in dolore tuo cer-
va alba.

Ceterum cervæ, vel potius capræ moschata reperiuntur in Regionibus Chataï, Chaten (Scythiæ provincia) Sinarum,
E

Et Indorum, quarum partium incolæ eas gregatim pascunt, nam Et carnibus earum vescentes utilitatem capiunt, Et moschum conficientes lucrum percipiunt. Quemadmodum vero Turciæ Europææ cervi cornua quotannis decidua reparant, sic illa vesicas moschi quovis anno rejiciunt, imo pastores earum maturitatis tempore approximante, cucurbitas subligantes corpori præcavent, ne pereant. Moschi autem materiam hac ratione progigni in animante scribunt nonnulli, cum videlicet ab homine vel ab alio pecore perterrita excanduerit, vel etiam luxurians Et colludens cum altera incaluerit, æstu incitatus sanguis guttatim in vesicam delabitur, quæ cum subinde repleta fuerit Et in modum aucta, suo pondere decidit. Addunt præterea vesicam a caprea separatam non statim odorem gratum emittere, sed antea miscendam Et præparandam esse odoramenti materiem. Dicunt denique, non omnis herbarum pabulum idoneum esse ad hanc fragrantem substantiam producendam, sed illi potissimum pascula tulipis Et violis confita convenire, uti eo alludit idem Asaphi in alio carmine. *) Hæc sunt fere, quæ de apostemate illo sanguineo tradit ex suis auctoribus Sudius, cujus odor inter primas orientalium delicias habetur, atque adeo frequentissima est illius mentio apud illarum regionum poetas. Patet itaque, subjicit Sudius, sinciput formosi per metaphoram vesicæ comparari, & subsolanum moschi venditori affimilari, utpote qui vesicam illam aperiat; deciduum autem in cor sanguinem, esse moram, & anxiam expectationem.

بی سجادہ رنگین کن کرت پیرہ خان کوید
کہ سلاک بی خبر نبود ز راه و رسم منزلها

D 3

Vino

*) Non abfimilis est de hac re sententia Alkyli Bogdadi, in Sudii commentarii margine citata.

*Vino tinge tapetem (precibus dicatum) si tibi
(hoc) caupo suaserit,
Namque viator non ignorat viam modumque
stationum.*

Paraph. Si tibi caupo dixerit: tapetem ad sacra & preces sterni solitum vino tinge & pollue, nihil moratus, dictis ejus pare, & præcepto obsequere, namque expertus & consummatus viator, omnes viæ amoris anfractus, flexus, & latebras atque recessus perspectos & exploratos habet; Id est: quidquid tibi caupo præceperit in amore faciendum, sive id fas sive nefas fuerit, prompte & sine cunctatione exequere; etenim ille legum & consuetudinum amoris apprimè peritus Magister est, utpote qui quotidie multos amatores, ac inter hos cordatos quosque & sapientes in taberna sua excipit, cum iisque assidens conversatur, & cujusvis naturam ac indolem sagaciter perspicit, & quid unicuique conveniat, gnaviter exploratum habet, ut proinde summa præceptis ejus obedientia debeat.

Ut vis & argutia sententiæ hujus plenius percipiatur, pauca sunt prænotanda. Et primo quidem sciendum, summam munditiem ac puritatem corporis Religionis lege præscriptam esse Muhammedanis, maxime in iis, quæ sacra, preces, ac cærimonias concernunt, atque adeo cautum est omnibus, ne in loco sordido, lutulento, vel fæcibus inquinato preces peragant; & ditiores quidem si urgente aliquo negotio, vel deambulandi studio in agrum aut sylvam concesserint, tapetem *jaggiade* dictum secum deferendum curant, & incidente preces hora explicant, & super eo se prosternunt, pauperes vero pallium aut vestimentum quodvis sibi

sibi substernentes precantur. Liquet itaque strata & tapetes hujuscemodi ad sacram supellectilem pertinere; proinde quis non cohorreat Muhammedi assecla ad tantum flagitium, aut quis ferat vino per se illicito, rem adeo sacram ac stromata illa esse censentur, pollui ac conspurcari, nisi qui summæ profanationis reus fieri non reformidet. Sciendum præterea vocabulum *Mugh*, a quo Latinorum *Magus* profluxit, proprium fuisse in veteri Persia nomen sapientum ac sacrorum præsidum, quorum munia & auctoritatem persequi non est hujus loci, hoc unum observare non fuerit a re alienum, quod postquam Ignicolarum cultus & Religio a Muhammedica superstitione eversa & prostrata est, Persæ omnium heterodoxorum sacerdotes hoc nomine compellare cœperunt, & præcipue Christianorum cœnobiolorum Antistites, quos græci Archimandritas, nostri petito a Syris vocabulo Abbates nuncupant; est ergo *Piri Mughan* Senior Magorum, id est Monachorum Superior. Mox gliscente odio & contemptu instituti monastici, Tabernarios & Caupones eodem nomine apellarunt, idque per allusionem. Sunt enim cœnopolæ apud orientis populos lenocinio puerorum infames, nec solum gulæ ac vinolentiæ, sed etiam præposteræ gentium illarum libidini famulantur, delectis ad hoc ministerium mollibus quibusve & venustis adolescentulis, qui pocillatorum æque ac pathicorum munere funguntur. Vocant autem virilia hæc scorta *Mugh pece* sive *Magorum pullos*, eodem nomine, quo tyrones & novitios monachorum, Christianorum sacris initiandos compellant, depravata similitudine. Ex his omnibus patet, cur vetuli cauponis consilia & præcepta in amore tanto studio & ardore amplectenda suadeat, utpote qui inter amatores omnis generis & ætatis consenuerit.

Innuat autem non obscure Poëta, in negotio amoris nihil intactum, nihil intentatum relinqui oportere, & sacra profanaque omnia violanda, dummodo ad scopum pervenire liceat; *quis enim modus adsit amoris?* Quæ quidem sententia, si nude accipiatur, mire audax est medius fidius, ideoque qui pietati auctoris consulere voluerunt, figurate dici ista asseverant, deque observantia Religiosorum superioribus debita intelligi debere arbitrantur.

مراد منزل جانان چه جای عیش چون هردم
جرس فریاد میدارد که بر بندید محبلیها

*Mibi in hospitio formosorum quæ securitas *)
convictus? cum quovis momento
Tintinnabulum vociferetur (edicere videatur)
sarcinas colligate (colligite.)*

Paraph. Poëta superiori strophâ per fas & nefas amore potiri constituens, nunc repente quasi resipiscens, & in sese descendens, inquit: Sed quid ego demens agito, aut quis mihi locus in contubernio formosorum, siquidem me omni momento temporis campana **) admonet, quod sarcinæ colligendæ sint, quod e vita migrandum sit. Id est, quid mihi capulari ac pene jam acherontico seni confortii esse potest

*) In nonnullis Codicibus pro: *ei enim*. est: *ei giat*, nec omnino male.

**) Elegans plane est hæc metaphora a turbis peregrinantium, quas *Caravanas* vocant, petita; namque illic mos est signo tintinnabuli admonere viæ comites, ut sarcinas colligant, & iumentis imponant, quo omnes simul & semel loco movere & iter aggredi possint.

potest cum pueris & puellis teneris, eodem modo, quo Horatius dicit:

Maturo propior desine funeri

Inter ludere Virgines. Hor. l. 3. 15.

Hoc ipsum & Anacreon qui jam grandævus amoribus indulgebat, sibi ipsi objicit:

λέγεις ὦ γυναικὺς
 Ανακρέων γέρον ἐλ. ἢ τ. α.

Et hic quidem est sensus commodus, & primâ fronte patens hujus strophæ; at Sudius longe aliter explicat, cujus hæc sunt verba: *Mibi in hospitio cum securitate vivere (subsistere) quomodo sit facile?*)* quandoquidem omni momento tintinnabulum vel campana conclamat, id est admonet, vociferans: *sarcinas colligite, colligate, & ad Formosi sedem ac mansionem maturate proficisci, nunc cum occasio opportuna suppetit.* Addit præterea, campanam hic translate pro præconis aut stentoris voce sumi, cujus officio admonentur viatores, ut parati sint una omnes viæ se committere. Notat denique vocem *menzil* metri necessitate positam esse pro *menazil*, singularem scilicet pro plurali, etenim, inquit Sudius, *antequam ad amicum perveniatur, non unum tantum hospitium intrare sufficit, sed utique complura sunt peragrandæ, ut amans ad amatum contendens omnimodas molestias & ærumnas experiatur, & possessionis pretium ac mercedem multis laboribus ac longa servitute demereatur.*

شب تاريك و بيم موج و کرداي چنين هایل
 کجادانند حال ما سبکباران ساحلها

D 5

Nox

*) Putat hic figuram esse *Istifbari inkiari* apud arabes dictam, id est interrogationem pro negatione, ac si esset: *facile non est.*

*Nox tenebrosa, & metus fluctuum, & gurges, tot ac tanta pericula,
Quomodo sciant statum nostrum, leviter onusti
littoris (incolæ.)*

Paraph. Quid partum inquit tanto ausu, quo me imprudens in amoris pericula conjeci, aut quid sperans cymbam meam æstuoso amoris pelago commisi, jamque nox atra premit oculos, & fluctibus procellosi maris terreor, & prope voragine sum absorbendus, & hæc omnia quin vel minimam quidem notitiam habeat amasius de statu nostro, quid enim sciunt tuti & a curis vacui habitatores littoris de iis, quæ naufragantes in alto mari perpetiuntur. Utitur hic poeta epitheto miræ elegantiae *selukbar*, quod non nisi græce uno vocabulo efferre valeas, *καταγρυγός*.

Differt hic iterum aliquatenus Sudii interpretatio, quæ continuæ metaphoræ adminiculo sensum talem elicit, videlicet: *Divortii tenebræ, & rivalis metus, & perpetua separationis vorago, tantorum periculorum formidinem, quâ nos tenemur, quomodo sciant illi, qui in tranquillo littore conjunctione animorum fruenter metu anuli, & divortii timore carent. **)

همه کارم ز خود کامی ببد نامی کشید آخر
نهان کی ماندان رازی کز و سازند محفلها

Omnes

*) Meninsky sic vertit: quomodo sciant statum nostrum onere levati ac liberi incolæ littoris, seu qui jam ad litus pervenerunt, ibique onera sua deposuerunt.

Omnes actiones meæ ad arbitrium meum (gestæ) malum nomen pepererunt ad ultimum, Quomodo occultum maneat secretum illud, ex quo instituunt conversationes (conventus.)

Paraph. Quid ergo aliud, inquit, inconsultis & temerariis, ac unice ad nutum & lubidinem meam tendentibus actionibus effeci, nisi quod dedecus & infamiam mihi paraverim, & quod vulgi fabula factus sim, aut quomodo sperare potui tectum occultumque fore amorem, de quo in conventiculis & concionibus confabulationes instituunt? *) sic fere Horatius:

*Heu me per urbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui;
Conviviorum & pœnitet,
In quæis amantem & languor & silentium
Arguit & latere
Petitus imo spiritus. Epod. XI.*

Sensum hujus strophæ fufius explicat Sudius, & fuis observationibus fulcit his fere verbis: *Omnes actiones atque operationes meæ, ex eo quod voluntatem meam pertinaciter fimi fequutus, id est, quod meo commodo ac lubidini obfequens, nutui & voluntati amici famulari neglexerim, convertuntur ac tendunt ad malum nomen, ignominiam videlicet atque opprobrium; verbo, ut aliquis amorem*

*) Juxta effatum Prophetæ: *Küllü Schejin giaven-el-erneined feba-a*, quidquid duorum scientiam excedit, divulgatum est, & Poeta Hælaly.

*Posthac arcanum Hælaly abditum esse nequit,
Quia in quovis recessu ex eo instituunt fermocinationem.*

rem & benevolentiam amati condigne mereatur, fortunas, vitam, & libertatem impendat necesse est, utque summa cum devotione ac reverentia serviat, immo ut domesticis ac familiaribus ejus, atque ipsi etiam cani blandiatur ac morigeretur, juxta hoc proverbium turcicum Isyni aghyriajan Itine gemük atar. Qui dominum honorat, cani ejus os projicit. Hinc versu secundo a vulgari apophthegmate petito, ait: Quod pacto occultum maneat secretum illud, ex quo conventicula & confabulationes instituunt, nimirum secretum, quod in confesso & concione narratur, quomodo tectum & absconditum maneat?

حضورى كرمى خواجى از و غايب مشو حافظ
متى ما تلقى من تهوى دعى الدنيا و الهملها

*Si quietem desideras, illud ne negligas o Haphyz!
Ut pervenias ad amatum valedic mundo &
missum fac eum!*

Paraph. Si pacem & animi tranquillitatem expetis o Haphyz! sententiam hanc sedulo meditare, seu ut Horatii verbis utar, Præceptum auriculis hoc instillare memento, quod præceptum sic habet; si re amata potiri desideras, mundo valedic & rebus terrenis nuntium dato. Id est: mundanarum rerum curam & sollicitudinem abjice, & mentem in sola amoris contemplatione defige.

Hujus & similium locorum indicio credat aliquis Poëtam sub schemate terreni amoris semper ad Divinum amorem mystice alludere, quod & pluribus visum, mihi tamen non placet, neque vereor asserere, illum id data opera factitasse, ut criminatorem cavillationes subterfugiat, quemadmodum totum

tum Divanum evolventi manifesto compertum erit, in quo pleraque erotica sublimem hanc allegoriam nulla ratione admittunt, uti probe monet Sudius, qui & alios Scholiaſtas, verſus quosque ad coeleſtium rerum cupidinem pueriliter & *ſuavis* detorquentes, reprehendit. Secundus hujus ſtrophæ verſus, uti & primus primæ, arabico idiomate ſunt exarati.

GAZELA II.

اكر ان ترك شيرازى بدست ارد دل مارا
بخال هندویش بخشم سمرقند و بخارارا

*Si Formoſus ille Schirazius in manus ſumeret
cor meum (gratum haberet.)*

*Nævo ejus nigricanti donarem Semercandum
& Bocharam.*

Paraph. Si venuſtus ille puer Schirazius, id eſt urbis Schirazi incola, amorem noſtrum gratum & acceptum haberet, nævo illius nigricanti quem in facie habet, totas Regiones Semercandi, *) & Bocharæ **) dono darem. Fama eſt Tamerlanum vitio
ver-

*) Semercand, aliis Samarkand urbs Aſiæ ad flumen Sogd, a quo toti Provinciæ nomen, quæve inde veteribus Sogdiana dicta. Ptolemæo & Curtio Maracanda, Straboni Paracanda. Anno 1220. Tranſoxanæ caput eſſe cepit, jam & antiquitus inclita, & Orientalium traditione plane fabuloſæ originis. Fuit Tamerlani gentium domitæſis ſedes & Regia, nec minus gymnaſio frequentatiſſimo in oriente precrebuit. Nunc a Tartariſ Uzbeghiis incolitur.

**) Buchara ſive Bochara, Urbs alia Tranſoxanæ Regionis, olim præſidiæ caput priuſquam Semercandum a Tartariſ ad ſa-

vertisse Poëtæ nostro, quod cum complures alios Reges carminibus suis celebraverit, nullam sui mentionem fecerit; cui ut morem gereret, duas præcipuas urbes, & quodammodo Regis incunabula hoc disticho memoravit, sed non plane *ἐπαινετῶς*; utpote qui utramque non majoris fecerit nævo pueri sui. Quod cum Rex ægre ferens poetam objurgasset, ille hoc dicto indignantem placasse fertur: *Quid, inquit, tibi dona mea detrimenti adferre possunt?* innuens, vatribus etiam illa, quæ non habent, dare licere.

Commendatio nævorum in pueris & puellis, maxime vero si indici fuerint, ut auctor loquitur, id est atrii & nigricantes, frequens admodum est apud Poëtæ orientis, & in hoc opere ubivis obvia; etenim gentium illarum iudicio nævi in candida cute conspicui non postremam pulchritudinis partem constituunt. Quod etsi mirum & invenustum nonnullis videri possit, tamen populis quibusve cultissimis nævos in deliciis fuisse Cicero testatur: *Nobis, qui adolescentulis delectamur, etiam vitia sæpe jucunda sunt; nævus in articulo pueri delectat Alcæum; at est corporis macula nævus, illi tamen hoc lumen videbatur*, l. i. de Nat. Deor. Adde, quod nostrates etiam fœminæ talis ornatus illecebrarum consciæ defectum naturæ fictis & adscititiis nævis adminiculentur.

Notan-

stigmum eveheretur. Circa Ann. Chr. 1330. cessit in potestatem Genghizkhani, cujus posteri subinde regno potiti sunt usque ann. circiter 1370. quo Tamerlanus Husseinum, ultimum ex hac prosapia Regno exiit.

NB. Antonius Jenkinson in itineralio suo corrupte Boghar pro Bochara scripsit, quod & errori Thomæ Corneil ansam præbuit, qui in Dictionario suo Geographico unam eandemque urbem duobus distinctis articulis est complexus, & pro diversis habuit.

Notandum quod Persæ formosos pueros (Türk) id est turcas apellent, communi cum gente iis invisa vocabulo, cujus rei ratio non aliunde magis patebit, quam ex ipsius turcici Scholiastæ verbis. Turca, inquit Sudius, si vocis originem respicias, dicitur de gente Tartarorum, qui cum feri essent ac immisericordes, crudelitate item ac perfidia omnibus exosi, poetæ persici venustos sed inclementes pueros ob sævitiam illis comparantes Tarcas compellunt. Alii etymon vocis inde petunt, quod cum ex exercitu Helakui complures se Schirazum recepissent, ibidemque domicilium fixissent, relicta demum numerosa progenie, soboles eorum vero & genuino Turcarum Schirazensium nomine nuncupari cæpit sine ulla seu allusione sive comparatione. Cæterum Turcæ gens est inter Chorasmos, & extremi orientis Tartaros, de quibus Lexicon turcicum a Meninskio citatum hæc habet: Hoc nomine vocantur incolæ regnorum Scythiæ, Chæta, Chytaya, & Chaten distorum, & camporum Kypciacensium, & quia omnes alba facie nigris vero oculis ac superciliis præditi, adeoque vexatores sunt, poetæ persici per modum comparationis amasios, amasiasve suas eodem nomine indigitant.

بده ساقى مى باقى که در جنت نخافى يافت

کنار آب، کنار باد و کلکشت مصلارا

*Porrige o Pocillator! quod residuum est vini,
neque enim in Paradiso reperies
Ripam rivi Rucnabadi, aut deambulacra Mu-
sellæ.*

Paraph. O Pocillator infunde, age quod residuum est in lagena vini, neu speres te inventurum in Paradiso, videlicet in altero mundo, amœnas ripas aquæ

aquæ Rucnabadi, aut suavissima deambulacra Musellæ. Id est: Quid te spe incerta futuræ beatitudinis lactans præsentium bonorum ac voluptatum studium negligis, cur non potius hic inter delicias rivu Rucnabadi & nemoris Musellæ animum relaxas, & genio, dum licet, indulges? Epicurea me hercle sententia, quæve non obscure arguit poetam de futuræ vitæ felicitate, deque asserta horti illius voluptatis doctrina parum orthodoxe sensitse. Hac tamen vice ab ista criminatione eximere eum conatur Sudius, sed minus feliciter, dicit autem intelligendum esse, non quasi Paradisus nihil comparabile habeat fonti Rucnabadi aut nemori Musellæ, sed quod simpliciter hæc loca ibi non reperiantur, sed his longe amœniora.

Est autem *Rucnabad* fons, indeque scaturiens rivus, loci ac limpidissimæ aquæ amœnitate ac salubritate clarus, & a poetis Persarum, præcipue ab Haphyzo crebro celebratus, non secus ac fons Blandusiæ ab Horatio. Intelligitur tamen hoc nomine tota etiam illa vallis prope Schirazum in declivi collis cujusdam *Allab-ekber* dicti. Dicitur vero *Rucnabad* quasi Rucni-Abad, ex eo, quod Sejid Rucn-eddin prædii illius dominus ædificia omni ex parte extruens, ductisque quaquaversum ex pulcherrimo fonte alveis, deambulacrum illic peramœnum fundaverit. Mos autem obtinuit apud Persas, ut si quis locum quempiam cultum & ornatum reddiderit, eum nomini illius dedicantes, hujus vel illius *Abadum* nuncupent. Hoc modo dicitur *Mabmud-abad*, *Husseïn-abad*, & Constantinopoli *Giafer-abad*. Interdum etiam loca quæpiam ob præstantiam aut rei cuiusvis copiam *Abad* appellant, sic *Char-abad* &c.

Musel-

Musella, proprie est locus eminens in aperto campo, ex lapide extructus, & precibus dicatus, quem Muhammedani hora orationis ingruente conscendunt, ne humi, aut in immundo loco prosterne se cogantur, sed hic contentum est pro continente, intelligitur enim plaga Musellæ adjacens.

Kulgeschit. Nomen est ambulacri cujusdam amœni juxta urbem Schirazi in margine rivi Rucnabadi, sed & de quocunque alio spatioso & grato ambulacro dicitur; *Keschit* namque est deambulatio, & *Kul* in similibus compositis particulæ augendi vim habet, ut *ζα* & *βς* apud græcos, sic *Kulbank* de magna vociferatione vel sono dicitur &c.

فغان کین لولیای شوخ شیرینکار شهر آشوب

چنان بردند صبر آزدل که ترکان خوان یغارا

Heu mihi! quia isti Lulii lascivi, blandi, & urbem tumultu - complentes,

Eodem modo rapuerunt patientiam ex corde, quo Turcæ dapes prædatorias.

Paraph. Heu mihi, quia protervi isti ac melliti, & omnes urbis incolas ad insaniam redigentes Lulii formosi, adeo omnem patientiam ex meo pectore eripuerunt, sicut Turcæ epulum prædatorium diripiunt.

Lulii. Genus quædam est apud Persas *μελανόμματος* & *μελανόφρυς*, & fusci corporis, ex qua singuli fere cantores sunt & musici; cum uno eorum ait Sudius, tribus circiter annis convixi, qui in urbe Herphat matrimonio junctus erat & poesi operam dabat. Sed Niæmetullah hæc de illis habet: *Lulii*, inquit, qui & *Lolo* & *Lulu*, populi Persiæ sunt *Karagii*, sic dicti, quod inter bilaritatem *Lulu* aut *Lolo* exclamare soleant. Sunt autem in eorum numero multi formosi, & Prædatores, unde

translate venustis pueris ac puellis per modum epitheti attribuitur. Dicitur etiam de pulchro & pulchra quavis cujus amore homines capiuntur. Differt tamen ab istis Sudii sententia, qui & refellit Sururium dicentem: singularem τῷ Lulian esse Lulu vel Lolo, eosque esse Karagios populos nigris oculis præditos. Miræ sane elegantiae sunt Luliorum in hoc versu epitheta, præcipue tertium illud σφόδρον, quod nullo æquipollenti vocabulo in alia lingua efferri posse sciam, est autem Schehyi-asub ille, qui in urbe turbas ciet, & tumultum concitat, quod per metaphoram formosis apprime convenire nemo negaverit, cum quotidie usovenire soleat, ut si quo speciosa & eximiae formæ mulier aut puella advenerit, primo tota civitas rumore completur, mox vero quasi compage solutâ ad spectandum accurrit, & tanquam seditione aliquâ concitata fertur.

Turca hic non in eodem sensu sumendum quo in primo disticho, de Tartaris videlicet, qui Schirazi sedem & domicilium collocarunt, sed de Turcis orientis, ait Sudius, quorum opera usi sunt Chalyphæ Abassidæ, uti ex Chalypharum Historia patet. Iis nimirum, qui hodie dum late imperant.

Quid autem sit illud Chani-jaghma, sive epulum prædatorium, nulli ignotum puto cui ad aulam Turcarum accessus patuit. Ibi enim statis diebus in anteriori palatii atrio millenæ paropsides pulmento ex oryza refertæ humi positæ cernuntur, quas totidem milites Jenitzeri dicti signo dato summo nisu ac impetu, & mirandâ spectantibus celeritate diripiunt. Cujus instituti rationem hanc esse tradunt, ut videlicet semper memores sint, victum militibus non aliunde quam ex rapto & spoliis hostium parandum esse, utque constanter prædæ cupiditate teneantur. Quam tamen ut feram & barbaram consuetudinem non obscure fugillat Poëta.

ز عشق ناتمام ما جمال یار مستغنیست

باب ورنک و خال و خطچه حاجت روی زیبارا

Amorem nostrum imperfectum decor amici de-
dignatur,

Quid enim opus est fuco & colore, & nævo
& mystace faciei per se speciosæ.

Paraph. Nostro manco & imperfecto amore pulchritudo & celebritas amici nostri necquicquam eget, nec illi ex eo quidquam claritatis accedere potest; Quid enim opus habet decora ac nitida facies comptricis mentita arte, ejusque pigmentis, fucis, & adscititiis nævis, aliisque hujus generis adminiculis. Notat hic Suidius Haphyzum data operâ amorem suum culpâ & imperfectionis arguere, quo magis pulchritudinem & decorem amici sui extollat. *Etenim,* inquit, *inter plerosque amatores hi aut his similes sermones feri solent; dicunt nempe: omnis nostri amici pulchritudo & æstimatio a nostro amore pendet; ita quidem, ut si oculos ab illo averteremus, nullus amplius ei honorem deferret, adeoque dicit hic poeta, nostri amassii forma & venustas omnibus numeris absoluta est, sed amatorum amicr mancus est & imperfectus, adeo ut nihil tali amore ad commendationem opus sit amato.*

حدیث از مطرب و می گوور از دهر مکرتر جو

که کس نکشود و نکشاید بحکمت این معیارا

Fac verba de cantore & vino, sed arcana Fati
parcius inquire,

Nam hoc ænigma nemo adhuc solvit, neque sol-
vet, cum omni scientia.

Paraph. Loquere de psalte aut fidicine, deque vino sermocinare, sed secreta Fati, & futurorum

eventum desiste rimari, namque hoc ænigma est, cujus solutionem nemo adhuc dedit, neque quisquam daturus est cum qualicunque doctrina; cum, ut addit Sudius, secretum hoc soli Deo constet. Sic fere Horatius:

*Tu ne quæsieris scire, nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dî dederint, — vina liques, &c.*

من از آن حسن روز افزون که یوسف داشت دانستم
که عشق از پرده عصمت بیرون ارد ز لیخارا

*Ego ex illa pulchritudine in dies incrementum
capiēte, quam Josephus possedit, comperi,
Quod amor ex velo pudicitiae extrabat (etiam)
Zelicham (uxorem Putiphari.)*

Paraph. Ex quo historiam de Josephi pulchritudine in dies crescente legi, compertum habui, quod amor velum pudicitiae detrahat castissimae cuique mulieri, ac ipsi etiam Zelichae. Est autem Zelicha nomen uxoris Putiphari juxta Muhammedanos, quam iidem castissimam fuisse tradunt, antequam Josephum deperire coepisset. Dicit ergo Poeta exemplo Josephi sibi constare tantam esse amoris vim ac vehementiam, ut nullius foeminae pudicitia & castimonia satis tuta sit adversus formae & pulchritudinis illecebras.

Surat seu caput Alcorani, quod Josephi Historiam complectitur, omnia reliqua tam styli, quam narrationis elegantia antecellit, ideoque Muhammedanis summo in pretio habetur. Josephi autem speciosa forma tantopere celebrata est apud eosdem, ut formosos & venustos quosque hoc nomine compellent, quemadmodum nos Adonides, Narcissos &c. vocamus.

Con-

تصیحت کوش کن جاناکه از جان دوستردارند
جوانان سعادتمند پند پیردانارا

Consilium auscultā o anime-mi, nam anima carius habent

Juvenes bonæ-indolis monitum senis sapientis.

Paraph. Puerum suum alloquens dicit: O anime mi! præbe aurem monitis & consiliis meis, etenim probi ac bonæ indolis Adolescentes cariora habent præcepta gravium ac cordatorum senam suâ ipsorum animâ.

بدم گفتمی و خر سندم عفاک الله نکو گفتمی
جواب تلخ میزیبد لب لعل شکر خارا

Male dixisti mihi, & ego contentus sum, Deus te servet, bene dixisti,

Sed asperum responsum non quadrat labro pyropi, sacbarum mandenti.

Paraph. Mala verba dixisti mihi (amasium suum alloquitur) & ego dictis tuis acquiesco, nihil tibi succenso, parcat tibi Deus, bene dixisti, sed hoc capere nequeo, quomodo disteria aspera & mordacia convenient cum labro tuo melleo, & colore pyropum æmulante. Differt nonnihil interpretatio Suidii, quæ sic habet: Mihi male dixisti, id est: tu malus es, dixisti, at ego me malum a te dici non renuo, vel etiam mala verba dixisti mihi, & ego verbis tuis acquiesco, Deus a te malum omne avertat, bene dixisti, quia pungens dictum quadrat roseo & melleo labro, id est mordens & amarum dictum tuum, alterius dulci verbo suavius & jucundius mihi est, nam tu blandiloquus & mellissus es, & amara ac acerba quævis in tuo mellito ore dulcescunt. Eodem plane modo Moschus in epitaphio Bionis vers. 75.

Φάρμακον ἦλθε, βίων, παρὶ σὸν εἶδος, Φάρμακου εἶδες,
πῶς τῶν τοῖς χεῖλεσσι ποτὶ δραμε, καὶ ἐγλυκάνθη;

غزل گفتی و در سفتی بیا و خوش بخوان حافظ
که بر نظم تو افشا ند فلک عقد ثریا را

O Haphyz! *odas recitasti, & uniones filo tra-*
jecisti, accede, & pulchre modularē,
Quia super carmina tua sparget cælum acer-
vum Pleiadum.

Paraph. O Haphyz! dum tu versus tuos per
seriem recitas, totidem margaritas filo trajicere vi-
deris, accede igitur, & quam potes, suaviter accine;
fiet ut cœli modorum tuorum dulcedine commo-
tum, carminibus tuis suas Pleiades inspergat. Notat
Sudius Haphyzum perquam canora voce præditum
fuisse, ideoque de se dixisse, accede huc & argute
canta. Poëtæ perfici cumulum pleiadum monili
comparant. *)

ODE III.

زونق عهد شبا بست دگرستانرا
میرسد مرثده کل بلبل خوش الحانرا

Decus ætatis juvenilis est iterum (restitutum)
viridario,
(Jam) pervenit latum nuntium rosæ ad Philo-
melam canoram.

Paraph. Rursus ver juvenile pristinum decus
hortis restituit, & ædon rosarum adventum canora
voce

*) Pleiadum decus poëtico ornatui attributum etiam a græcis,
apud quos & nomen fuit septem poëtarum sub Ptolomæo Phi-
ladelpho.

voce nuntiat, verbo ver est & hyems transit. Sciendum Philomelam, poetarum orientis commento, rosæ amore teneri, eamque vehementer deperire, ideo vel maxime quod utraque veris sit prænuncia, quodve cum primum rosæ apparere incipiunt Luscinia etiam melos exaudiat; fabulantur proinde flebiles illos modos & φθόγγος philomelæ nil nisi flagrantis erga rosam amoris esse indicia & quærimonia. Hoc autem prænotandum duxi, quia sæpius recurrit.

ری صبا کربا جوانان چمن بازرسی
حذمت ما برسان سرو وکل وریحا نرا

O Zephyre! si ad adolescentes pratorum reversus fueris,

Obsequia nostra defer, Cyparisso, rosæ, & ocymo.

Paraph. O Zephyre! si te transire contigerit per novos campos & virentia prata, dic amabo salutem meo nomine Cypresso, rosæ, & ocymo. Vocat autem juventutem pratorum flores, herbas, & fructus recenter natos.

گرچنین جلوه کند مغ' ایچه باده فروش
خاکروب در میخانه کنم مژگا نرا

Si tales blanditias fecerit ganymedes vini-venditor,

Verram pavimentum ænopolii ciliis meis.

Paraph. Si Ganymedes *) vini-venditor, id est formosus ille pocillator diu has & his similes blanditias

E 4

*) De significatione & etymo vocabuli *Muspece* jam supra affirmatum dictum est.

ditias & oblectamenta fecerit, qualia nunc facit, ciliis meis instar scoparum pavementum tabernæ veram, id est constanter popinæ limini addictus famulabor, & servilia quæque lubens præstabo. Metaphora hæc absona est a latino loquendi modo, bene tamen congruit cum persico, cum apud illas gentes salutationis aut reverentiæ exhibitio fiat per prostrationem, & capitis ad terram usque inclinationem, hinc phrasis, oculos aut cilia in pulvere condere, idem sonat ac apud nos salutare, venerari aliquem;

ترسم این قوم که بدر در کشان میخندند
 در سرکار خرابات کنند ایمانرا *

*Timeo ne isti homines qui (nos) vini-potores
 deriserunt,
 In desiderio rei cauponariæ Religionem (suam)
 impendant.*

Paraph. Vereor ne genus hoc hominum, qui nos facis vini potores, sive ut Horatius ait, poti facce tenus cadi redarguerunt nuper & deriserunt, vereor inquam, ne ipsi nunc omnem suam fidem & Religionem cum studio & concupiscentia cauponæ commutent, & expendant; verbo: Hypocritæ illi, qui nos hætenus ob vini potum tam acerbe criminati sunt, quam timeo, ne nunc vini dulcedine capti, Religionem omnem in caupona expendant. **)

بروازخانه ۽ کردن بدر و نان مطلب
 Exi

*) In Sudii Exemplari est *Ser-ü-kar* in desiderio & opere.

**) Redarguitur hic jure Surrius, qui particulæ *ser* multiplicis significationis ignarus, in sensu *capitis* & initii accepit, ac si esset, *in capite operis caupona*.

کین سیه کاسه در آخر بکشد مهرا نرا

*Exi ex domo Cæli, & panem noli petere,
Nam iste hospitem-interfector ad ultimum ad
venam jugulabit.*

Paraph. Egredere de hospitio cæli, nec ibi panem aut victum require, id est, in cælo, videlicet sorte & fortuna, nullam fiduciam ponas, fors enim ξενοφόνος est, & ad ultimum hospites & advenas omnes interficiet, id est, perdet & deludet. De inconstantia sortis ac fortunæ querimonia est, monetque poeta, ne in donis cæli ac fortunæ nimiam fiduciam ponentes, in iisque fidem ac constantiam sperantes, prosperitati, opibus & honoribus confidamus. Sententiam hanc alterius poetæ persici adducto carmine corroborat Suidius, cujus hæc sunt verba:

*De mundo, cujus initium carentia, & finis perditio,
Opinionem habere constantiæ error est & stultitia.*

هر کر اخوابکه آخر بد و مشتى خاکست

کوچه حاجت که بر افلاک کشی ایوانرا

*Cuicunque dormitorium postremum duobus pugillis terræ constabit,
Dic illi, quid opus est ad cælum elevare palatium.*

Paraph. Dic homini: luxu ædificiorum operoso: quandoquidem ultima tua mansio duobus terræ vel arenæ pugillis corpori tuo adsperfis constabit, aut binis ternisque spithamis circumscribetur, cui bono in extollendo ad nubes usque palatio descendas, ita plane Hor. l. 2. od. 18.

Tu secunda marmora

*Locas sub ipsum funus; & sepulchri
Immemor, struis domos.*

ماه کنعانی من مسند مصران توشد
گاه آنست که پدرود کنی زندانرا

O mi Joseph! (cor meum) tuus Ægypti thronus est,

Tempus est jam, ut valedicas carceri.

Paraph. O mi alter Joseph! cordis mei solium sit tibi pro throno Ægypti, age tempus est, ut relicto carcere regni solium occupes, id est, in corde meo regnes. Allusio est ad historiam Patriarchæ Josephi, qui ab ergastulo ad regni gubernacula promotus fuit; vocat autem illum figurate Lunam sive pulchritudinem terræ Chanaan. Formosos quosque pueros Josephos dici apud poëtas orientis jam superiore ghazela notatum fuit; Hic itidem nomen hoc suo amasio tribuit ob formæ elegantiam. Particulæ *an* vim & significationem, inque ea peculiarem linguæ persicæ idiotismum, nulli antea notatum, & ad versum hunc intelligendum cognitu necessarium, vide in notis.

درس زلف ند ادم که چه سود اداری
باز برهم زده کیسوی مشک افشا ذرا

In cuspide cincinnorum nescio quid propositi habeas,

Quod intricaveris cæsariem moscbum redolentem.

Paraph. Ignoro, quid cincinnorum tuorum extremitate omineris, vereor tamen, ne quid mali mihi portendat confusa & intricata tua coma, & moschi odorem spargens cæsaries. Augurium capit ex coma amici sui, quam quia turbatam videt & inpositam, funesti quidpiam auguratur.

ای که بر مه کشی از عنبر سا را چو کان
مضطرب حال مگردان من سرگردانرا

O qui super lunam (id est faciem) ducis ex electro puro clavam-lusoriam (videlicet supercilium, *)

Ne me dolore-opprimas attonitum (amore percussum.)

Paraph. O qui ciliis vel cincinnis puri electri odorem spirantibus lunæ arcum imitaris, ne me miserum & vecordem sævo amore confici patiaris. Sed hæc tota metaphora est, a similitudine clavæ lusoriæ Cevkian dictæ petita, quæ arcuata est; vide notas hujus & alterius loci.

حافظامی خور و رندی کن و خوش باش ولی

دام تزویر مکن چون دگردان قرانرا

O Haphyz! vinum bibe, & comessare, & genio indulge, verum,

Noli adulterare, ut alii, Alcoranum.

Paraph. O Haphyz! quidquid animo tuo collibitum fuerit, age, bibe, lude, helluare, voluptates carpe, cave tantum, ne ut ab aliis fieri solet, Alcorani textum vities, & ad erroneos sensus detorqueas. Insectatur Hypocritarum fictam & simulatam pietatem, & sanctimoniam, qui quidem a vino, & levioribus culpis abstinent, sed ad maximorum scelerum, quibus obnoxii sunt, excusationem verba Alcorani depravant, & ad libitum explicant. Dicit ergo, quidquid facere volueris, facias, dummodo hypocritin

*) Juxta Sudium cinctum.

crisin non admittas, quæ ut Sudii ipsius verbis utar, irreligione ipsa majus malum est.

O D E IV.

صوفي بيا كه آيينه صافست جام را
تا بنكري صفای می لعل فام را

*O Anachoreta! accede, nam speculum purum
est cyathus,
Ut videas (in illo) delicias vini, pyropum
colore æmulantis.*

Paraph. O Monache abstemie accede huc & inspicce hoc poculum vino limpidum ac rutilo plenum, ut in eo tanquam in puro speculo cernere possis gaudia & voluptates, quæ vinum purpureum bibentibus largitur.

Sophi hoc loco significat monachum & anachoretam, virum scilicet Deo dicatum, & contemplationi rerum cœlestium unice addictum; qui plerumque si non opere, specie tamen vitæ austeræ & rigidæ, ac omnigenæ macerationis studio tenentur. Quos proinde Poeta hoc versu, ut passim alibi, deridet, & ad ludibrium usque cavillatur. Cæterum Sophus etiam de sapiente ac vere religioso dicitur. Dicitur autem a lana, quod Sophi fericis vestibus uti renuant, nam *Saf*, arabicum, a quo Sophi proflexit, lanam significat. Sudius ait illos proprie dici Sophos, qui res divinas, & ad Dei amorem spectantes visibilium rerum figuris adumbrant, & hinc addit, *Rex Sophorum idem qui Persarum, quia Ismael ex profapia nunc imperante primus, ex illo hominum cœtu delectus est.*

Notat denique Sudius antiquum esse poetis persarum ut subdolos, speciem sanctimoniam præferentes hypocri-

pocritus, Sophios, vel potius Sophiorum pietatem simulantes sycophantas acerrimis dictis & conviciis confectentur; non item vere pios ac probos Sophios, nam hi se suasque res unice curantes, nullos cavillis & contumeliis proscindunt.

راز درون پرده زرندان مست پرس

کین حال نیست زاهد علی مقام را

Secretum intra velum (reconditum) ab be-
luonibus ebriis require,

Nam hoc negotium non est Religiosorum emi-
nentium.

Paraph. Arcana rerum, quæ fati velo occultantur, sciscitare ex ganeonibus & vini potoribus, etenim scientiæ hujusmodi non est locus apud summæ dignitatis Religiosos & continentes. Et hic sensus quidem prima fronte se offert, sed argutior est Suddii explanatio, quæ sic habet: Arcanum amoris quod intra velum abditum est, a vino & amore ebriis sciscitare, nam iste status, sive hoc negotium, non est eminentium Religiosorum negotium; namque institutum ascetarum, est institutum amoris, siquidem vitam omnem in amore divini amasii, ejusque contemplatione transigunt, & dilectionis plenam notitiam & arbitrium habent, sed mysterium amati nulli revelant, immo secretum in animo & imo pectore recondunt, adeoque arcanum quod ea ratione subtus velum est, propalare, non est illorum negotium. Verbo Arcanum amoris ab ebriis require, nam ascetæ sobrii & continentes de hoc mysterio loqui nefas ducunt.

عنقا شکار کس نشود دام باز چین

کاینجا همیشه باد بد ستست دام را

Avis-Ænka præda nullius facta est, contrabe retia,
Nam hic loci nil nisi ventus incidet in retia.

Paraph.

Paraph. Avis *Ænka*, id est Gryphus, aut Phœnix, nullius unquam aucupis præda facta est, *) contrahe retia, nam hic præter ventum inanem nihil retibus tuis comprimes, nihil capies; nimirum: Formosus, qui ad instar Gryphi aut Phœnicis sublimis, ac præcellentis naturæ est, arte, dolo, vel fraude captivari & circumveniri nequit; ideoque dicit: ad formosi possessionem paratas machinas & insidias mitte, quia omnis conatus infructuosus est.

Ænka est avis fabulosa, cujus species sic definitur ab Arabibus: *Mevgiud - ül - ism, megbul - ül - gism.* id est: nomine nota est, sed corpore carens. Putant nonnulli, quæ de illa fabulantur Arabes convenire Phœnici, aliti itidem commentitiæ, ex eo vel maxime quod *Ænka* unica esse in toto terrarum orbe feratur; sed grypho melius assimilari tum ob molem corporis, tum ob alia signa illi attributa ex mox dicendis patebit. *Varia & plane contraria, inquit Sudius, sunt opiniones scriptorum de avi Ænka, nonnulli asserunt temporibus Patriarchæ Moysi binas aves a Deo creatas fuisse in regione Hierusalem, quæ post obitum Moysi ad montes Meccæ convolaverint. Alii dicunt evenisse hoc temporibus tribus Res dictæ, cujus Propheta fuit Hanzilet ibni safvan. **) Alii rursus quod vitam protraxerit usque ad tempora Chalidi filii Siran Ysa, qui fuit Propheta medius intra Jesum & Mubammed, Haphyz ait Ænkam in proverbium venisse apud omnes antenatos, tum vel maxime cum indicare voluerunt rem auditam quidem, sed nuspiam visam. Eandem sententiam tuetur Kibrit Ahmed. Addunt nonnulli Ænkam vocari propter spiram vel*

*) Sic Terentius:

Quia non rete accipitri tenditur, nec Milvæ.

Ter. Phor. 2. 2. 16.

**) Menninsky Commentarium Haphyzi citans sic ait: *Ænka*, gryps, gryphus, avis ingens & fabulosa, quam ceteri Reginam in monte Kaf commemorari ferunt; Alexandrium magnum cum hac avi in monte Kaf confabulatum fuisse, negantur itidem Arabes.

collare album, quod in ejus collo conspicitur, *) sunt, qui ita dici putant propter colli longitudinem. Perfice vero Simurgh vocatur, ob enormem corporis molem, ac si triginta aves essent, (si enim triginta, Niurgh, avis) Cæterum qui avis *Ænka* naturam & proprietates plenius discere voluerit, consulat notas Mutarrazy in quinquagesimum *Makame* seu confectum Haririi.

در عیش نقد کوش که چون انخوار نماند

ادم بهشت روضه دار السلام را

Bonis paratis frueri; nam & sorte frustratus Adamus missum fecit paradysum felicitatis.

Paraph. Frueri præsentibus gaudiis, & paratis voluptatibus stude, & futurorum curam metumque abjice; nam & Adamus amissa pristina felicitate, fugitivus ex paradiso exulavit. Id est, gaude paratis, & scientiam futurorum exemplo proto-genitoris Adami comparare cave, qui dum sciendi cupidus arboris scientiæ fructum imprudens degustat, bonis omnibus privatus, ex horto voluptatis exulare coactus est.

Abchor & Abishchor, & in versu nonnunquam *Abchar* proprie est, alveus, aquarium, sed hoc loco fors, fortuna, portio. *Dar-iis-selam* porta salutis, domus felicitatis, & simpliciter Paradysus.

در بزم دور یکدو قدح درکش و برو

یعنی طمع مدار وصال دوام را

In

*) *Ænka* etiam propria significatione dicitur de cane, longo collo, & parte colli albicante.

**) Sic fere Theocritus:

τὴν παρεῖσαν ἀπέχε τε τὸν φεύγοντα διώκεις.

*In convivio sæculi unum alterumque scyphum
hauri, & discede,*

Scilicet: optare noli gaudium perenne.

Paraph. In symposio hujus mundi unum alterumque cyathum confestim ebibe, & recede, nimirum noli sperare constantem & diuturnam felicitatem. Mundum & sæculum juxta ghazelæ genium symposio comparans Poeta dicit: In mundi symposio semel aut bis bibe, & statim excede, id est, paucis bonis contentus esto, copiam noli concupiscere, cujus rationem reddens sequenti versu addit, cave, inquit, putes gaudia & voluptates constantes futuras, ad instar potatorum, qui uno alterove poculo non contenti, ad ebrietatem usque bibunt, deinde vero intemperantiæ incommoda patiuntur. Verbo adhortatio est ad *αὐτάρκτηαν*.

ای دل شباب رفت و نچیدی کلی ز عمر

پیرپزانه سر یکن هنری ننگ و نام را

O anime! juvenus transiit, quin tu decerpseris rosam unicam ex vita,

Senectutis tempus impende virtuti & bonæ famæ.

Paraph. O anime mi! ver juvenutis transiit, quin tu vel unicam rosam decerpseris, id est, quin fructum ex retroacta ætate collegeris, age jam, dum tempus est, saltem senectutem in acquirenda virtute & bono nomine impende. Sudius ad amasium verba hæc referens sic explicat: O anime! *atas* juvenilis elapsu est, quin tu quidpiam digni feceris, quo ad amici possessionem aspirare possis, satage ergo, ut quod reliquum est ævi, in conciliando illius amore, & demerenda ejus copia impendas.

Ser vocabulum est πολυσήμαντον, sed hic pro tempore & ætate sumitur, vel simpliciter vim habet complexivam.

حافظ مرید جام میست ای صبا برو *)
وز بنده ننده کی برسان شیخ جام را

*Haphyz cupidus est calicis vini, O Zephyre abi,
Et a servo servitium defer Doctori Giamio.*

Paraph. Jam alias dictum est, eam esse legem Ghazelæ, ut poeta in ultimo quovis disticho se ipsum nominet, sed hic alia argutia est in verbo *Giam*, quod & appellativum nomen est poculi, & proprium celebris Doctoris, Poetæ nostri amici. Verba hæc sunt: Haphyz desiderio tenetur poculi vini, perge o Zephyre, & Doctori Giamio nostra obsequia defer. Lusus verborum tam frequentes sunt in hoc carminum genere, præcipue apud hunc poetam, ut qui Ghazelas attente legerit, in una quavis acumina hujusmodi animadvertet. Sed hæc nulla ratione in metaphrasi reddi possunt, nec dubito, si reddantur, pro inficetis habenda, cum latinæ linguæ genius ab hoc ludicro genere abhorreat, etsi factitatum a nonnullis compertum habeam, ut in illo Martialis:

*Defungi fungis homines Macrine negabas,
Boleti Lethi, causa fuere tui.*

F

At

*) In nonnullis codicibus ante hos versus sequens distichum reperitur:

Nobis ad solium tuum multum juvis est ob servitia,

O Domine respice cum misericordia servum tuum.

Et hic quidem per *Chage* intelligi Chage Kavam - ed - Hasan, verosimile est, vel etiam Kavami Ekber. Vide inferius. Sciendum autem Vezirios *Chage* appellari solitos.

Iste est Ahmed beni Ebu Hasan El - giami Namaki, auctor juxta d' Herbelotum libri cujusdam, dicti: *Enis - il - Sabirin*.

At linguæ perficæ indoles argutias in verbis similibus admittit, uti & aliæ linguæ orientales, nec insulse quidem, quod ideo notatum volo, quia plerique ad vernaculæ linguæ normam aliarum gentium idiomata trutinantur, & expendunt.

Monet Sudius Giamium, eundem esse ac Ahmed Namaki, & sic dictum, quod ex urbe Giam fuerit, additque Interpretes, qui poetæ scopum non perspexerunt, mirum quantum hallucinatos esse. Est autem urbs Giam patria dicti Doctoris, uti & Mevlanæ Giamii, adeoque quotiescunque in poetis perficis Giamii mentio occurrit, de Ahmed Namaco sermo est.

ODE V.

دوش از مسجد بسوی میخانه آمد پیر ما

چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیر ما

*Hesternæ nocte ab oratorio versus cauponam
ivit Antistes noster,*

*Quid est, o Socii instituti! postbac consilii
nobis?*

Paraph. O contubernales, & ejusdem instituti monastici affectæ, quid restat nobis posthac consilii, aut quam normam & regulam sequemur in monasterio, quandoquidem hesternæ nocte Senior (Abbas) noster a sacrario directe ad popinam se contulit. Verba hujus strophæ si nude accipiantur, nihil difficultatis involvunt, multo secus si ad sensum allegoricum advertatur; tunc enim ita sonant. Hesternæ nocte, id est, præterito tempore Abbas noster Mecca Cæsaream profectus est (quæ cum id temporis a Christianis teneretur, cauponam, id est, locum impurum vocat, ac si diceret: a loco sacro ad im-

mun-

mundum concessit) O disciplinæ & instituti ejusdem socii, quid erit nobis impoſterum conſilii, aut quem a Præfecto noſtro dereliſti tramitem ſequemur. Qui plenius perſpicere voluerit ſenſum hujus ſtrophæ ad-
eat libri *Mantyk - üt - taïr* dicti primam narrationem. Nonnulli, inter quos Schæmius & Sururius, alluſio-
nis hujus ignari futilia quæque & inepta blaterarunt. Intelligitur ergo hic per *Mefcid* Mecca, per *Duſch* tem-
pus præteritum, & per *Meichane* Cæſarea. Conti-
nent autem ghazelæ hujus tres primæ ſtrophæ con-
tinuam alluſionem ad apologum Sænæni, ſive Abdür-
rezaki Iemenſis, de quo pro pleniori explanatio-
ne *Scheib-Attar* peculiarem apologum ſcripſit in di-
cto *Mantük - üt - taïr*. Haphyzi vero & aliæ ghazelæ
huc reſpiciunt, ut ſuo loco monebitur. Itaque cen-
ſendum hæc & ſequentia verba ex ore diſcipulorum
Scheichi profluere.

بامريدان روی سوی کعبه چون اريم چون

روی سوی خانه خمار دارد پيرما

*Cum diſcipulis faciem verſus Meccam quomo-
do dirigemus? cum*

*Faciem verſus tabernam vinariam vertat Se-
nior noſter.*

Paraph. Quo pacto ſciamus nos diſcipuli vul-
tum inter precandum debito modo Meccam verſus
*) convertere, quandoquidem Magiſter noſter obtu-
tum in taberna deſigit, videlicet memorati *Scheichi*
diſcipuli ac ſectatores conſilium ineuntes dicunt: Præ-

F 2

ſul

*) Muhamedani præcepto religionis adſtriſti, vultum inter pre-
candum ad regionem Meccæ convertunt, ob ædem ſacram in-
bi ab Abrahamo Deo dicatam, Cabæ dictam, & traditione Ara-
bum toto orbe antiquiſſimam.

sul noster vinum bibit, puellas deperit, & illicitas ac vetitas quasque actiones committit, immo forte juxta Attari dicta, a fide degenerando infidelis factus est; proinde quis status exposit, quæ nostra conditio futura est? aut quomodo nos discipuli inter orandum faciem ad Meccam convertere valeamus, cum antistes noster se ad popinam convertens prævaricatione, sceleribus, & omnigena impudicitia animum polluerit.

در خرابات مغان ما نیز هم منزل شویم
کین چنین رفتست در روزارل تقدیر ما

In Taberna cauponis (age) nos quoque convivtores sumus,

Quia hoc modo emanavit ab æterno fors nostra.

Paraph. Agedum sequamur Archimandritam nostrum omnes ad cenopolium, siquidem ita statutum est æterno & immutabili Dei decreto; vel etiam: cum in die creationis hæc fors nobis assignata sit. *Ruzi ezel* enim potissimum de die creationis dicitur. Tres istæ strophæ ad præfatum apologum constanter alludunt.

باد بر زلف تو آمد شد جهان بر ما سیاه

نیست از سوردای زلفت پیش ازین توفیر ما

Ventus cincinnos tuos attigit (ع) mundus super me obscuratus est,

Nullum est ex amore cincinnorum tuorum aliud quam hoc lucrum nobis.

Paraph. Zephyrus comam tuam (ad Amasium loquitur) involavit, & contrectando dispersit, at mihi illico præ Zelotypia oculi caligare cœperunt,
&

& aër obscurari ac nigrescere visus est; hoc solum est mihi lucrum ex infano amore, quo erga cæsariem tuam feror.

میرغ دل را ضیید جمعیت بدام افتاده بود

زلف بکشادی ز دست ما بشد مخجیر ما

*Aliti cordis (mei) præda collectionis-animi in
retia inciderat,*

*Tu comam (tuam) explicasti, (& statim) ex
manu præda elapsa est.*

Paraph. Avis cordis mei collectionis animi præda potita est, id est: animus meus se recolligere cœperat, & quiete ac tranquillitate frui, sed tu cæsariem tuam explicasti, & nodos comæ tuæ solvisti, & illico pax & quies omnis e manibus meis elapsa est; videlicet: quamdiu coma & antiæ tuæ nexæ & nodatæ fuerunt, animo meo vis & constantia adfuit, sed ut primum comam tuam solvisti, & vento spargendam dedisti, una vis & robur cordis mei dispersum est; verbo, fors & fortuna animi mei a cæsarie tua pendet, si illa collecta fuerit, & ego animum meum colligo, si sparsa, ego vicissim animo sum disperso.

عقل اگر ادا ند که دل در بند زلفش چون خوشست

عاقلان دیوانه کردند از پی زنجیر ما

*Si mens sciret, quam cor in laqueis cinnini
ejus bene se habeat,*

*Sapientes delirarent præ desiderio catenæ
nostræ.*

Paraph. Si mens humana conscia esse posset voluptatum illarum, quas animus illius comæ vin-

culis irretitus persentiscit, quidni cupido vinculo-
rum ejus sapientissimos quosque redigeret ad in-
faniā; videlicet: nemo est tam sapiens, qui non
velit furere mecum in iisdem laqueis, si suavitatem
eorum perspectam haberet.

روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد

ز آن سبب جز لطف خوبی نیست در تفسیر ما

*Vultus tuus pulcher unum paragrahum de gra-
tia nobis explicuit,*

*Ea de causa nil nisi gratia & venustas est in
commentario nostro.*

Paraph. A quo venustum labrum tuum unum
textum prælegit & explicuit nobis de gratia (ajet
proprie de Alcorani versiculis dicitur) nostra vicis-
sim dicta & scripta nil nisi veneres & gratias spirant.
Verbo, si qui scriptis nostris insunt lepores & gratiæ,
omnes ab ore tuo legimus.

بادل سنکینت ایا هیچ در کپرد شبی

آه اتشبار و سوز سینه شبگیر ما

*Cordi tuo saxeo prob nullane unquam nocte
vestigium impriment!*

*Suspiria mea ardentia, & tota nocte flammans
incendio pectus.*

Paraph. Proh nunquamne fiet, ut cor tuum sa-
xum mollescat æstu & fervore suspiriorum meorum,
& pectoris mei nocturna conflagratione, id est in-
cendio, quod per totam noctem durat. Dicit autem
nocturnum incendium, quia tunc temporis intensior
est amoris æstus. Reprehenditur hic iterum Shæ-
mius

mitus, qui putat vocem *Shebkir* significare *insomnem*, ac si esset *pectus insomne*, quem & Meninsky in suo Dictionario secutus est, sed perperam.

تیر آه ما ز کردون بگذرد حافظ خموش

رحم کن بر جان خود پرهیز کن از تیر ما

Tela gemituum nostrorum Cælum pertranseunt,
o Haphyz tace,

Miserere animæ tuæ, abstine a telis nostris.

Paraph. Figurâ *tariki tegrid* seu monologiæ utens Poeta inquit. O Haphyz! gemitus & querelæ nostræ sagittarum instar sidera ferierunt, tace jam, nosque suspiriis & lamentis ultra laceffere noli, sed potius animæ tuæ quieti consulens a telis nostris cave. Videlicet: cave ne suspiria mea ad cælum elata tuo damno effectum fortiantur. Schæmius dicit Poetam aperte quidem seipsum alloqui, occulte autem ad amasium verba dirigere, sed Sudius asserit illum non esse affectum auctoris scopum, etsi mihi hac vice iniquus Juxta videatur.

O D E VI.

ساقی بنور بادہ بر افروز جام ما

مطرب بگو کہ کار جهان شد بکام ما

O Pocillator! fulgore meri Coruscum-fac poculum meum,

O Psaltes canta, quia res mundi ad mea vota cedunt.

Paraph. Heus Pocillator vino puro & instar luminis claro irradia, *) id est vino purpureo reple,

*) Aut si verbum verbo reddere mavis, lumine vini accen-

o Musice canta, quia res & negotia mundi ad nutum meum fluunt. Sic etiam intelligi potest, ait Suidius, canta o Musice quod negotia mundi, id est vitæ ad votum meum decurrant, vel etiam: canta id, quod sequenti strophæ continetur. *Ma der Fiale* &c.

ما در پیاله عکس رخ یار دیده ایم

ای بی خبر لذت شرب مدام ما

Nos in calice repercussionem genarum amici vidimus,

O ignari gustûs potationis nostræ continuæ.

Paraph. O miseri! qui ignoratis gustum & voluptatem, quæ in potu constanti sita est, scitote, quod genas Sodalis nostri in poculo vini reflexas intuiti sumus. Potest autem intelligi, ac si revera faciem amici in poculo reflexam viderit, tum etiam quasi si purpureus vini color ex repercussione rosearum pueri genarum manaverit. de *miidam* consule notas.

مستی چشم شاهد دل‌بند ما خوشست

زان رو سپرده‌اند مستی و زمام ما

*Ebrietas in oculis formosi Cor-nostrium devin-
cientis decens est,*

*Ea de causa remiserunt ebrietati babenas no-
stras.*

Paraph. Ebrietas mirum quantum convenit oculis formosi pueri mei, *) id est in oculis ejus languidis

de cyathum meum, quod idem dicit, quia vinum rubrum & rutilum quale Shirazium est, ignis instar ardere videtur.

*) Sic fore Catullus.

Et dulcis pueri ebrios ocellos,

Illo purpureo ore suaviata. Catull. 43. 11.

guidis & vino turgidulis maximæ sunt illecebræ, hinc puto factum est, quod frena arbitrii mei Deus aliquis ebrietati laxaverit. Verbo: ebrii & nantes pueri mei ocelli causa sunt, cur & ego me vino & crapulæ addixerim.

چندان بود کمرشده و ناز سهی قد آن
کاید بجایوه سر و صنوبر خرام ما

*Tamdiu durabunt blanditiæ & electamenta
gracilis & proceri-corporis (puellorum,)
Donec cæperit se motitare Cyparissus (meus)
pinum-vacillando-æmulans.*

Paraph. Tamdiu placebunt, & exhilarabunt spectantes mollium & gracilis staturæ puerorum blanditiæ & motus lascivi, donec ad saltum veniat cyparissus, id est puer meus, qui molli ac delicato incessu, proceræ pinus vacillationem & mobilitatem præcellit; videlicet si hic prodierit in medium, illorum nulla ratio habebitur. Puerorum cum Pinu, Cypresso ob gracilitatem & proceritatem comparatio oppido frequens est apud Persicos poëtas, nec sane illepidæ, cum & Virgilius ea usus sit, de Lycida loquens:

Fraxinus in sylvis cedat tibi, pinus in hortis.
Eccl. 7. 68.

هر کس نمیرد آنکه داش زنده شد بعشق

ثبتست بر جریده عالم دوام ما

*Nunquam morietur ille, cujus cor animatum
est amore,
(Idea) certa est in libro vitæ perpetuitas
mea.*

Paraph. Cujuscunque pectus igne amoris calet, & animatum est, nunquam morietur, ideoque in libro vitæ hujus mundi perennitas & immortalitas meo nomini adscripta est, quia ego ex illis sum, qui vitam in amore transfigunt.

Geride proprie liber est, ait Sudius, aut volumen flabelli instar complicatum quod utrinque inscriptum est, sed ejus hoc tempore nullus est usus; sumitur etiam promiscue pro quovis libro, hic vero pro libro vitæ & elenco futi.

ترسم که صرفه نبرد روز باز خواست
نان حلال شیخ ز آب حرام ما

Vereor, ne quidquam amplius (retributionis) percipiat in die resurrectionis, Panis licitus Archimandritæ, quam vinum prohibitum nostrum.

Paraph. Quam vereor, ne in die extremi Judicii eandem sortem plane nanciscantur legitimus ille sed mucidus monachorum panis, quem panem *fundationis* vocant, & liquor vetitus, id est vinum nostrum; videlicet, timeo ne non pari passu ambulent in novissimo die austeritas & maceratio ascetarum, cum luxu & incontinentia nostra. Remunerationem & poenas alterius vitæ videtur hoc versu poeta pro fabula habere, eas saltem, quæ temperantiam & luxum comitari debere creduntur; sed ab hac suspitione eximere conatur illum Sudius, dicens verba hæc ad hypocritas solum alludere, hoc modo: *Quam vereor, ne idem lucrum percipiat in die novissimo ex tua cum abstinentiæ simulatione & hypocritæ exacta vita, meaque gaudiis, voluptatibus & comessionibus infumpta, immo forte major erit ratio intemperantiæ meæ, quia fraudis & hypocritæos expers est.*

ای باد اگر بکشن احباب بگذری
ز بهار عرضه ده بر جانان پیام ما

*O Zephyre! si per hortum amicorum transieris,
Memento ferre in conspectu sodalis (mei) no-
vum-nuntium a nobis.*

Paraph. O Zephyre! si acciderit transire te per viridarium, id est locum conventiculi formosorum, fac de me mentionem in conspectu amasii mei. Videlicet commemora illi, quod in sequenti Stropha continetur,

گو نام ما زیاد بعد چه میبری
خود اید آنکه یاد نیاد ز نام ما

*Dic (illi) nomen nostrum ex memoria cur da-
ta opera aufers,
Sponte veniet (tempus) illud, quo mentio nulla
fiet nominis nostri.*

Paraph. Dic illi (videlicet o Zephyre) quare nomen meum data opera niteris ex tua memoria evellere, cum per se tempus venturum sit, quo nominis nostri nulla memoria, nulla recordatio supererit, nimirum moriemur omnes, & lethum nomen ac famam nostram obliterabit.

دریای اخضر فلک و کشتی هلال
هستند غرق نعت حاجی قوام ما

*Mare viride celi & navis novæ-lunæ,
Submersa sunt in beneficiis Hagii Kavami
nostri.*

Paraph. Viride æquor cœli, & navis nascentis lunæ, id est cœlum & sidera immerfa sunt donis & mu-

muneribus Hagii Kavami. Elogium est hyperbolicum viri illius munificentissimi ob eximiam liberalitatem. Fuit autem Cavam-ed-din Hæfæn Regis Persarum Sultani Hæfæn Elchani, ejusque filii Sultani Scheich Avifi summus regni minister (Vezirius) quemadmodum Haphyz in Chronographico mortis ejus meminit:

Süruri Aebli Aemajim Schemy gemy engilmen,

*) *Sabybi Sabibkyran Hagi Cavamed-din Hæfæn.*

id est: *Solamen cidari insignium virorum (Judicum) & lumen omnium confessuum,*

Vezirius felicissimus Hagi Cavam-ed-din Hæfæn.

Ante hunc fuit Vezirius Kavami-ekber dictus, de quo pariter meminit Haphyz in chronographico mortis ejus, sub nomine Kyvam ad eum alludens.

Azam Kyvami devlet-ii-din anki ber deresh,

Ez bebbri Chaki-pus nimudi Felek Sügüd. id est:

Summum Columnen Regni & Fidei, ille in cujus limine, In osculi-pedum gratiam, exhibuit cælum adorationem.

Post hunc ergo Hagi Cavam-ud-din decem annis summi Veziratus munus obiit, prouti ex utriusque chronographo manifestum est. Est etiam Hagi Cavam Gymnasii illius Fundator, in quo Haphyz lectioni & sacrarum litterarum studio pluribus annis operam navavit, & commentarii *Teffiri-Küşchaf* dicti loca dubia & obscura glossis idoneis dilucidavit; quemadmodum & in opus *Sukkiakie* dictum notæ ejus marginales de loco in locum hodiedum extant.

حافظ زدیده دانه هی فشانند

باشد که مرغ وصل کند قصد دام ما

O Haphyz! ex oculis stillam lacrymæ sparge'
Fiet,

*) Persæ pro primo Vezirio frequenter verbo *Sabyb* utuntur.

*Fiet, ut avis conjunctionis tendat ad retia
nostra.*

Paraph. Metaphorâ ab aucupio petitâ amasium suum avim, guttas lacrymarum grana illicii, quibus aves ad laqueos pelliciuntur, nuncupat & dicit, o Haphyz sparge aliquot grana lacrymarum ex oculis tuis, sic enim fiet, ut avis tua, videlicet amasius, illicio granorum illorum allectus ad tua retia tendat, tibi que sui copiam faciat. Verbo: Lacrymare o Haphyz! ut fletibus tuis permotus amasius voti te compotem reddat.

O D E VII.

ضبا بلطف بکوان غزال رعنا را

که سر بکوه و بیابان تو داده مارا

*O Zephyre! placide dic illi binnuleo delicato,
Quod caput nostrum in montes & deserta tu
conjeceris.*

Paraph. Heus Zephyre age dic illi molli ac tenero cervæ hinnulo (illi Ghazelæ sive Dorcadi) quod illius cæco amore percitus per avia & deserta montium juga amenti similis ferar. Poëtæ orientis persæpe cum Zephyro colloquuntur, ejusque ministerium in amore flagitant, ideoque pro eorum nuntio ec tabellario habetur; *) *Tantæ enim sunt dignitatis*, inquit Sudio, *amassii, & formosi, ut ad eos sola aura matutina aut vespertina cum nuntio ablegari possit.*
Ra-

*) Confinili munere funguntur Zephyri etiam apud nostrarum regionum poetas, & inter reliquos apud Menagium.

Rana proprie talis rosa est, quæ ex parte rubra ex parte flava est, vel potius similis rosæ epithetum est, quod ideo notatum volo, quia significatio hæc in lexicis non facile reperitur. His tamen & similibus in locis tener, delicatus, gracilis, significat.

شکر فروش که عرش دراز باد چرا
تفقدی نکند طوطو شکرخارا

*Venditor sachari, cujus vita longa sit, quare
Nihil sciscitatur de Psittaco sacharum man-
dente.*

Paraph. Venditor sachari, id est dulcis ac mel-
litus ille puer, quem Deus diu servet incolumem,
quare non est memor Psittaci sui sacharum manden-
tis, id est suaviloqui ac disertis, cur non amplius
porrigit ori ejus bellaria. Venditor sachari *πεισμα-
τοποιός* est amasius poetæ, Psittacus autem sacchari-
vorus est ipsemet Poeta, quia & Psittacis vox est mu-
tandis ingeniosa sonis, ut Ovidius ait, hinc hic fere
est sensus; Formosus ille, ex cujus ore mel & sac-
charum fluit, quare cum mihi simili Psittaco dulci-
loquo, nimirum cum poeta *γλυκυσόμῳ ἢ γλυκυμελῆ-
χῳ* amicitiam & unionem non colit?

غرور حسن اجازت مکرنداد ای کل

که پرشش نکنی عند لیب شیدارا

*Arrogantia pulchritudinis (tuæ) forte non con-
cedit o rosa! (in causa est)*

*Quod nullam quæstionem facias de Philomela
amenti.*

Paraph. O Rosa! est ne superbia formæ tuæ in
causa, quod nullam curam geras Luscinia, quæ te de-
pe-

periens in furorem versa est? De rosæ & lusciniæ poeticis amoribus jam alias affatim dictum, hic vero monendum restat, allusionem esse hanc, ut superiori strophæ, ad amasium poetæ, hoc modo: O Formose puer! numnam formæ & venustatis tuæ superbia obstat, ne de statu & conditione miserorum amantium quidquam scisciteris.

ندانم از چه سبب زك اشناي نيست

سہی قد ان سیدہ چشم ماہ سیارا

*Nescio, qua de causa nullum sit indicium amoris
In gracilibus, nigris oculis, & facie nitente
(præditis.)*

Paraph. Mirum sane inquit, neque assequi possum, cur formosi, gracilis ac proceræ staturæ, & nigris oculis insignes, ac vultu lunæ instar radiante præditi nullum signum vel indicium amoris edant; id est: ignoro, cur puer meus, qui omni ex parte venustus est & amabilis, tam sit ἀνέλεος, & ab amore alienus. Honoris gratia utitur plurali pro singulari, persico idiotismo.

جز این قدر نتوان گفت در جمال تو عیب

کہ وضع تو مهر و وفا نیست روی از یبارا

*Nullum aliud potest exponi pulchritudini tuæ
vitium,*

*Nisi quod modus amoris & constantiæ nullus
sit in nitenti vultu.*

Paraph. In forma & pulchritudine tua nullum aliud defectum reperiri posse existimo, præterquam quod fidei & constantiæ nulla norma, nulla regula servetur a tua decora facie. Id est: Formæ & gratia-

tiarum perfectio omnis te maneret, nisi hoc unum obstaret; quod constans non sis, quod volubilis sis, videlicet ut Theocritus ait:

τὰν μορφὴν ἀγαθὸς, τὸν δὲ τρόπον ἔκ' ἐθ' ὁμοιος.

بحسن خلق توان کرد صید اهل نظر

ببند و دام نکیرند مرغ دانارا

Pulchritudine morum captivari possunt cordati viri,

Laqueis & retibus non capiunt avem sagacem.

Paraph. Adolescentem formæ elegantia elatum alloquens inquit: O formose! perspicaces & cordati viri morum & indolis pulchritudine captivantur, non autem specie corporis, sapientes quippe instar avium astutarum & sagacium sunt, quæ laqueis & retibus neutiquam capiuntur. Tales proinde viros comitate, mansuetudine, observantia & honore tibi devincire stude.

براسمان چه عجب کرز گفته حافظ

سماع زهره برقض آورد مسیحارا

In cælo, quid mirum, si verba (carmina) Hapbyzi

*Cantu proferens *) Venus, ad saltum moveat Messiam?*

Paraph. Quid mirum, inquit, si Hapbyzi suavissima carmina Venus cantu proferens, aut cum sono chordarum modulans, Messiam ipsum ad saltum permoveat. Est autem Venus, teste Sudio, Musicorum

*) Vel ad verbum ex dictis Hapbyzi: Conventus Veneris ad saltum ducat Messiam.

ficorum & cantorum planeta, & virtus canendi ejus influentiæ adscribitur ab orientalibus.

Stropham hanc in versione ligata aliter extuli, suppresso Messiae vocabulo, nequis forte joci indecentia offendatur. Absit tamen, ut ex eo poeta impietatis arguatur, atque Messiam ludibrio habuisse censendus sit, cum Mahometani omnes, etsi non Divinitatem, summam tamen Sanctitatem in Messia recognoscant, quem & spiritum Dei, & Virginis filium, & divinum Prophetam uno omnes ore profitentur. Atque adeo quod hic de Christo dicit, de Muhamede ipso libere dixisset, nisi res peculiarem figuram & allusionem involveret. *)

ODE VIII.

تا جمالت عا شقا نرا زد بوصل خود صلا

جان و دل افتاده اند از زلف خالت در بلا

*A quo pulchritudo tua amantibus spem dedit
copiae tuae,
G Ani-*

*) In nonnullis rarioribus tamen codicibus: hi versus hujus ghazelm adduntur:

Bobebukri sobbeti Esbab u aschbinai kacht

Be jad dar gariban desebt ü sahrara

*In gratiam consuetudinis amicerum, & ob amorem
felicitatis (sua)*

Serva in memoria exulta, in desertis & campis.

Præterea & hæc:

Ciu ba babib mischini ve bade peimaid

Be jad dar mubibban badi peimara,

Quos se verti.

Si quando eximio cinctus amantibus

Catus, pura bibes pocula neclavis,

Esse tunc & amici

Tantum memor exulis.

Animus & cor inciderunt ex cinnamo & nœvo tuo in ærumnam.

Paraph. Ex quo pulchritudo & venustas tua amantibus spem fecit copię & conjunctionis tuę, cor & animus, cinnamos & nœvum tuum deperientes in infortunium inciderunt; id est: a quo forma tua egregia spectatores quosvis amore captivavit, omnium animi & corda illicio nœvi tui, *) & laqueis cinnamorum tuorum illaqueata & impedita in ærumnas & dolores inciderunt. Tales enim, addit Sud. sunt formosorum machinę & doli, ut primo quidem spem copię illecebris pollicentes nos alliciant, tum vero irretitos & captivos in vinculis detineant.

ان چه جان عاشقان از دست هجرت میکشند
کس ندیده در جهان جز کشتگان کربلا

Id quod anima amantium ex manu separationis tuę patitur,

Nemo vidit in orbe præter interfectos Kerbelæ.

Paraph. Quantum tolerant amantes te ob fugam & divortium tuum, nemo unquam sensit, nisi forte illi, qui cæsi in campo Kerbela occubuerunt; vel ut Sudius, qui ibi siti extincti sunt; legit enim *tesebnekian* pro *Küsbtegian*; videlicet: dolorem & ærumnas, quas amatores tui extorres & a te sejuncti ferunt, nemo puto in hoc mundo pertulit præter illos, qui in campo Kerbela cæsi, & siti necati sunt. Hi vero sunt septuaginta illi Martyres, qui cum Hussajino filio Ali interfecti sunt. **)

For.

*) Nœvos puerorum grano illicii comparant Persę, quo aves capiuntur.

**) Kerbela campus Asię in Persia ad Euphratem situs, in quo

ترك ماكر ميكند، رندی و مستی جان من
ترك مستوری و زهدت كرد بايد اولاً

Formosus meus si addixerit se bacchationi & ebrietati; o anime mi!

Te nuntium dare continentiae & temperantiae oportet prius.

Paraph. Si meus pufio crapulae & ebrietati animum addixerit, o anime mi! videlicet o Haphyz! te primum oportebit continentiam & temperantiam exuere, & sobrietati nuntium dare; scilicet amasius tuus, qui tibi normae & regulae instar esse debet, ad comeffationes & helluationem animum adjiciendo, te quoque ad continentiam & sobrietatem abjiciendam compellet.

وقت عیش و موسم شادی و هنگام شراب
پنج روز ایام فرصت را غنیمت دان هلا

Tempus voluptatum, & laetitiae, & opportunitas bibendi nunc est,

Quinque dierum occasionem lucro appone! obe!

Paraph. Nunc tempus & opportunitas est, voluptatum, vini, & laetitiae, videlicet veris temperatas praesto est, adeoque hanc quinque dierum, id est: brevem occasionem corripe, & lucro appone

G 2

O

casus est, atque interfectus Imam Houssejin filius Ali, nepos Muhamedis cum pugnaret contra exercitum Jezidi filii Moavim, qui cum eo de Chaliphatu contendebat. Juxta interpretem Historiae Timuri sita est gradu longitudinis 77. lat. 32. 30. Herbelot ait esse prope Cypham ad orientem urbis Casben-Hobeirah. Sadius dicit sepulchrum Hussaini hodieum ibi conspici, & addit septuaginta numero viros, cum Hussaino ibi necatos esse.

o quisquis es! nimirum: ver cito transit, ideoque dum licet oblata opportunitate utentes gaudiis & voluptatibus animum relaxare par est, & genio impigre indulgere.

حافظا کریای پوس شاه دستت میدهد

یا فتی در هر دو عالم رقت عز و علا

O Haphyz! si pedum osculum manus tua prae-
buerit,

Consecutus es in utroque mundo dignitatem
honoris & majestatis.

Paraph. O Haphyz! si manus tuæ suppeditaverint, id est si contigerit te regis *) amasii tui pedibus osculum figere, puta te utriusque mundi gloriam honores & dignitates consecutum esse. Etenim, inquit Sudius, formosi pedes osculari summa felicitatis participatio est. Addit praeterea ghazelam hanc in plerisque Haphyzi Divanis non reperiri, ac in iis etiam, in quibus existat, extra seriem post he litteram rejectam inveniri, cum tamen inquit omnes ejus Casfa (ὁ συντακτικὸς) sanae sint & integrae, ac praecedentibus per omnia similes, & suo ordine inferendam duxi, atsi raritas ejus non careat aliqua difficultate, nisi forte quod una ex primis existens in publicum edita non sit, aut quod apud privatos latens compilatorum manus effugerit.

ODE IX.

ساقیا برخیز و در ده جام را

خاک بر سر کن غم ایام را

0

*) Poëtae crebro venustos pueros Regis titulo condecorant ob dignitatem.

*O Pocillator! surge, & porrige calicem,
Pulverem super caput projice tristitiæ
sæculi.*

Paraph. O Pocillator! surge & poculum vini propina, & pulverem sparge super sæculi tristitiam; id est: age vino nos inebriemus, & adversitatem sæculi mero & oblivione sepeliamus, non secus ac si subtus terram condita esset.

باد درده چند ازین باد غرور

خاک بر سر نفس ناقر جام را

*Vinum adde, quia plerisque ex hac aura va-
nitatis*

Terra super caput (est) malum finem sortitis.

Paraph. Cedo vinum, quia noxia est vana aura sæculi, complures inconsultos & imprudentes exitio dedit; aut ut Sudius explicat: quicumque vitam omnem vino, gaudiis & voluptatibus non impendit, tempus suum dilapidare & perdere censendus est.

سا غرمی بر کفم نه تا ز دیر

بر کشم این دالق ازرق فام را

*Scyphum vini super palmam meam pone, ut
a me*

Avellam hunc centonem cærulei coloris.

Paraph. Impone palmæ manus meæ scyphum vini, id est, porrige cœusque dum ebrius factus lacernam hanc cæruleam a humeris meis revellam; videlicet donec furens præ ebrietate tunicam hanc monasticam discerpam, & rejciam. His versibus insectatur poëta *Scheichum Hasen Azark-pusch* ejusque
G 3 affe-

aflectas, quorum singuli pannis cærulei coloris induebantur, uti suo loco uberius dicitur. Advertendum autem, quod quotiescunque mentionem facit cærulei indumenti, aut togæ, hos ipsos cavillari in animo habeat. *)

کرچه بد نا میست نزد عاقلان

ما نمی خواهیم ننگ و نام را

*Esto malum nomen habeamus apud sapientes,
Nos neutiquam quærimus famam & nomen.*

Paraph. O Pocillator! quamvis vinum bibere, inebriari, tunicam discerpere & lacerare, denique revulsam abjicere, infame sit apud sapientes, quid tum, cum nos famam, honorem, & nominis commendationem non ambiamus, nec quidquam aliud pensi habeamus, quam ut vini potorum calculo adscripti hilarem vitam ducamus.

دود آه سینۀ سوزان من

سوخت این افسردگان خام را

*Fumus suspiriorum pectoris mei flagrantis
Adussit hos gelidos & crudos (viros)*

Paraph. Mei candentis, & æstu amoris incensi pectoris genituum fumus cremavit homines illos gelidos & crudos; illos videlicet cæruleam tunicam indutos hypocritas, ut paulo superius. Etenim Poeta multas ab illis molestias est perpeffus, jurgiis & cavillis eorum oppido impetitus, uti suo loco dicitur.

*) De his & alibi Poeta in hunc modum :

Illorum me obsequio devoteo qui belluantes sanitate (fervent)
calent.

Non illorum qui sub toga carulas eorum nigram gerunt.

cetur. In epithetis *Efsürdekian*, & *cham*, ait Sudius, summæ inertię & stoliditatis emphasis continetur, nam utrumque epithetum in re quavis vituperabile est, maxime in homine. Vide notas.

محرم راز دل شیدای خود

کس نمی بینم ز خاص و عام را

Conscium-arcani cordis insani mei,
Nullum (dignum) video, nec inter procures,
nec inter plebem.

Paraph. Væsani cordis mei arcanorum conscium & participem fieri nullum dignum scio tam ex proceribus, quam ex populo; id est: nullus est in orbe mortalium, quem tuto conscium & participem secreti facere possis, & cui mentem & abdita pectoris impune recludere valeas, aut qui, ut Sudii verbis utar, *cordis tui dolorem amice leniat*, juxta hoc turcicum adagium. *Söilemez - sem, ölürim, şzöiler - sem raz acilir.* Si non dixero dolore opprimar, moriar, si dixero, secretum divulgabitur.

بادلارام مرا خاطر خوشست

کز دلم یکپاره بردارام را

*Cum venusta *) (puella vel puero) animus meus*
contentus est,

Quæ ex corde meo uno impetu rapuit quietem.

Paraph. Laudo & lubens acquiesco puellæ illi formosæ, quæ uno impetu pacem & tranquillitatem ex corde meo abstulit. Sudius ait hic sub schemate amasiæ poetam de *Pirio* seu *Seniore* loqui, & verisimiliter de *Scheich Mabmud*.

*) Cordis ereptrice : adverbium. vide notas.

فنگرد دیگر بسر و اندر چمن

هر که دید آن سرو سیم اندام را

*Non contemplabitur amplius cupressos in pratis,
Quicumque vidit illum cyparissum argenteæ
formæ.*

Paraph. Non amplius mirabitur proceritatem & gracilitatem cupressuum in campis & nemoribus, quicumque illum eximie staturæ puellum conspexerit; id est: ait Sudius, quicumque te speciosissimum inter homines viderit, rudes & impolitas ruris arbores mirari desinet; de *sim-endam* consule notas, epithetum enim *argenteus* vim habet elegantiz, fere ut apud græcos, ἀργυρόπεζα ἀργυρόπους &c.

صبر کن حافظ بسختی روز و شب

تا بیانی منتهای کام را

*Patiens esto o Haphyz! firmiter diu ac noctu,
Donec assequaris terminum ad votum.*

Paraph. O Haphyz! die ac nocte fortiter patiens esto, vel etiam duritiem & æumnas patienter fer, ut ad ultimum voto tuo potiri possis; quia inquit Sudius juxta proverbium: *Effabrū miftab-ul-fevab.* Tolerantia clavis est ad latitiam. Et ut Horatius ait:

*Durum sed levius fit patientiâ,
Quidquid corrigere est nefas.*

O D E X.

ما برفتیم تودانی و دل غمخوار ما

بخت بد تا بجای میبرد لبشخوار ما

Nos

Nos discessimus, tu nosti, & afflictum cor nostrum,

*Fortuna mala quo locorum deferet mansionem nostram. *)*

Paraph. Me profectum esse tu scis, & cor meum mœrore oppressum scit, id est: sentit; sed quo tandem locorum deferet iniqua fortuna mea domicilium meum (aquarium.) Querimonia est de adversa sorte, quæ illum a latere amici sui divulsit, & cum eo vivere prohibuit. Discrepat nonnihil Sudii Periphrasis, sed in summa tamen convenit. Castigat autem severe alium scholiasten, qui illud *tu dani* ad secundum strophæ versum refert, ac si esset, *tu scis, quem in locum mala fortuna mea removebit sortem meam* &c. De *abischbar* consule notas.

فلک اواره بهر سو کندم میدانی

رشک می آیدش از صحبت جان پرورما

Cælum me vagum in quasvis partes effecit, tu
scis,

Invidiâ nempe tangitur consuetudinis suavis-
simæ nostræ.

Paraph. Cælum me vagum, & in quasvis partes oberrantem effecit, id est, exulem, & extorrem
G 5 fecit,

*) Poeta Yezdum profectus, odam hanc amico suo misit. Est autem Yezdum urbs Persiæ, inclita olim, ditionis ejusdem nominis caput, & Regum sedes, quorum unius frequens occurrit mentio in Divano Haphyzi. Sita est in provincia *Irak-ageri*, quam interpretes gallus vitæ *Timur-beghi*, similitudinis vocis deceptus, Hyrcaniam quinti Curtii esse asseruit, cum cetera antiqua Parthorum regio sit; distat ab urbe Isphani quadraginta millibus passuum, si fides viatoribus. Sudius dicit trium dierum Spatio Schirazo distare; jacet in via, quæ Isphano Kermanum ducit, prope æquali utrinque distantia. Vide Gazelam *Si Sirugh*.

fecit, tu nosti; invidia quippe & livore tangitur suavissimæ & amicissimæ nostræ consuetudinis. Nimirum ait Suidius: *Sidera, sive Fatum in eo solum adlaborat, ut amantes ab amantibus, & amicos ab amicis sejungat, & separet; adeoque quod me patrium solum vertere coegerit, non eo sine fecit, ut cum Rege Yezdi colloquio me dignetur, utque ab eo donis & beneficiis cumuler, sed ideo tantum, ut me a tuo latere avulsum segreget, & in longinquas oras removeat, vidit quippe, quod inter nos discordia & dissidium extra omnem aleam sit, ac proinde arctam & indissolubilem unionem nostram ferre non valens, hac specie divortium nostrum machinatum est. Videtur Poeta his dictis excusare velle suum ad Regem Yezdi discessum, eumque fati necessitate pulliare. Refelluntur terum Schæmius & Sururius, qui nulla necessitate urgente sensum hujus versus per figuram istisbam, seu interrogationis efferunt.*

زنتار مژه چون زلف تو در سر کیرم
قدمی کرتو سلامی برساند بر ما

Aspersione ciliorum, instar cincinnorum tuorum, auro obducam
Pedes (illius) qui mihi a te salutem pervenire fecerit.

Paraph. Quicumque mihi a te salutem detulerit, illius gressus, vel pedes adinstar cincinnorum tuorum lacrymis ciliorum meorum deaurabo, id est, flens præ gaudio pedes ejus rigabo. Difficilis & dura videtur metaphora, nisi allusionem spectemus; hæc autem a nuptiali orientalium festivitate petita est, in qua pro more gentium illarum aurei & argentei nummi sparguntur, & puerorum virginumque capilli filis & bracteis aureis involvuntur. Ad primum itaque usum respicit poeta in ciliorum aspersione

sione, ad secundum autem cum dicit, ita se inauraturum pedes nuntii salutem ab amico suo deferentis, sicut inaurantur crines epheborum *) in festo nuptiali. Hoc neutiquam observans Schæmius, vocabulo *Zer* simpliciter & sine restrictione auri significationem adscribit, & adhuc errorem longe magis auget, cum dicit *nisari muje* sic intelligi debere, quasi præ gaudio sanguineas & cruentas lacrymas sit sparsurus, nam ut bene observat Sudius, lacrymæ etiam gaudii intensi signa esse possunt, sed sanguineæ lacrymæ non nisi summi doloris indicia sunt, hic autem de lætitia sermo est.

Idem Sudius notat, & citationibus fulcit, *Zer* non semper aurum significare, sed etiam pro quavis pecunia accipi: paribus testimoniis auctorum ostendit, aurum deaurationi serviens, sive purissimum *Zeri tyla* vocari, & inter alia quatuor versus ex Sadii *rosario* adducit, ex quibus patet, olim in Persia etiam pecuniam ex corio in usu fuisse. Versus hos sic verto:

*Vir doctus auro comparatur optimo,
Cujus perinde quovis est pretium loco;
Indoctus instar nummi erit coriacei,
Cujus valorem nesciunt extranei.*

بدعا آمده ام هم بدعا دست برار

که وفا باتو قرین باد و خدا یاورما

Ego ad preces venio (age) tu quoque ad preces manus extolle,

Ut

*) Eundem ornatum fuisse pueris priscorum Persarum auctor est Strabo l. 15. κοσμηῖνται οἱ παῖδες χρυσῷ τὸ πυρρὸν τριμήνιον ἐν τιμῇ.

Ut fides tibi sit comes, & Deus adjutor noster.

Paraph. Ego ad preces & vota venio, age tu quoque supplices palmas ad cœlum tende, voveo autem, ut fides & constantia semper te comitentur, & ut utriusque nostrum adjutor & protector sit Deus. Hac strophæ inquit Sudius, continetur solennis valedictio Poëtæ sodali suo facta.

کر همه خلق جهان بر من و تو حیف کنند
بکشد از همه انصاف ستم داور ما

Si totius mundi populus mihi & tibi injuriam intulerint,

Sumet ex omni ultionem injuria Judex noster.

Paraph. Si totum humanum genus mihi aut tibi injuriam intulerit, impune non erit, quia Judex & vindex noster Deus sumet de omni injuria vindictam, cujus præsidio & auxilio se jam superius commendavit; vel etiam imperative: sumat vindictam Deus &c. & tunc phrasis vim habet imprecationis. Redarguuntur hic iterum Schæmius & Sururius, qui *Insaf ve fitem*, sed inepte scribunt, cum *Insafi fitem* sit ultio injuriæ, idque sine *vau*.

بسرت کر همه عالم بسرم تیغ زنند

نتوان برد هوای تو برون از سرما

Per caput tuum si totus mundus super caput meum enses strinxerit,

Non poterit evellere amorem tuum ex capite meo.

Paraph. Testor caput tuum, si mundus universus, videlicet totum humanum genus enses strinxerit in

in caput meum, nunquam efficeret, ut amorem tuum a meo pectore dimoveat; quia ut addit Sudius, amor tuus mihi innatus est, non est adventitius, & fortuitus, sed conjunctio animorum nostrorum ita a natura est comparata. Negat tamen ha primum vim habere juramenti, atque simpliciter æquivalere præpositioni, propter, cui non ausim assentiri.

روز باشد که بیاید بسلامت یارم

ای خوش ان روز که اید بسلامی برما

Dies aderit, quo adveniet cum salute amicus meus,

O felicem diem illum, quo veniet cum salute ad me.

Paraph. Veniet utique dies, quo iterum sodalis meus ad me salvus & incolumis revertetur; O fortunatum diem illum quo me salutans adoriatur & compellabit; vel ut Sudii verbis utar: *Beatam lucem illam, qua Sodalis mihi Selamün aleiküm dicens, ad partes meas veniet, verbo: veniet tempus, & fiet, ut ego ex itinere redeam, utque amicus meus ad portam mihi occurrens consueto more salutandi me excipiat. Potest etiam in eo sensu accipi primus versus, ut sit: Prohi venietne unquam dies illa, qua ad me amicus cum salute veniat &c.*

تا زوصف رخ زیبای تو دم زد حافظ

ورق گل جل است از ورق دفترما

Quamdiu laudem genarum tuarum nitentium spirat Hapbyz,

Folia rosæ pudore-erubescunt præ foliis libræ mei.

Paraph.

Paraph. Quamdiu Haphyzi carmina laudem & encomium venustæ tuæ faciei spirabunt, id est, quoadusque Haphyz nitentes tuas genas carminibus suis celebraverit, folia rosæ coram foliis libri illius erubescant, & pudore suffundentur. Poëtica sane imago, quasi rubor rosarum ex æmulatione, & zolotypia foliorum Haphyzi contractus esset, ac insuper hyperbolica carminum Poëtæ laudatio, utpote qui suarum paginarum elegantia rosas pudorem intulerit. *)

O D E XI.

صلاح کار کجا ومن خراب کجا
بین تفاوت ره کز کجا تا بکجا

*Integritas ubi est? & mei devastatio ubi?
Vide discrimen quantum sit inter utramque
viam.*

Paraph. Poëta licentiosam suam vivendi rationem cum piorum Religiosorum instituto per jocum & lusum componens, & contraria contrariis opponens, tanquam meditabundus ex abrupto sic orditur: Ubi est probitas & morum integritas, ubi mea vinolentia & liguritis, vide, quæso, quanta sit & quam

*) In Sudii exemplari aliud est Schahi Beit, hoc modo:
*Her ki Kujed Sepher dur ne daved Haphyz,
 Ku divani sepber ne biird ser en feri ma.
 Quicumque dixerit, iter Haphyzi longum non est,
 Dic illi, longitudo via ex capite nostro non excessit.*

Idest, via ad æternitatem, quæ via est sine termino, ex memoria mea nunquam recedit, adenque quotidie iter meum prosequor. Nota: Si hic primum *ser* desiderium & cupidinem significat, tum hic erit sensus: Viæ longæ desiderium nunquam ex memoria mea elabitur.

quam enormis inter utramque vitæ rationem distantia & disparitas. Id est: Proh quantum discrepat meum, a piorum ac religiosorum vivendi instituto, quorum illi morum sanctimonia & probitate clarent, ego autem vino & crapulæ sum deditus. Addit Suidius poetam innuere, quantum intercedat discriminis inter tramitem amoris & continentiae. *)

چه نسبتست برندی صلاح و تقویرا

سماع وعظ کجا نه‌ء رباب کجا

*Quæ est congruentia crapulæ cum continentia,
Auscultatio concionis ubi? concentus fidium
ubi?*

Paraph. Priorem sententiam corroborans dicit: Quid commune est temulentiae & libidini cum sanctitate & continentia, quantum discrimen inter auscultationem sacrae concionis, & phthongos ac sonum cytharæ aut fidium; videlicet: Proh quantum discrepant inter se studium voluptatum ac luxus cum sanctitate & temperantia, auscultatio item homiliæ sacrae cum sono & concentu fidium. **)

دلم ز صومعه بکرفت و خرده سالوس
کجاست دیرمغان و شراب ناب کجا

*Cor meum a sacrario abborret, & a centone
Hypocritæ,*

Ubi est ædes cauponis? vinum purum ubi?

Paraph.

*) De metro hujus versus consule notas.

**) Vide notas de descriptione & pronuntiatione perfectæ rē
ia in *schwa*.

Paraph. Cor meum a sacrario abhorrere cœpit, id est, fastidium me cœpit ædium sacrarum, vel etiam cœnobii, & pannosum monachorum hypocritarum cilicium abominor; videlicet tædet me vestis monachorum, quos hic vocabulo hypocritarum designat; agite, dicite, ubi est claustrum cauponis, id est, tabernæ vinaria, quam sic per derisionem seu scommata joculariter vocat, dicite, ubi est purum & purpureum vinum? verbo: austeritatis & hypocriseos monasticæ sum pertæsus, amorum ac voluptatum studio teneor.

بشد که یاد خوشش باد روزگار وصال
خود ان کرشمه کجا رفت و آن عتاب کجا

Elapsum est tempus conjunctionis, cujus recordatio felix sit,

Illæ blanditiæ (pueri) ubi nunc sunt, & illæ objurgationes ubi?

Paraph. Tempus antea actum conjunctionis animorum nostrorum cum amasio, cujus memoria felix sit, transit & evasit, ubi nunc blanditiæ illæ & illecebræ pueri mei? ubi illius jurgia? Poëta transactæ ætatis felicitatem memoria recolens, præterita bona, gaudia, & amores in mentem revocat, eorumque jacturam queribundus commemorans, dicit: Ubi sunt nunc illa fortunata tempora, quibus prospero semper & secundo amore fruebar, ubi nunc motus illi illecebrosi & lascivi pueri mei, ubi jurgia & criminationes amantum. Sic fere Horatius l. 4. od. 13.

Quo fugit, Venus, heu, quove color decens?

Quo motus? quid habes illius, illius,

Quæ spirabat amores,

Quæ me surpuerat mihi.

Multa

Multa eaque virulenta hoc loco memorat Suidius, de sua cum Schæmio, altero hujus poetæ Scholiaste, altercatione, qui voci *jud* erronee *Kesram* subscripsit, quæ omnia hic referre abs re foret. Hoc unum e re nata animadvertere mihi liceat, tam ex hoc loco, quam ex plurimis aliis, in quibus Schæmium & Sururium poetæ hujus interpretes, suosque conterraneos acerbissimis quibusve conviciis insectatur, jure argui posse, eandem esse ubique terrarum grammaticorum indolem, & ingenium ad cavillationes & jurgia proclive, quibus nihil est antiquius, quam ut se invicem mutuis contumeliis laceant, & maledictis proscindant. Sed vitium hoc naturæ humanæ aliqua ex parte condonandum est, de cætero autem Suidius omnibus numeris absolutus est interpres, suisque æmulis citra invidiam anteponendus.

زروی دوست دل دشمنان چه دریابد
چراغ مرده کجا شمع افتاب کجا

*Ex vultu amici cor inimicorum quid colligit?
Lychnus extinctus ubi? fax solis ubi?*

Paraph. Quid assequuntur inimici, sive æmuli mei ex facie amici mei, id est, quid inde luminis aut fulgoris capere possunt? Ubi enim est extinctus lychnus, ubi solis fax? nimirum: cor & amorem æmulorum extinctæ lampadi aut candelæ comparans, & vultum amasii sui solis faci, sic infert: Quid luminis potest pervenire ex fulgida facie amici mei ad fumosa & tenebrosa corda æmulorum? illud nempe, quod extinctus lychnus a solis face capere potest; videlicet quam parum lychnus vel lampas extincta a sole potest reaccendi, tam parum possunt æmulorum meorum hebetia & ἀνασπώδιτα pectora amore incendi.

H

Cum

چو کحل دینش ما خاک استان شاست
کجا رویم بفرما ازین جناب کجا

*Cum collyrium liminum nostrorum, sit terra
liminis vestri,*

*Quonam eamus, impera, ex hac parte, quo-
nam?*

Paraph. Quandoquidem pulvis liminis tui collyrium & medicina oculorum meorum est, jube & impera, quonam mihi eundum sit ex hac aula. Notandum metaphoram hanc a consuetudine proster-
nendi se profluere, more apud gentes orientis recepto, dum nempe honoris & reverentiæ ergo coram summis viris ac Principibus capite & facie humum contingunt, unde & illa vulgaris loquendi formula: *faciem in pulvere pedum prosternere*, pro salutare, venerari. Atque adeo dicit: Cum omne lumen & solatium oculorum meorum in pulvere liminis aulae tuæ sit, jube, quo me hinc concedere velis, semper enim domus & solii tui limen sequar, nec ab eo amplius quavis de causa recedam. Sudius inquit distichi hujus sensum talem fere esse: *Oculos nostros aperuimus, & hoc limen vidimus, huic nos usque ad mortem devove-
mus, neque unquam alio concedemus.*

مبین بسیب ز تخدان که جاه در راهست
کجا بی روی ای دل بدین شتاب کجا

*Cave, aspicias pomini menti (pueri) quia fo-
vea est in via,*

*Quorsum properas o anime! cum bac festina-
tione, quorsum?*

Paraph.

Paraph. A mento pueri, pomi speciem præferente, averte oculos, & noli illud temere contemplari, nam in illa via fossa latet abscondita, videlicet scrobs menti; quo festinas mi anime cum tanto impetu, & quo te præcipitem dare pergis; nimirum cave, ne nimium properanter & cum festinatione ad mentum formosi contendas, ne te præceps in foveam, quæ in mento est, conjicias. Addit Sudius: Cave, ne in foveam incidens, in perpetuo carcere detinearis, sunt quippe corda puerorum, stylo Poetarum, carceres, uti cincinni eorundem laquei, vincula, & catenæ, quibus si quis irretitus fuerit, non iterum libertatem consequetur, itaque si captivus esse detrectas, ab illa parte oculos deflectas, est necesse. Mentum puerorum malo communi & etiam cydonio assimilari, alterius adhuc Poetæ auctoritate probat Sudius, & Sururium reprehendit dicentem Ciab hic puteum significare.

بقار و صبر ز حافظ طمع مدار ای دوست
قرار چیست صبوری کدام و خواب کجا

Constantiam & patientiam nolite petere a Haphyzo o amici!

Quid est constantia, ubi patientia, & somnus ubi?

Paraph. Fortitudinem, constantiam, & parem ferendis malis animum a Haphyzo ne requirite o amici! Quid enim est constantia, ubi patientia, aut ubi somnus? Videlicet hæc & similia apud amantes locum non habent, cum præcipui vœsani amoris comites sint curæ, sollicitudines, vigiliæ; utitur autem figurâ *Istifbani inkiari* apud arabes notâ, sive interrogatione negativa, quid est constantia, ubi patientia, ac si diceret, neque quid constantia aut patientia sit, scio.

O D E XII.

بلازمان سلطان که رساند این دعا را
که بشکر پادشاهی ز نظر مران گذارا

Ad Ministros Regis quis pervenire faciet has preces,

Ut propter amorem Regiæ dignitatis a conspectu ne arceas egenos.

Paraph. Quis pervenire faciet has preces ad ministros & familiares Regis, ut ille, videlicet in consideratione Regii muneris, nos pauperes & egenos a conspectu suo non arceat. Sudius dicit hic per Regem iterum amasium subintelligi, ac proinde sic explicat: quis deferet supplices meas preces ad familiares & necessarios fornosii pueri, ut in gratiam regiæ dignitatis, id est pulchritudinis, me miserum amantem a conspectu suo non arceat.

زرقیب دیو سیرت بخدای خون پناهم

مکران شهاب ثاقب مددی کند سهارا

Ab æmulo diabolicis moribus - prædito, ad Deum ipsum confugio,

Forte illud astrum ardens opem feret pusillæ stellæ (id est mihi) vel in Sudio: propter Deum.

Paraph. A diabolicæ indolis æmulo seu rivali meo ad Dominum *) meum confugio, id est ad meum amasium, fiat, ut illud astrum forte & ardens me pusil-

*) Duobus versibus probat Sudius *Cbuda* apud antiquiores Potas significare Dominum simpliciter,

pussillam stellam tueatur & defendat contra inimici technas. Est autem *Schibab* *) astrum insigne, & primæ magnitudinis fulgore præditum, cujus virtutem amico suo tribuit ob excellentiam, contra *Süba* est stella illa minor & obscurior in ursæ majoris constellatione, quæ in quadrilatero duarum in coxa existentium austratior est; sub cujus specie se ipsum denotat Poeta per modestiam. Metaphora hæc non obscure innuit commento aliquo orientalium stellam illam *Süba* in alicujus majoris astri tutela servari, uti ad hoc allusionem videtur facere auctor. Nec dissimili figmento, referente Hygino, Bootes cum matre Callisto in cælum est translatus, & illi velut custos appositus, unde & *Arctophylax* dictus. Sudius pro *Süba* *Chuda* legit, & sic interpretatur: *Fortè mibi opem feret astrum illud ardens propter Deum, vel ob amorem Dei.* Notat tamen in nonnullis codicibus *Süba* reperiri.

چه قیامت است و قامت که بعاشقان نمودی

دل عاشقان ربودی ز که دامن این بلارا

Quis tumultus est ob staturam, quam amantibus ostendisti?

Cor amantium uno-ictu-surripuisti, quis mibi causam dicet hujus infortunii?

Paraph. O dilecte puer! quis iste tumultus est, quæ hæc confusio, quam tu excitasti speciem corporis tui amantibus exhibens? & uno ictu cor & spiritum

H 3

tum

*) Est etiam meteorum illud stellæ cadentis, de quo multa fabulantur; & Heros fortis, strenuus &c. Sudius dicitur esse *Süba* parvam quandam stellam pone septentriones, qua mediante homines aciem oculorum experiuntur.

tum te intuentium surripiens? quæ, obsecro, est origo tantæ cædis, aut quis mihi rationem reddet hujus Infortunii? Aliter legit stropham hanc Sudius, & illius lectionis hic est sensus: Quæ hæc insurrectio est o formose! postquam te amantibus tuis monstrasti, nimirum illi viderunt faciem tuam ad instar Lunæ fulgidam, & Cypressi staturam cor rapientem. De *Kiamet* vide notas, quæ proprie quidem resurrectio est mortuorum, sed metaphorice tumultus, confusio &c.

دل عالمی بسوزی چون عذار بر فروزی
تو ازین چه سود داری که نمی کنی مدارا

Cor hominum cremas, quando genas tuas accendis,
Quid ex eo lucri capis, quod non sis mansuetior.

Paraph. Quando tuæ genæ inflammantur, id est, rubore accenduntur, omnium hominum præcordia uris, id est, amore incendis, quid, quæso, emolumenti te manet ex tanta inclementia? nimirum, inquit Sudius, dum te exornas, & pulchram speciem induis, contemplantes te redigis ad insaniam, & amore maceras, & sic demum oppressos deferis, annon hæc sævitia est, aut quam, quæso, utilitatem capis ex dolore & tormento amantium? *de müdara* consule notas.

مژه سیاهت ار کرد بخون ما اشارت
ز فریب او بیندیش و غلط مکن نکارا

Si cilia tua nigra in sanguinem meum nutum dederunt,

Illo.

*Illorum fallaciam perpende, & culpam noli
admittere o venuste!*

Paraph. Si nigricans cilium tuum nutu sanguinis mei effusionem petiit, nempe si oculi tui in meam necem conspirarunt, cave, o formose! a luminum tuorum fallacia, ne te in errorem inducant, neve innocentem sanguinem spargas. Vel ut Sudius: Si tua nigra cilia nictu sanguinem meum fundi inxuerunt, teque dolo ac fraude circumvenire & decipere voluerunt, eorum astutia falli cave, nam si iis obtemperans nos occideris, pœnitentia duceris, quia nobis similis amator non amplius tibi continget.

زفریب چشم جادو دل دردمند خون شد
نظری کن ای عزیز که چه کونم کشت ملرا

*Ex præstigiis oculorum (tuorum) veneficorum
cor meum ægrum cruore repletum est,*

Intuere o excelsè! quo pacto nos interfeceris.

Paraph. Tuorum veneficorum luminum præstigiis, & fascinatione cor meum miserum sanguine oppletum est, vide, quæso, o eximie! quomodo repente spiritum meum evocaveris; proinde addit Sudius: Medicinâ conjunctionis iterum nos ad vitam revoca.

همه شب درین امیدم که نسیم صبحگاهی
به پیام اشنایان بنوازد اشنارا

*Tota nocte in hac spe sum, quod aura matutina
Cum nuntio amici me demulcebit amice.*

Paraph. Hoc unum solatur me tota nocte per-
vigilem, & lactat spe inani, quod ventus auroræ
bono aliquo nuntio de amico meo me recreabit, vi-
delicet quod ille mihi copiae & conjunctionis ejus

nuncium adferet. *Ascbinajan* pluralis pro singulari honoris ergo. De Zephyro Poetarum & amatorum nuntio jam sæpius dictum.

دل' دردمند حافظ که ز هجرت تست پرخون
چه شود اگر زمانی برسد بوصل مارا

Cor afflictum Hapbyzi quod (nunc) ob separationem tuam cruore plenum est,
Quale erit, si quando pervenerit ad conjunctionem, o amice?

Paraph. Cor ægrotum & desolatum Hapbyzi quod nunc ob divortium tuum sanguine manat, in quo statu futurum est tunc, cum ad tuam conjunctionem pervenerit? nempe: si tantus est dolor & tristitia a te sejunctum & separatum vivere, quantum vicissim erit gaudium & lætitia conspectu tuo frui, tuoque consortio potiri.

O D E XIII.

دل می‌رود زدستم صاحب دلان خدارا
دردا که راز پنهان خواهد شد اشکارا

Animus me fugit, o viri cordati! per Deum!
Heu (cavete) ne arcanum reconditum palam fiat.

Paraph. O Cordati & mentis compotes viri, me animus linquit & cor ex pectore fugit, at vos pro dolor! advertite per Deum, ne quo pacto secretum amoris hætenus reconditum divulgetur & palam fiat, vel ut Suidius: O possessores cordium! animus mihi ex manu elabitur, adferre aliquam medelam per Deum, alias, pro dolor! secretum amoris divulgabitur; videlicet ego, quem mens & animus fugit,
arq-

arcanum amoris celare amplius non potero. Quocunque modo intelligatur, inquit, evidens est, quod sit petitio subsidii a cordatis viris, ut possessionem amati ope sua adjuvent.

کشتی نشستگانیم ای باد شرطه برخیز
باشد که بازبینم دیدار اشنارا

Navis nostra in vado hæsit, o vente secunde surge!

Fiat, ut iterum videamus faciem amici.

Paraph. Navis nostra in syrtes & vadum impigit, o vente secunde! id est, ex opposito flans, surge, videlicet exoriens spira, sic fiet, ut iterum vultum sodalis mei videre mihi contingat. Navis in vado residens, ait Sudius, significat angustias cordis & animum dolore oppressum, nam illi, quorum navis in vado subsidit, mærore & formidine replentur, per ventum secundum autem vir cordatus & consilio fortis intelligi potest, uti in superiori strophæ jam præcessit, & tum hic erit sensus: O mihi & statui meo opportune vir consilio, animus meus vehementi dolore & tristitiâ oppressus est, fer precor opem, ut sodalis mei pulchritudinem cernens ab ærumna cordis mi liberet. Monet præterea figuratam esse hanc locutionem, cum Hapbyz toto suæ vitæ tempore nusquam concefferit ultra urbem Jezdi, ut suo loco dictum est, in itinere Jezdi autem mare nullum occurrat. Addit præterea per subsidentes cum navi se ipsum intelligere Poetam, ac plurali numero uti pro singulari more apud Persas recepto.

دهروزه امهر کردون افسانه است و افسون
نیکی بجای یاران فرصت شمار یارار

*Decem dierum cæli favor fabula est & dolus,
Beneficii unius erga amicos occasionem corripe
o amice!*

Paraph. Cæli decem dierum favor, seu siderum brevis ad nutum tuum circumvolutio, anilis fabulæ instar est, & fraudis ac doli plena, ideoque bonum unius diei inter amicos lucro appone, & horæ instantis occasionem corripiens hic amico gaudio perfruere. videlicet: fallax est fortuna, & dona ejus fluxa sunt & inconstantia, quod & Horatius queritur:

Fortuna favo lata negotio

Ludum insolentem ludere pertinax,

Transmutat incertos honores,

Nunc mihi, nunc aliis benigna. l. 3. 29.

De effare, & effun, deque usu particulæ giāi apud Persas Schirasilos vide notas.

در خالق کل و مل خوش خواند دوش بلبل

هات اصبوح هیوا یا ایہ السکارا

In confessu rosarum & vini bene cecinit hesternâ-nocte Luscinia:

Adferre vinum matutinum, & parate o potatores!

Paraph. In hesternæ noctis confessu inter vinum & rosas sic suaviter cecinit Luscinia, dicens: Heus ferte & parate vinum matutinum, id est, mane bibi solitum, o sodales vini potatores! De singulis versus hujus arabici verbis consule notas, cujus variante lectione sensus hic etiam esse potest: vinum matutinum amissum est, id est, tempus *ṭā Sabuth* elapsum est, agite, evigilate! expurgiscimini o bibuli potatores! Notat Sudius *ṭō Sikkara* plurale videlicet *ṭā*.
Sek-

Sekkeri proprie quidem ebrios & temulentos significare, sed hic simpliciter pro vini potoribus accipi, cum ebrii ad parandum aliquid neutiquam sint idonei.

ان تلخ وش که صوفی ام الخبایثش خواند
 لشهی لنا واحلی من قبله العذارا

Illa subacida res, quam Propheta matrem scelerum vocat,

Gratior est nobis & dulcior osculo virginis.

Paraph. Liquor ille asper & subacidus, nimirum vinum, quod Propheta noster matrem scelerum vocat, suaviorem & dulciorem gustum excitat in palato nostro, osculo virginali, id est: per me licet appellet vinum Propheta matrem omnium criminum, nihil obstat tamen, quin meo ori æque gratum sit ac suave, ac virginis osculum! Derisio & sugillatio esse videtur effati illius Muhammedis, quo vinum *ummul chabais*, matrem scelerum nuncupavit, ideo quod vinosi & ebriosi ad flagitia quævis sint proclives. Sed hæc & his similes explosiones sacri textus oppido sunt frequentes apud hunc auctorem, maxime cum de potione vini lege Prophetæ veritâ agitur. Interpretes tamen plerique, virtuti & famæ Poetæ consulentes ad mysticam interpretationem recurrunt, & futili plane ac insulsa circumlocutione similia loca ad sensum religiosum ac divinum detorquent. Suidius ipse, qui cæteroquin est candidior, pietati Happhyzi adstipulari nititur, & dictorum hunc esse sensum suspicatur. *Res illa aspera, nimirum Propheta dicta & effata, nobis dulciora & suaviora sunt osculo virginis, & quidquid ab illius ore processit, gratum est nobis & acceptum, proinde & effatum illud, quo vinum scelerum matrem vocat.* Versus secundus hujus strophæ totus est arabicus, & *Sophi* non ut alias ascetam, sed trans-

translate Prophetam Muhhamedem significat. Reliqua vide in notis.

ایینهٔ سکندر جام می است بنکر
تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا

*Speculum Alexandri poculum vini est, inspice
hoc,*

Ut tibi exhibeat fata Regni Darii.

Paraph. Scyphus vitreus vini vere pro celebri illo Alexandri speculo haberi potest, converte huc oculos, ut videas in eo fortunam & fata Regni Persiæ. De speculo Alexandri, inquit Sudius, rota & per-vulgata est traditio, fama est autem, Darium cum Alexandro de regno armis contendentem speculo mirifico usum fuisse, ut technas & dolos adversarii irritas redderet, quod & tam diu ex voto cessisse ferunt, dum consulto in omnem eventum speculo, providentia sua insidias Alexandri a se repulit. Quo cognito Alexander a Philosophis & Sapientibus, quos in comitatu habuit, consilium petiit, & ad excogitandum aliquod artificium stimulavit, quo & ipse quovis tempore statum & negotia Regni Darii perspecta haberet, cujus mandato obtemperantes Philosophi Alexandria super ingenti columna speculum magicum erexerunt, in quo septem mundi climata conspici possent, adeoque de hoc speculo loquitur Poeta in primo hæmisticbio, in secundo autem per vitrum vini innuit illud giami gem, sive giami gihan nûma, quod est, vitrum mundum exhibens. Reprehendit Schæmium Sudius, quod secundum strophæ versum hoc modo extulerit: Inspice hoc poculum, ut videas fortunam & interitum Regni Darii, & temere dictum putat, ex eo quod Poeta solam felicitatem in vino reperiri posse arbitretur.

هنگام تنگدستی در عیش کوش و مستی

Tem-

کین گیمای هستی قارون کند کدارا

*Tempore angustiae lætitiæ operam da & vino,
Nam hæc chemia substantiæ Carunum facit ex
paupere (id est divitem.)*

Paraph. Quocunque tempore te a pauperie & egestate premi senseris, ad vinum & hilaritatem confuge, & potui operam da, nam hæc est vera Chemia, quæ ex paupere locupletem efficit, videlicet Bacchus est lætitiæ dator, & qui vino aliquantisper madent, sorte sua contenti sunt, nec Regibus ipsa invident, adeoque divites censendi sunt. Est autem Carun traditione orientalium nomen unius ex agnatis Moïsi, quem opulentissimum fuisse dicunt; historia illius in commentariis Alcorani exarata legitur.

اسایش دوکیتی تفسیر این دو حرفست
بادوستان مروت بادشمنان مدارا

*Tranquillitatis utriusque mundi explanatio his
duabus litteris (continetur.)*

Cum amicis benevolentia, cum inimicis dissimulatio.

Paraph. Quid ad pacem & tranquillitatem huius & alterius mundi requiratur his duabus litteris, id est, paucis hisce verbis continetur: Cum amicis amicitiam cole, cum inimicis dissimula. Vel ut Suidius, cum amicis comitas & affabilitas, cum inimicis dissimulatio & circumspectio. Quæ qui bene observaverit, nullam in mundo calamitatem experietur. Addit præterea, duas litteras dici ab Auctore, quod pauca verba, sed multum sensum complectatur hæc sententia.

درکوی نیکنامی مارا کذر ندادند

In

کرتوئی پسندی تغییر کن قضا را

In vico boni nominis nobis transitum non concesserunt,

Si tibi hoc non placet, corrige (si potes) fatum.

Paraph. In vico boni nominis transitum nobis negarunt, id est, inter sanctos & electos locus nobis ab æterno assignatus non est, ut bonum & clarum nomen adipisci mereamur, si tibi o cavillator hoc displicet, æterna Dei decreta immuta. Videlicet si potu & voluptatum studio malam famam mihi pepereris, aut si quis meis factis gravatur, per me licet fatum corrigit.

ای صاحب کرامت شکرانه سلامت

روزی تفقدی کن درویش بینوار

O Domine gratiarum! respectu felicitatis (tuæ)

Uno die scisciteris (saltem), de paupere stipe destituto.

Paraph. O gratiarum & munerum dator, per tuam te ego incolumitatem obtestor, ut aliquando tandem scisciteris, & statum explores mei pauperis stipe destituti. Sudius dicit: *Dominum gratiarum* referri ad amasium, *Dervischum* vero, sive pauperem ad Poetam. In nota tamen marginali per *Dominum gratiarum* intelligi dicitur *Kavam-eddin Hæsen*, de quo jam superius mentio facta est.

خوبان پارسی گو بخشندگان عمرند

ساقی بشارتی ده پیران پارسار

Formosi perfice loquentes vitæ datores sunt,

O Pocillator bonum-nuntium da senibus ascetis.

Paraph. Venusti pueri linguâ persicâ utentes, vere sunt vitæ datores, o Pocillator! grandævis illis solitariis bonum nuntium fer, & dic, ut veniant, utque talium puerorum servitio addicti, persice sermocinantes audiant, & recentem juventam adipiscantur. Sudius, quem Turcam licet, persico sermone nimium quantum delectatum fuisse par est credere, hæc verba addit: *Et quicumque dixerit, ut Deus Sudio talium formosorum consortium tribuens, novam juventam conferat, illi Deus requiem & misericordiam largiatur.* Innuit ergo his dictis Haphyz tantam inesse linguæ persicæ dulcedinem ac suavitatem, ut non tantum voluptatem, sed ipsam etiam vitam augere valeat. In *Parfi* & *Parisa* lusus est verborum.

سرکش مشو که چون شمع از عیرتت بسوزد
دلبر که در کف او مومست سنک خارا

*Refractarius esse noli, quia ad instar facis
zelotypia te comburet,
Formosus (ille) in cujus volâ ceræ instar est
filiex.*

Paraph. In amore pervicax esse noli, quia si te pervicacem senserit, zelotypiâ sicut facem cremabit, & torrebit puer ille, cujus tantum est robur, ut in manu ejus filices velut cera liquecant. Nimirum, inquit Sudius, lenitas, mansuetudo, & voluntati amati absoluta obtemperatio conciliant amorem, contra vero morositas & tergiversatio teporem & refrigerationem inducunt.

حافظ بخود نپوشید این خرقة می الود
ای شیخ پاک دامن معذور دار مارا
Ha.

*Haphyz non sponte induit hunc centonem vino-
pollutum,*

O Præsul incontaminate veniam concede nobis.

Paraph. Haphyz non sponte, nec suo arbitratu tunicam hanc vino inquinatam induit, id est, non voluntario vestem monasticam vino foedavit, sed æternis Dei decretis coactus vinolentiæ se addixit. Tu ergo o illibate Antistes sortem meam perpendens a maledictis abstine, & lapso veniam concede. Sudius ait esse commutationem personarum tertiæ, videlicet pro prima, & absentis pro præsentis ac si esset: *Ego, qui Haphyz sum, non meo arbitratu vini potor & meri cultor factus sum, sed potius siquid tale ago, facultate mihi concessa utor.* Citat præterea alterius poetæ distichum sententiam hanc corroborans, quod sic habet:

*Ego seu spina sim, seu rosa, campi ornatum constituo,
Qualem ex illa manu, quæ me educavit, accepi.*

Videlicet quas mihi Creator partes tribuit, illas adimpleo. Non abs re futurum arbitror recensere hic, quæ Sudius in hunc locum adnotavit: Nonnulli, inquit, putarunt Haphyzum vestis-vino-inquinatæ vocabulo sectam illorum perstrinxisse, quos Arabes melamije vocant, videlicet, qui animo vere religiosi sunt, exteriori autem specie nequam & discolori habentur, quod absit, cum virorum illorum sanctitas & integritas tam bene asserta sit, ut ne minima quidem impuritatis aut immodestiæ labe adspersi posse videantur; nam & Hazreti Mollai-rum ex eorum numero fuit, & tamen de illius morum ac vitæ sanctitate non anceps est opinio, aut quis unquam palam vel occulte actionem minus honestam ab eo patrata esse vidit aut audivit &c. Quæ de metro hujus ghazelæ, deque natura ἱσοκαταλήξεως prolixè tradit hoc loco Sudius, vide in notis.

O D E XIV.

ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما
آب روی خوبی از چاه زخندان شما

O (puer) splendor pulchritudinis lunæ ex tua
facie nitenti est,

Decor venustatis ex scrobe menti tui est.

Paraph. O Formose puer! quemadmodum luna lumen & splendorem suum a sole mutuatur, sic pulchritudo omnis a tua nitenti facie procedit, & decor omnis ac venustas ex puteo, id est scrobe menti tui profluit, nimirum in fovea menti tui veneres & gratiæ nidulantur; verbo: tu archetypon es pulchritudinis, & formosi quique speciem & decorem a tuo vultu mutantur, ut luna lumen a sole.

کی دده دست این غرض یارب که همدستان شوند
خاطر مجوع ما زلف پریشان شما

Quando potiar voto hoc Deus bone! ut simul
eveniant

Animi mei collectio, & cincinnorum tuorum
dispersio.

Paraph. Bone Deus! quandonam sperem desiderium hoc meum exitum sortiri, ut uno eodemque tempore ego animum colligam, & tui cincinni spargantur? Sudius ait esse figuram Istifhami inkiari, interrogationem nempe pro negatione: quandonam fiet? id est nunquam sane fiet, implicat enim, namque animi mei collectio ab antiarum tuarum crispitudine & conglomeratione pendet, quæ si dispergantur, etiam animus diffunditur & dispergitur &c. Nota præterea ja rebb hic simpliciter loco interjectionis exclamantis esse ut, proh, papæ.

عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده
 باز گردد یاد را یی چیسب فرمان شما

Desiderio conspectus tui tenetur anima (mea)
 & ad labrum ascendit,

Iterumne redeat, an exeat, quod est mandatum tuum?

Paraph. Anima mea tui videndi cupida ad labrum ascendit, & nunc tota a tuo arbitrio pendet, quidvis jube, & impera, sive ut exeat & me exanimem relinquat, sive etiam ut revertatur & corpus meum animare pergat. Vel ut Sudius ait, visne, ut animam tibi immolem, & tui amoris victima cadam, an vero animum mihi reddendo vivere teque amare me mavis. Non absimile est illud Platonis in Agathonem puerum.

τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χεῖλεσιν εἶχον,
 ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὥς διαβησομένη.

Agathonem basians, animam super labris habui,
 Venit enim misera, tanquam transitura, (in illum.)

Ber ajed in stricto sensu est: *ascendit*: sed hoc loco exit, migrat, significat; in persico codice pro *ber ajed* est *der ajed*. de reliquis vide notas.

دل خرابی میکند ز دلدارا که کنید
 ز بهارای دوستان جان من و جان شما

*Cor (meum) ruina collabitur, Dilectum *) (de hoc) certum reddite,*
 Cave-

*) Ad verbum: cordis possessorem.

Cavete o amici! anima, mea est ut anima vestra.

Paraph. Cor meum præ dolore fatiscit & ruinam minatur, agite de hoc amasium cordis dominum admonete, cavete vobis o amici! quia anima mea eadem est cum anima vestra, & quidquid animo meo acciderit, idem & vestris animis evenire est necesse, vel ut ait Sudius, cor meum anxium & perturbatum gemitibus & suspiriis totum orbem complentibus funditus evertitur; at vos Sodales! dicite illi cordium Domino, ut vestra anima miseratus, nos a simili perditione liberet & immunes reddat. Particula *zinhar*, quæ admonentis est, potest tam ad *charabi mi-küned*, quam ad *Akeb küniä* referri.

دور دار از خاک و خون دامن چو برما بگذری
کند رین ره کشته بسیارند قربان شما

*Remove a terra & sanguine limbum-vestis-
tuæ cum penes me pertransis,
Quia in hac semita interfectæ multæ sunt vi-
ctimæ tuæ.*

Paraph. O dilecte puer! si te contigerit ad nos gressum ferre, & ad limen nostrum pertransire, cura diligenter, ut limbum vestis tuæ attrahas, ne te terra & sanguine commacules, quia in hoc tramite terra continuo madet cæde victimarum tuarum; videlicet, inquit Sudius, via hac, quam ego sequor amoris & doloris via est, & multi in ea amatores tibi victimæ cadentes prostrati jacent, ideoque lacrimam tuam sublevans a sanguine declina, ne te polluas; scopus Poetæ est, ut amasium hac querimonia ad miserationem permoveat. De *Keschte* vel *Kuschte* vide notas.

کس بدور عارضت طرفی نیست از عافیت
به که نفروشد مستوری بهستان شما

*Nemo tempore tuarum genarum lucrum percepit ex continentia,
Melius est ne ventitent pudicitiam coram oculis tuis.*

Paraph. Quis unquam utilitatem aliquam percepit ex temperantia in conspectu genarum tuarum, aut quem tutari potuit continentia contra formæ tuæ illecebras, nonne ergo satius est, ne quisquam jactet pudicitiam coram tuis oculis; etenim, ait Sudius, quicumque te aspexit amore ebrius & amens factus est, & vel invitus oculorum tuorum concupiscentia flagra- vit, neque ex tutela continentia lucrum ullum percepit; est autem figura Zikri giüz ve iradei küll, seu pars pro toto. Oculi nimirum pro puero.

نخت خواب الود ما بیدار خواهد شد مگر
زانکه زد بردیده ای روی رخشان شما

*Fortuna mea somnolenta excitabitur forte,
Quia oculis (ejus) aquam aspersit nitidus vul-
tus tuus.*

Paraph. Quidni tandem excitabitur fortuna mea gravi sopore sepulta, liquidem fulgens & nitidus tuus vultus oculos ejus perstrinxit; quod est, aquam oculis ejus aspersit. Vel ut Sudius ait: Facies tua nitens caligantem & somnolentam fortunam evigilare coegit, vulgare est enim, ut fortunam alicujus somnolentam esse dicamus tunc cum in ærumnis & calamitatibus versatur, vigilem contra, dum in quiete & animi tranquillitate vitam agit, adeoque fortuna somnolenta malam fortunam seu infortu-
nium

nium denotat. Reprehenditur hic Sururius, qui ab ad ru retulit, acsi esset *abi-ru*, id est decor, honor &c.

با صبا همراه بغرست از رخت کلدسته

بوکه بوی بشنویم از خاک بستان شما

Cum Zephyro simul mitte ex genis tuis manipulum-rosarum,

Fiat, ut odorem percipiamus ex terra horti tui.

Paraph. O Dilecte! ex roseto genarum tuarum mitte mihi cum Zephyro unum manipulum rosarum, quo fiat, ut ex terra horti tui, sive ex terra, quam in horto pedibus calcas, odorem aliquem percipiam: nimirum, inquit Sudius, terra horti tui, quam pedibus tuis contingis, odorem rosæ spargit, ideoque voluntas odorandi rosas genarum pueri, pure cupidō est odorandi terram vel flores sub gressibus illius natos &c. Sed Sudius *ba Saba* non explicat cum Zephyro vel per Zephyrum, sed simpliciter in Dativo ponit, acsi esset: mitte Zephyro.

عمرتان باد و مراد ای ساقیان بزم جم

کرچه جام ما نشد پیر می بدوران شما

Estote longævi & felices o pocillatores convivii Regis,

Licet poculum nostrum non fuerit plenum vino in tempore vestro.

Paraph. Estote longævi & voti compotes o ministri convivii Regis *) quantumvis poculum meum

I 3

nun-

*) *Gem* inquit Sudius proprie est nomen Regis & Prophetæ Salomonis, uti ex adducto altero Haphyzi versu patet, sed & simpliciter pro quovis alio Rege accipitur ut hic.

Ille ergo est Sensus: O Rex fecisti vinum & regnum tuum felix

nunquam vino repleveritis. Per pocillatores Regis intelligit ipsum Regem Jezdi, cui ingratum animum exprobrat; sciendum enim, quod Haphyz laudibus illum in carminibus suis extulerit, nec ullam remunerationem perceperit, uti ex his versibus apparet.

Armuzia Rex, quem nec unquam contigit

Videre mihi, donum dedit,

Jezdi Monarcham vidi & ad cælum extuli,

Nec sic tamen quidquam dedit.

ای صبا با ساکنان شهر یزد از مابکو

کای سرحق ناشناسان کوی چوکان شما

O Zephyre! incolis urbis Jezdi ex parte mea
dic:

Quod: o capita ingratorum (sint) pila clavæ-lusoriae vestrae.

Paraph. O Zephyre! dic meo nomine Regi Jezdi *) & proceribus aulae ejus id, quod nunc voveo, scilicet ut capita eorum, qui ingrati & immemores sunt beneficiorum vestrorum, sint vobis instar pilæ clavæ lusoriae, nimirum ut multa mala ingruant in ingratum caput invicem vestri beneficii. Est autem *gevkan* scipio quidam oblongus & una extremitate recurvus, quo instructi equites colludunt, & sphaeram in medium campi projicientes clava lusoria al-

ter-

fit & pereune, est me gratiis tuis frustratum voti exper-tem feceris.

*) Urbs Jezdi, inquit Sudius, Scirazo trium dierum itinervis intervallo distas, & rivus Rucnabadi, qui prope Scirazum scaturit versus Gezdam labitur, & utraque ripa salicibus septa est, ita ut viatores immunes sint ab aestu solis; Harum duarum urbium intermedia plaga mirum quantum culta est, non secus ac provincia inter Tocatum & Amasiam sita &c.

ternatim sustollunt, quod qui obtinuerit, lucratur; ideo dicit: caput illius, qui vestri beneficii immemor fuerit, instar sphaerae lusoriae circumagatur, & collidatur, sed ironice dictum puto, quia superiori disticho nihil se beneficii tulisse questus est, atque adeo ab imprecatione hac caput suum eximere videtur, quasi diceret, per me licet ingruant multa infortunia in ingratum caput erga vestri Regis beneficia, at meum salvum erit, quia nihil illi debeo.

کریه دوریم از بساط قرب همت دور نیست
بند شاه شمایم و ثنا خوان شما

*Etsi procul sumus a strato proximitatis, desiderium longe non abest,
Servi Regis vestri sumus, & fausta precantes vobis.*

Paraph. O Incolæ Jezdi! etsi corpore longe a vobis remoti sumus, animo tamen & votis praesentes sumus, nosque servos Regis vestri profiteamur, & bono ac gloriae vestrae addictissimos. Sudius addit Poetam his verbis Regis favorem sibi conciliare voluisse.

ای سهند شاه! بلند اختر خدارا همتی
تا بیوسم همچو کردون خاک ایوان شما

*O Rex excelsum fidus! per Deum fac gratiam,
Ut osculer ad instar cæli terram Palatii tui.*

Paraph. O Rex felici fidere nate tribue mihi per Deum hanc gratiam, ut in Palatii tui cælo æquandi pulvere caput meum prosternens te venerari audeam,

میکند حافظ دعای بشنو و امین بگو
روزی ما باد لعل شکر افشان شما

Facit Haphyz votum, ausculta (o puer) & dic amen,

(Orat quippe) ut sors nostra sit labrum nectareum tuum. viz. sacharum spargens.

Paraph. Haphyz preces fundit, ausculta o formose puer! & dic amen, dic, ut Deus vota mea rata habeat, quod autem voveo, hoc est, ut labra tua mellea & sacharum spargentia sint sortis meæ portio, id est nihil aliud opto sortiri, nisi ut mihi roseum & mellitum tuum labrum contemplari & suaviari contingat.

Sequitur alia adhuc ghazela apud Sudium, cujus hoc est initium:

Lutfi bafched ker ne puschbi ez Kedaba rutra. &c.

Gratia erit, si non operueris faciem tuam coram pauperibus &c.

De qua hæc habet Sudius: Ghazelam hanc inquit Haphyzo tribuere, res est plena difficultatis; primo quia in Divanis illius rara & δυσέυρετος est; secundo: quia in ghazela quinque stropharum tres dari ejusdem vocabuli ἰσοκύλινδρος a norma sanæ poetices abborret, neque uspiam a peritis versificatoribus factum constat; tertio: vox Keda utpote nomen rationale cum terminatione ha pluraliter efferi juxta regulam non potest. Adeoque ghazelam hanc Haphyzo nemo sine discrimine attribuerit, nisi forte tyro adhuc & ἀρχάριος eam scripserit, & sic sublatam quispiam alicui Divano inseruerit. Mea quidem sententia ghazela hæc alterius cujusdam Haphyzi est, cujus patria Tauris est, & qui vulgo Tarakci nuncupatur, id est: pectinum artifex. Hujus aliquot ghazelas, dum Damasci versarer, vidisse me memini, quæ potissimum ad hunc modum inepte definebant, etsi dubium non sit, quin auctor totum id elegantiae tribuerit.

Et vocum difficiliorum explicatio.

O D E I.

I.

*E*la est *Harfi Istifiah*, ut loquuntur grammatici Arabes, id est, interjectio in plorantis auxilium. Meninszky vult esse interjectionem vocantis & alloquentis simpliciter, ut: o, heus agendum. *Ja* est *Harfi-nida*, interjectio inclamantis. *Eijü* est *münadü-müüred-marife* & *ba* adjectum, est *harfi tenbib* interjectio exultantis; Meninsky utrumque reddit per: o quisquis es. *Saky* in lexicis dicitur: aquarius, aquæ bajulus, quem Turcæ corrupte *Saka* vocant, sed proprie ille est, qui potum ministrat, cœnechous, pocillator, *Sudi* dicit *Saky* esse *münada tē Eijü*, sive *vocatum*. *Edir. 2. p.* Imper. juxta formam conjug. *Efat*, circumfer, circumage. notandum vero *S* hæmum & *Su* ruriū falso transitive usurpasse, & male vertisse *fac circumferri*. *Kees*, proprie est poculum vino plenum, & nonnunquam etiam ipsum vinum; at *Kadab* universale est, & latius patet. *Navil 2.* per. Impera. formæ conjug. *mesayle*. id est: propina. *Sudus* dicit scribendum fuisse *naviliba* sed metri necessitate *jai-mütekellim* elisum esse. *ba* pronomen fœm. ad *Kees* relatum. Notandum porro in lingua arabica vinum, ejusque species, & vasa quæcunque ad illud pertinentia terminari esse generis, et si terminatione sint masculina. *Ki* perlicum tam nominis, quam conjunctionis vices supplet; & cum pronomen est, significationem obtinet relativi qui quæ quod, deque ratione præditis dicitur, quando vero conjunctio est, duas potissimum orationis partes conjungit, ut *muttedaum* cum *chabero* adjectivum cum substantivo, & *causam* cum *causato*. hoc loco est particula causalis. *Afan* facilis, *nü mud* præter. verbi *nü muden*, quod tam activam, quam neutram significationem admittit, ostendere videlicet & *appayer*. hic neutrum est. *Veli* est *harfi-istidrak* sive conjunctio adversativa, & vim habet arabici *lakin* verum, enimvero, sed &c. *Uftad*. est *fyli-mazy* sive præter. significat autem verbum hoc tam cadere proprie, quam etiam accidere. *Müschkil* difficilis, arduus, *ba* est terminatio pluralis numeri irrationalium.

2.

Bui cum *ja* & sine *ja* scribitur, ut & pleraque alia substantiva binis vocalibus terminata. Duplici significato pollens,

est vocabulum, primâ quidem ac vulgari notione pro odore sumitur, altera vero eaque rariori pro spe, atque etiam *ṛā* regia arabici vices explet. Hic in utroque sensu accipi potest. Si pro odore sumatur, tum *ba* præfixum dicitur *bai-sebehijet*, & per præpositionem propter reddetur. Sin spem significet, erit *bai-meyijet*. *Naphe*. est vesica moschi, vide notas in paraphrasi. *Ki* amittit hic *bai-rasmi* ob sequentem vocalem. *Achyr* in persicis vim habet *ṛā teekir* vel teekid, videlicet particulæ configmandi & affirmandi ut omnino &c. *Saba* in Lexicis dicitur ventus spirans a regione orientis sub auroram aut crepusculum sed apud Poetas accipitur pro aura flante a domicilio amassii, pro Zephyro, & subsolano. *Zan* contractum est ex *ezan* ab illo. *An* vero pronomen demonstrativum absentis, vel distantis. *Türre* syncipit, proprie pars antica capitis, & frons, deinde etiam pro capillis illius partis, nimirum pro antiis in fronte pendulis sumptum est per figuram *Zikri mabal ve iradei Hal*, id est continens pro contento; pluralis hujus vocis est *Türer*, *Be-küschajed*, quod metri necessitate *Bükšchajed* legitur est 3. p. Fut. indic. aperiet, solvet; est autem verbum *Küschbaden* activum simul & neutrum, significans aperio, & pateo, hic activum est. *Ba* præfixum indicat tempus futurum, quippe in persicis ut & in arabicis præsens & futurum eodem modo flectitur. *Zitab*. *Zi* contractum ex *Es. Tab. πολυσήμωντον*, hic pro coma & antiis sumitur. *Giad* est *sifati-müschebbehe*, sive substantivum adjectivi vice fungens & similitudinem exprimens, refertur ad capillos crispas, & cincinnos catenæ instar annulatos. Nonnunquam etiam ut hic omisso adjectivi substantivo, simpliciter adhibent. *Müsch* moschum, est persicum, at *misk* arabicum, *ja* est *jai-nispet*. Sed sciendum litteram hanc apud arabes scribi cum *tesbidid* apud Persas autem cum *Sihun*. Rursum apud Persas sæpius post *ja* sequitur *nun* ut hoc loco, idque ob *teekid* sive amplificationis gratia. *Schin* hic est pronomen possessivum 3. personæ, & ad amassum refertur, vel etiam ad *Türre*. Particula *ci* hic vim habet augendi. *Cban* sanguis. *Ufiade* ut supra cecidit, decidit. *Dilba* pluralis numerus *ṛā dil*, cujus terminatio *ba* nominibus rerum ratione destitutarum propria est. Est autem *Dil* tam pectus, quam cor & animus; hic cor significat.

3.

Renkin. *ja* hic est *jai-nispeti* & *nun* est propter *teekid*. *Kün* est a *Küniden*, non a *Kerden*. Notandum inquit Sudius, quod

quod omnes infinitivi conjugationum perficarum in *nun* desinant, & quod penultima consonans semper *ta* sit vel *dal*. ut: *daniſten*, *ebanden*. Quodsi ante *dal* fuerit *ja*, ut in *Amuziden* omnia tempora inde formantur, exceptis tantum præterito, & participio passivo, quæ ab alterutro ex prædictis derivantur. Quo bene notato regula generalis habebitur fere pro omnibus temporibus, sine exceptione. *Keret*, *ker* contractum ex *eker* vocatur *barſi-ſebari*, sive conjunctio conditionalis, & æquipollet *tā* si, liquidem, *ta* affixum, est pronomen secundæ personæ, nimirum: si tibi. *Mugb*, Magus, & Monachus, Religiosus, peculiariter Sacerdos Christianus, & simpliciter etiam infidelis ut in *Schahidi*, & hic *Piri mugban* talium monachorum Antistes, Abbas & translate caupo. Vide notas in periphrasi. *Kujed* a *Kujiden* non a *Küſten*. Notat iterum Sudius, tertiam personam Imperativi eandem esse terminatione cum tertia præsentis indicativi; sciendum præterea in verbis perficis tantum particulas conjunctivum aut optativum regentes indicativo præfigi, in reliquo hos modos nihil intra se differre. *Ki est Harſi-talil*, conjunctio causalis. *Salik* viator. Sed hoc loco cauponem denotat seu Abbatem cœnobii monastici, *resm* est mos, consuetudo, institutum, *menzil* statio, diverſorium, sed hic pro popina accipitur.

4.

Mera. mim est *Zamiri. mütekellim* sive pronomen primæ personæ, *ta* affixum diversas habet significationes, omnes suo loco in decursu hujus operis expediendas; hic est *mesulijet* & latine per dativum esse tur, mihi. *Menzil* ut supra, statio, hospitium. Notat Sudius pro *menzil menazil* esse debuisse, sed necessitate metri singularem pro plurali positum esse, etenim inquit: *ut ad amatum perveniatur unum solum hospitium intrare non sufficit, sed utique complura sunt peragrandæ, ut amans ad amatum contendens omnigenas molestias & arumnas experiatur, & conjunctioni vim ac pretium condiscat &c.* *Gianan* videtur esse pluralis *tā gian* ait Sudius, idque per amplificationem, ac si amatus omnium simul amantum anima esset, uti eo videtur alludere versus iste:

Haman ben bendenin giani degil-sin giani alem-sin.

Id est: non mei solum servi sui anima es, sed totius mundi. Vel forte etiam ellipsis est alterius vocis, ut: *giani gianan*, animæ animarum, ut apud Turcas adhuc in usu est, quo factum, ut ob frequentem illius usum brevitatibus gratia prius vocabulum subiceatur, hæc Sudius. *Ci* est *Kelimel-İſiſbam* particula interrogat.

rogativa, quid, quis? *Emn* est *masfar*, ex *Emene jaminii* formæ *Alome jatinii*. *Æiseb* cum *satha tš cin* vitam, incolumitatem, significat. *Emni aiseb* est securitas vitæ, incolumitas. Nonnulli *Emn* cum *aiseb* copulative sumunt, ac si esset *Emn-ï-aiseb*. Sed hoc a genuina linguæ persicæ phrasi abhorret; *Ciñ* idem quod turcice *Ciñki*, siquidem, quandoquidem. *Hydem. ber* est *kiñli esrad* id est singuli, omnes, *dem* hic tempus denotat, ut *sejide-dem* diluculum, *Sabab-dem* mane &c. *G res* campanæ, tintinnabulum, illud præcipue, quod collo camelorum & mulorum appenditur. *Ferjad*, vociferatio, aliquando cum *siñan* coniungitur. *Ferjad-ï-siñan*, at *Ferjad-yes* ille dicitur, qui fert auxilium in periculis & angustis; sed hic in sensu clamoris & vociferationis usurpatur *ferjad*. Addit Suidius campanæ clangorem hic translate pro Præconis clamore sumi, ex eo, quod olim mos fuit, ut peregrinantes voce stentoris ad iter simul & semel in eundem admonerentur, uti apud Othomannos in hunc finem buccina signum datur. *Midared*. Particula *mi* præfigitur in verbis persicis præenti, & futuro, quæ tamen non raro etiam confunduntur, & alterum pro altero ponitur, ac utrumque nonnunquam continuationem denotat. Accidit etiam, ut ante *mi* *ba* addatur, quod tum *bai teekid* dicitur, ut in *bemi-reved*, *bemi-refed* &c. *Dared* est *fyli-miñan-ry* a *Daviden* non a *dassen* ut jam antea monitum. *Berbendid* particule *ber* & *der*, quæ occurrunt in conjugatione *Esaal*, potissimum confirmationis gratia sunt, non raro utraque eandem vim habet, ut suo loco dicetur. *Bendid*, colligate, a *bendid-n*. 2. per. pl. imp. Convenit terminatione cum 3. pers. sing. præt. *Mabmilba* onera, sarcinæ, plur. *tš Mabmil*.

5.

Seheb. nox. *Tarik*. tenebræ. *bim* metus *meog* fluctus. *Kirdab*. gurgis, vorago. *ia* affixum est *jai-vabdet*, vel etiam *tenkir*. *Ciñin* est compositum ex *Ciñ* & *in* quorum prius est particula similitudinis, alterum pronomen demonstrativum proximi, in compositione *vau tš ciñ* & *hamze tš* in eliduntur. *Hail* terrificus, a *hevl* terror. *Kiñgia* ubi, & quomodo. *Danend* sciant, a *daniden*. *Hal* res & status rei. *ma* nos. in compositione noster, vel nostrum. *Sebük-baran*. plur. *tš Sebükbar*. cuius terminatio est rationalium, refertur enim ad hominem & significat levis oneris homines. Compositum est ex *Sebük* levis, & *bar* onus. *Sabilba* littora, ripæ maris &c. plur. Persicus *tš Sabil* arabici.

6.

Hame collectivum, idem quod arabicum *Kul'u. Kar.* opus, operatio. *mim* affixum est *Zamiri mütkellim. chid.* ipse, meus ipse. *Kiam* voluntas, desiderium. *Chodkiam* est *tafsil erkibi* sive nomen compositum significans illum, qui propriam voluntatem sequitur. *ia* affixum, est *hærf-mæstar.* *ba* est *barfi sille.* significat ad, & refertur ad *Kejbid.* *Bed* malus, nequam. *Nam,* nomen, fama, *ja* itidem *barfi-maslar.* *bed-nami* simul sumptum est mala fama, ignominia, *Kesbiden* conventionum & propensionem denotat hoc loco ait Sudius, estque neutrum sive *lazim,* non *müteaddi* id est activum ut putant nonnulli, quod & testimoniis *Hælaly,* & *Mevlanæ* probat. *Achyr* est *Kelime rekid* ut paulo ante notatum. *Niban* abbreviatum ex *Pinban* eliso *pe* & appposito *Keire tû nun,* quod antea *Sakin* fuit. Significat occultum, absconditum, uti arabicum *Chasy.* *Kei,* ubi, quando, quomodo. *maned.* est *fyli-muzary* derivatur a *maniden,* quod est medium inter activum & neutrum, nam & ponere, & manere significat. Est & aliud *maniden,* cujus *mæstarus* est etiam *manisten,* & significat similem esse: *An* pronomen demonstrativum remoti. *Raz* negotium arcanum, secretum. *ia* est *jai-vabdet* vel etiam *tenkir.* *Kizo.* Contractum ex tribus vocibus *ki ez o.* quarum ultima est *Zamiri mersu munfasy:* sive pronomen relativum disjunctum, arabice *küve.* refertur autem ad *raz.* *Sazend* *fyli muzari* *gemv. 3. per. pl. præf. a faziden* facere, construere, habet & aliam significationem, de qua suo loco uberius dicitur. *Mahsilba* conciones, confessus, congregationes. plur. *tû mahsil.*

7.

Huzur proprie præsentia, sed hic quies, tranquillitas, *ia* est *jai-vabdet* vel etiam *tenkir.* id est unitatis, vel indeterminationis. *Chabi* est *fyli muzary muchatib.* a *chabiden* cujus alter infinit. est *Chassen.* Velle, cupere. *Ezo* refertur ad sequentis versus sententiam. Qui ad Deum referunt, vehementer errant, inquit Sudius. Aliqui etiam *o* illud ad secundum versus *men* relationem volunt. *Mescher.* Imper. negat. præf. *Haplys* est *mündi,* sed *barfi-nida* suppressum est, & subintelligitur: *Fi Haplys.* *Meta* est ex genere *tû esmai-mankuse,* sive nominum defectivorum, & duos *muzarios* gezmar, & duplici sensu pollet, est nempe conjunctio conditionalis & interrogativa, sive ut Turcæ loquuntur: *Schart-ile Ihsifham-dur* hic conditionalis.

Mc-

Meninszky vult esse adverbium temporis vel conjunctionem conditionalem & sic venit : *ad hoc ut*. *Ma* vocatur *Harfi-Zaid* sive particula redundans confirmationis gratia. *Talka* 2. pers. fut. verbi *taka* seu *takyje*, cujus fut. est : *jelka*, formæ conjugationis *alime*, significat convenias. Ordo vocum genuinus hic est : *mesa erede en-talka*, si volueris, ut convenias &c. *Men* est *ismi-mesul* pronomen relativum, idem quod *ellezi* is, qui, estque indecl. ac potissimum in rationabilibus usurpatur; præterea est *mesulun-bib* *ṭš talka*, & ad pronomen *exo* refertur. Qui dicit esse ex genere *ṭš kabil-üz-zitr*. oppido fallitur. *Tebva* 2. pers. fut. verbi *beva* seu *bevije* formæ conjug. *alime* debuisse esse *tebvabū* juxta syntaxim relativam arabici, sed hic omisum est pronomen relativum. *Da-yd-dünia*, *da* 2. pers. Imp. *era*, a *de seda*, significat *abjice*. In hac significatione reliqua tempora inusitata sunt, participiis tamen utuntur poetæ sed raro. Ob sequentem articulum seu *vaslum* *gezma* mutatur in *kesram* sic nempe *de-yd-dünia*. *Ebmiba* 2. pers. Imp. verbi *ebmele*, *jabmilu* formæ conjug. *esale*, significat *intermitte*, idem fere quod præcedens *de*. *ba* affixum est pronom. relat. *sœm*. *zamiri mansub* dictum & ad *dünia* relatum. *Dünia* mundus. Primus & ultimus hujus *ghazelæ* versus arabici sunt, reliqui omnes persici.

ODE II.

I.

Türk de hoc satis dictum in notis ad paraphrasim. vide. *Ared*. in origine fuit *avered* ab infi. *averdiden*, postmodum in nonnullis temporibus *vau* sustulerunt ut in *muzari*, in *emro* in *nebio*, & in partic. act. *Hindu* cum *vau* in fine dicitur de iis tantum, qui ab origine ad indorum nationem spectant. qui vero sunt adventitii, uti & res quævis ab indicis regionibus proveniens, ut myrrha, gladius &c. *bindi* non *bindu* dicitur. Notandum vero, quotiescunque in fine vocabuli persici occurrerit *elif*, vel *vau* vel etiam *ja*, occasione *inasefi* unum *ja* interferi, sic *bujesch* a *bu*, *pajesch* a *pa*, *peijesch* a *pei* &c. *Schin* vero illud in fine annexum est pronom. 3. pers. ad *Türk* relatum. *Semmercandum* & *Bochara* duæ urbes sunt, quarum incolæ *Turcæ* sunt, & quas ideo vel maxime pro dono delegit poeta.

2.

Külkesch proprie perlustratio rosarum, & deambulatio vespertina rosarum tempore, & hinc locus omnis ad deambulandum

dum & animum relaxandum aptus, denique nomen proprium loci cujusdam prope Schirazum, reliqua vide in notis ad paraph.

3.

Fügan, contractum ex *efgan*. Persæ nomina & verba, quorum prima littera *hemza* est, eo eliso contrahunt. Volunt tam nonnulli regulam hanc tum solum obtinere cum elif est breve, non item cum longum est, ex. g. *Iskender*, *sikender*, *üstaden*, *sütaden*, *istaden*, *sitaden* &c. Est vero *fügan* in' erectio dolentis, & exclamantis, ut *proh*, *heu*, *cheu*. *Lulian* vide in paraph. *Schueb* πολυσήμαντον, sed hic pro ζερός, θερμώγος, fervidus, calido sanguine præditus, & lascivus, *salax*. *Schirintiar*, *sebirin* est dulcis, *kiar* autem cum *kiastegemi* nominibus affixum actionem designat, ut apud Turcas ei, sic *sistem* vis, injuria, *sistemkiar*, injuriæ & violentiæ auctor, vim inferens, violentus; pariter *gesakiar* &c. *Schebriaschub* adjectivum σύνθετον, velut: urbem tumultu complens, urbem perturbans, videlicet dementans, ad insaniam redigens. Inepit hic rursus Sururius, dum dicit *sebirinkar* ad instar *sechriaschub* ex duobus nominibus compositum esse, de *turkian* jam supra dictum. Reprehendit iterum interpretem Sudius, asserentem *türkian* hic idem esse quod *kedajan*, h. e. pauperes, mendici; & addit: Qui epulum prædatorium diripiunt, validos ac robustos esse est necesse, uti hoc in arce Imperatoris Turcarum sæpius observatur, cum contra mendicorum turba infirma sit & debilis, quorum si cui quidpiam in manus porrexeris, collis & manducat, sin minus, patienter fert. Chyvan arabicum est, sed Persæ *eban* scribunt, estque proprie mensa, sed translate pro epulo & dupibus sumitur, præcipue quando cum vocabulo *jagma* constructur ut hic. Quid autem sit *ebani-jagma* dictum in notis ad paraphrasim.

4.

Be ab-ü renk, *vau* istud metri necessitate interfertum est, proprie enim *abi-renk* scribendum fuisset, quod est liquor quidam, seu pigmentum album, quo sceminæ faciem illinunt. Potest etiam rubricam, sive fucum rubrum significare, quem turcæ *kulgiune* vocant, tumque *ab* album fucum significabit. In nonnullis codicibus est *be-bui-ü renk*, & tum *vau* est *herfi atf*.

5.

Hadis proprie novus, item dictum aut factum recens, historia,

storia, narratio &c. sed hoc loco idem quod turcicum *şöz*. *Müsririb* de illo dicitur, qui cor & animum exhilarat. & alios ad tripudium movet cantu vel fidibus, verbo modulator, cantor, cytharædus. *Kemter* comparativus *tş kem* minus, parcius, aliquando pro absoluta negatione adhibetur, ut *kem kin*, *kem gin*, *neutiquam dic*, *nullo modo quare* &c. *Kuschuden* & *Kuschaden* aperire, revelare, deberet autem legi *ukuschud* & *nekuschajed* sed metri necessitate legitur *nekuschud* & *nekuschajed*. *Hikmet*, Philosophia, scientia, doctrina. Sudius dicit esse possum hoc vocabulum pro *yimi-bikmet* quia inquit *nispuratio* & *inquisitio de tempore, de calo, de elementis, & fato illi scientia subjacent*.

6.

Ruz-eszun, epithetum *çûvserov*, significat id, quod de die in diem augetur, & incrementum capit. *Tmet* sumitur plerumque pro continentia & castitate. *Zelicha* nomen uxoris Putiphari juxta orientales; sed Sudius dicit primitiva significatione epithetum esse, ac idem sonare quod pulchra, formosa.

7.

Guseb proprie auris, & particip. audiens, & auditor & *gusebiden*, sed *guseb kerden* est aurem præbere, auscultare, *mend* in persicis vocabulis est *edati-nispet*, ut in turcicis *tö ly* sic *seadet-mend*, *seadesly*. *Danischmend*, *danicby* &c. *Elif* in fine vocis *giana* est *barsi-nida*, live interjectio inelamantis. O, heus!

8.

Göazel species est poematii, quod ut regulæ accommodatum sit, nec paucioribus quam quinque, neque pluribus quam decem (*Beit*) strophis seu distichis consistere debet, etsi nonnulli ad tredecim extendant. *Dürr süsten* & *süstiden* est margaritas vel baccas filo trajicere, uniones conjungere & filo inferere, gall. *enfiler des perles*, quod phrastice de illis dicitur qui suavia & elegantia verba fundunt, & quibus dedit ore rotundo *Musa loqui*.

ODE III.

I.

Reynak decus, pulchritudo, elegantia. *Gevheri* dicit *reynak* *il-seif* esse nitorem & splendorem gladii. *Diker* hic significat iterum, scribitur autem sine *ja* ob metri necessitatem; errat
vehc-

vehementer interpres, qui dicit *diker* hoc loco significare *adhuc*. *Bostan*, vocabulum hoc arabes sine *vau* scribunt, at Persæ promiscue cum *vau* & sine *vau*. *Elban* voces, phthongi, modulationes. plur. *tū labn*. ponitur in plurali ait Sudius ob varios & multiformes Luscinie modulos.

2. *Giūvanani-cemen*. per juvenes campi intelligit Poeta flores & gramina recentia, qualia sunt iacunte vere. *Baz*. retro, & iterum, sed hoc loco priorem significationem admittit; potest tamen etiam simpliciter *tū teekid* vim habere. *Resan*. imper. a *resaniden* transitivo. Sciendum, quod Persæ transitiva, sive ex neutris activa faciant intersertis *elif* & *nun*. Sic ex *residen* pervenire, sit *resaniden*, facere, pervenire, ex *tersiden* *tersaniden* &c. *Riban* & *Reiban* communius, herba odorata quævis, peculiari-ter autem, Ocyum, Basilicon,

3. *Ciūnin*. talis, similis. Compositum ex *ciūn* sicut, & in hic hæc hoc. *Mugh*. de hoc jam alias dictum. Pece proprie catulus, vel pullus, sed similibus in locis puer, pugio &c. *Cbak-rub* idem quod *ciarub*, vel *ciaru*, quod Arabes *scharub* scribunt, scopæ. Compositum est ex *cbak* terra & *rubiden* ver-tere; in origine fuit *rubendei-cbak*. *Muje* & *mujkan* cilium, pili palpebrarum; errat iterum Sururi asserens *mujkan* plurale esse *tū muje*, nam si hoc esset *ja* cum *setha* legendum esset, nec quiesceret ut hic.

4. *Dürdi-kefchan*. Potator, qui vinum usque ad fæces haurit, vel ut Horatius ait, potans *face* *senus* *cadum*. plur. *tūdür-di-kefch*, cujus terminatio *an* ob rationale, est autem *dürd* fæx, sedimentum, amurca, hic pro vini fæcibus accipitur; Sudius dicit esse figuram *zikri-mabal* *ve iradei-bal*. sive contenti pro continente, fæx enim inquit non bibitur, sed quod superne est vinum. *kefchiden* est trahere, pro haurire, *micbandend* a *chanden* ridere, sed hic pro irridere, explodere, cachinnari, *ser*. in varia & plane diversa significatione accipitur, uti in decursu hujus operis patebit, sed hic est desiderium, concupiscentia. *Künend* facient, sed hic subanditur sumptus, impensæ, ac si esset impensas facient, id est: impendent, infument.

5. *Birev be der*, abi ad portam, id est: exi, excede. *bedero* nonnulli ex tribus vocibus constare putant, ex *be*, ex *der*, & ex o pronomine ad *chane* relato, *vau* tamen illud melius pro conjunc. copulativa sumitur. *Sieb-kias* & *Sijeb-kase* Hospitum occisor, & juxta alios avarus, fordidus, vilis &c. *Sijeb* enim proprie quidem niger, ater, sed translate pro maligno & nefario accipitur. *Kias* extra compositionem est patera, paropsis,

poculum &c. epithetum hoc mire eleganter cælo & fato attributum est a Poeta.

6. *Chab* somnus est & somnium. *Chab-keb* contractum ex *ebab-kiah* methodo supra dicta. *Müscht* proprie pugnus, & vola manus, sed hic quantum vola contineri potest, pugillus. *Keschiden* hic elevare, extollere, in altum ducere. *Eivan* de hoc infra uberius, Persæ pro æstivario, Palatio & Triclinio sumunt.

7. *Ja* in *Kanaan* est *nispeth*. *Mesned* in lexicis est fulcrum, locus, cui quis innitur, ut cervical, pulvinar, sed hic solum, thronus. *An*, & *ezan* alteri pronomini præposita possessiva evadunt, & cum *Izafet* leguntur, sic *ani-tü* vel *ezani-tü* significat: tuus, tibi proprius, ut apud Turcas *senü-ki*. Regula, quam vix uspiam alibi reperiæ, estque hic idiotismus linguæ persicæ peculiaris, cujus ignarus verum hunc non facile intelliget. *Kiab* est nomen loci & temporis, hic tempus denotat; præterea etiam officium significat, immo & thronum, & unicuique harum significationum hic locus esse potest. *Pedürud*. valedictio.

8. *Ser* hic cuspidem, extremitatem significat. *Keisu* a fronte propendula corna. *Berhem* confusus, intricatus, implicitus. *müsck-eschan* epithetum *σύνθετος*, molchi odorem spargens, aromaticus.

9. *Ei* vel *I*. subauditur puer mi. *Meb* & *mab* luna, sed hic translate facies, vultus. *anber*. *Ambarum*, succinum, vulgo Ambra. *Sara* ambrae epithetum, id est pura, præstans. Refellitur hic jure Sururius, qui *Sara* istud putat esse nomen Regionis ambram producentis, etenim Sudius adducto alterius Poetae versu probat *Sara* etiam de vino dici. *Geukian* de hujus usu alibi uberius dicitur. Persæ ita vocant clavam lusoriam, sive baculum incurvum, quem Turcæ *ciögen* appellant, arabes autem *scovlegian*. Reprehenditur iterum interpres Turcicus, asserens vocem hanc apud arabes cum *gim* scribi, cum revera cum *sad* scribatur. *Müntarib* idem quod *müteharik*, motus, se commovens, mobilis, & percussus. *Kerdaniden* facere ut quid sit, efficere, reddere, de simili transitivorum formatione apud Persas jam alias dictum. *Keschten* autem & *Kerdiden* significat converti, redire &c. & primo quidem de statu in statum mutare, unde etiam significatio *ῥῆ* fieri, reddi, desumpta est; deinde sphaeræ instar circumagi, circumvolvi &c. proxima ergo verbi hujus significatio est: fieri, remota circumvolvi, hæc Sudius.

10. *Haphyza*, elif in fine est *berfi-nida*. sive interjec. vocantis. *Rindi*. nomen hoc Persæ potissimum in vetitis rebus usurpant, &

& vel maxime in vini potione. *Dami-texoir*, hypocrisin denotat hoc loco. *Dam* enim decipula, laqueus, unde sensus est: ex *corano ne feceris detipulam falsitatis*, videlicet cave hypocrisin corano pallies.

O D E IV.

1.

Sopbi. de hoc jam in notis ad paraph. dicitur a *sof*, quod arabice lanam significat, eo quod *Sopbi*, & ejusdem farinae devoti & contemplativi ascetæ laneis indumentis plerumque utuntur; quod bene notandum, quia quam sæpiissime in eos invehitur. *Bija* accede, adesdum. ab *ajiden*, cujus alter infinitivus est *ameden*. Regula generalis est: quotiescunque in initio verbi perfici hæmze occurrit, litteris præsentis, futuro, & *nebro*, id est imperativo negativo *ja* additur. ex. g. *bijaied*, *nejaied* &c. vel potius ut dicit Sudius hæmze in *ja* convertitur. *Lei* gemmæ species, pyropus, rubinus, *rubis balais*, & ipse gemmæ hujus color. *Lali-sam* vel *kün* adjectivum compositum, rubrum & pyropi colorem æmulans &c. hinc etiam *lei* frequenter pro labio simpliciter; item vinum rubrum & suave, quasi liquidus pyropus.

2. *Derun*, intus, intro, & intimum rei. *Rindan plur.* *rû Rind* Lamyus dicit *Rind* significare impavidum, imperterritum, temerarium, sed Persæ pro vini potore, & vinolento usurpant, plerumque etiam pro græco *πάρσιος*, quod est: ad injuriam & contumeliam ex vino proclivis. *Kin* contractum ex *ki* & *in*, refertur ad *razi derun*.

3. *Anka* de hoc vide notas ad paraph. *Schikar* refertur ad *tes* & cum *izaphet* legitur. Nonnulli *anka-schikar* ut vocem compositam legunt, sed perperam.

4. *Æjsb.* & usitatus *yseb*, in lexicis est vita, victus, sed hic, voluptas, gaudium, deliciae. *Nakt*, hoc loco, præsens, paratus; alias de pecunia parata dicitur. *Abchor*, & *abisebebor*, & nonnunquam in carmine *abchor*, est proprie aquarium, alveus, gall. *abbreuvoir*, *auge*. hic vero fors, fortuna, portio. *Behischt*. 3. per. sing. præter. a *bischtem*, cujus alter infinitivus est *beliden*, & *biliden*, signif. dimittere, missum facere, rejicere, &c. *Ratza* in lexicis est pratum, sed hic hortum, viridarium significat. *Dar*, domus, *selam* inter reliquis significationes etiam de Paradiso dicitur, adeoque *dar-ül-selam* ad verbum est Domus Paradisi, reipsa autem cælum, sedes Beatorum.

5. *Bezmi-deur* translate de symposio dicitur. *Derkesch. der tū teekid* vices explet, *kesh* impera, a *keshiden* trahere, sed hic bibere, haurire.

6. *Sebebab. juvenia. ser. πολυσήμαντον*, notiori significatione caput, sed hic tempus, vel etiam particula *tū Zarfyjet*, complectendi. *Nenk honot*, virtus, probitas, boni studium &c. *ja* in fine est *iai vabdet. Nani* proprie nomen, hic fama, bonum nomen.

7. *Bendeki*, sciendum, quotiescunque nomen persicum terminatur *tū hai-resmi*, tunc si addendum sit *jai-mastary*, vel *elishun* pluralis, *ba* in *kiaf* persicum converti. sic *bende*, *bendeki*, *bendekian* &c.

ODE V.

I.

Dusch. hesternæ nocte, *meschid* sacellum, quod inde corrupto vocabulo *moschiam* dicimus. reliqua vide in notis ad paraphrasim.

2. *Muridan* Discipuli, sectatores. *Kabe* Templum Meccanum, reliqua vide in paraphrasi.

3. *Charabat.* Popina, caupona, *mugban* caupones, & translate heterodoxi, infideles.

4. *Sevda* usitatus melancholia, atra bilis, sed hic pro deperdito amore, & ex amore amentia. *Bisch* cum *ba* arabico, signif. plus, amplius. *Teofir.* proprie perfectionem, plenitudinem significat, sed hic pro emolumento, utilitate sumitur.

5. *Murghi dil* & *saïdi gemiet* sunt *Isafeti bejanie*.

6. *Kerdend* fierent, a *kerdiden*, de quo supra. ubi vide, quomodo præsens pro optativo & conjunctivo adhibeatur a Persis.

7. *Smkin* in hac voce *ja* est *nispett* & *nun* propter *teekid. Eija.* proli. papæ, particula dolentis, & etiam interrogantis cum admiratione. *Kired* hoc loco significat: vestigium imprimet, afficiet, penetrabit. *Aiesch-bar.* adject. compos. significat ignem accendens, ardens; estque *Isafeti bejanie. Sebekkir.* nocturnus, noctu accidens, epithetum *σύνθετον*, quasi res noctu tenens, invadens aliquem. Errat ergo Schæmius, qui putat significare in omnem, tota nocte vigilem, quem tamen & Meninsky sed temere secutus est. Refertur autem vocabulum hoc ad *abieieschbar*, & ad *suzi-sine*, proinde Schæmius dupliciter labitur, dum pro *suzi-sine* legit *suzi-nale*, & tam vocem, quam sensum ipsum carminis depravat. Nec minus fallitur Surarius, qui sic interpretatur: *nostra ignita suspiria & pectus insomne.*

8. *Cba*

3. *Obamusch*, cum *elif* & *vau*, & cum *elif* sine *vau* & cum *vau* sine *elif* denique sine *vau* & sine *elif*, unius ejusdemque est significationis. 2. per. sing. impera. tace. file.

ODE VI.

I.

Nur *tau* bade est *sifati-muschebbebe*. *Efruziden* & *efruch-*
ten est neutro-activum, sed hic activum. *Murib*, par-
tic. act. ab *etraba* formæ conjugationis *Efazi*, usitatus: Can-
tor, cytharædus, alios ad tripudium movens. *Ki* causale, vel
etiam conjunctivum sequentis sententiæ. Vide notas ad paraph.

2. *Pijale*, forte a *phiala*, juxta Lamyum est scyphus vacuus,
in lexicis autem poculum, calix, patera. *Müdam* & *müda-*
met juxta Gevherium vinum significant, errat porro Sururius,
qui putat *müdamet* esse pluralem *tau* *müdam*. Est etiam in sen-
su primitivo vox *müdam* perennis, perpetuus, hinc *seburbi-*
müdam potest esse: potio continua.

3. *Ja* in *meſti* est *barſi-maſtar*, five nominale, quod ex
verbo substantivum efficit, ut apud latinos *io* lego, lectio, scri-
bo, scriptio. *Ba* hic significare potest *in* & *cum*; videlicet:
ebrietas in oculis aut cum oculis formosi. Sururius causale esse
asserit, sed perperam. *Sebabid* vulgo testis, sed hic formosus,
venustus. *Dilbende* epithetum syntheton, cor ligans, cor de-
vinciens, *vi* significationis de eo dicitur, inquit Sudius, *qui so-*
lus in corde dominium exercet. *Chosch* proprie: bene, & bo-
nus, sed hic decens, conveniens. *Süpürden* & *siperden* in Lexi-
cis est commendare, & committere, sed hic remittere, relegare
aliquo, vel traducere ad aliquid. *Zimam* ait Sudius in *Lexicis*
est babena, capistrum, frenum, sed hic subauditur vox arbi-
trii, videlicet frenum arbitrii, uti ynani-yhtiar.

4. *Kiristhme* idem quod *naz*, blanditiæ. Scribitur cum *kiaf*
agemi, non cum *kef* arabico, ut falso asserunt nonnulli inter-
pretes, longe minus cum *ſetha tau* *kef*, ut iidem putant.
Sebi & etiam *sibi* rectus, procerus, plerumque epithetum est
cupressi. *Sebikadan* adjectivum compositum, plur. significat
graciles & proceræ staturæ formosos, amafios. *Gilve* juxta La-
my cſelebi, est motus lascivus & lubricus, sed in lexicis, est
formæ & pulchritudinis ostentatio, exhibitio. *Seneuber-chavam*
epithetum syntheton, pinum motu & incessu æmulans, & re-
fertur ad vocem *ſerv*, neque absolute sumitur, *charamiden* au-
tem est moveri, vacillare, & hic est ordo phrasıs, *cypressus*
motitans se ad inflar pinus.

5. Geride ait *Sudius proprie liber est seu charta stabelli instar complicata, quæ utrinque inscripta est, & cujus hoc tempore nullus est usus.* Sumitur etiam promiscue pro quovis libro, & hic pro libro *vita & elenco Fati.*

6. *Sarfe.* augmentum, emolumentum, anctarium. corollarium, id denique, quod supra mensuram vel pondus justum adjicitur, sed hic simpliciter significat plus, amplius. hæmze in *sarfe* est *harfi-tevessil*, & *ja* est *harfi-vabdes*. *Ruzi baz-cbass* est dies judicii universalis vel potius resurrectionis mortuorum, nam hoc est *baz-cbys*. *Nani-belal* panis legitimus, translate pro *nani-vakuf*, panis foundationis, aut eleemosinæ, quia plerique monachorum in cœnobiis τῶν ἀγαθῶν pane tantum vescuntur. *Abi-chayam* aqua seu potus illicitus, figurate pro vino, quod vetitum, *Scheich.* proprie Præfectus cœnobii, Senior, Antistes &c.

7. *Abbab.* amici, & formosi, amabili &c. plur. *ṛṣ Habib.* *külseben*, *külzar*, & *külifan* synonymina, rosetum, viridarium, hortus, denique locus, ubi agitur vita læta comessando, ludendo &c. *Aræ* idem quod *arz*. sed illud hæc in fine vocatur *harfi-naki*, five particula translativa, ex arabico videlicet in persicum. *Rer* supra. vel etiam dativum regens particula. arab. *and.* *Pejam* & *Pejem.* *Peigbam* & *Peigbem.* nuntium, novum.

8. *Jad-kerden.* memorare, recordari, *amd.* propositum intentio, & data opera.

9. *Derjai-acbzar.* vide notas ad paraph.

10. *Ja* in *danei* est *harfi-tenkir*, non autem *vahdet*, ut vult Schæmius, *berni* augmentativum. *Murgh.* nomen genericum quorumvis volatilium, quod appposito altero vocabulo ad speciem suam reducitur, sic: *murghi chaneghi.* gallina &c. *kassî-dam* in nonnullis codicibus est *meili-dam*, *dam* est rete,

ODE VII.

I.

Lus hoc loco lenitatem, comitatem significat, *be lus bukū,* dic placide. *Ghazal.* hinnulus dorcadis, pullus cervæ, & ipsa dorcæ; Poetæ venustos pueros & puellas illi comparant. *Rana* proprie rosa est ex parte rubra, ex parte autem flava, vel potius talis rosæ epitherum est; quam significationem in nostris lexicis non facile reperies; significat etiam: mollis, tener, pulcher, & sui admirator &c. *Ser* ordine refertur ad *mara.* Interpres, qui dicit hæmze in voce *dadei* vim habere secundæ personæ,

æ,

næ, oppido fallitur, nam primo hic nullum est hæmze, sed *ain* illud mutilum hæmzæ substituitur; deinde hæmze in lingua persica pro *chytāb* nunquam ponitur, sed *ja*, quod & hic *chytābi* locum obtinet, enimvero post *hai-resmi* veniens *ja* non adscribitur, sed signo tantum mutili *ain* indicatur, atque etiam pronuntiatur. Hæc Sudius.

2. *Schaker-fürusch*. Sacharius, sachari venditor, epithetum *σύνθετον*, quod translate de mellitis & blandiloquis ephēbis dicitur. *Bad*. usitatum in formulis apprecandi & imprecandi. *Cira* quare, legitur etiam *cera* cum *sæha*.

3. *Ghurur* in lexicis idem quod *ghaslet* socordia, negligentia, tum fraus, fallacia, usitatus tamen superbia, arrogantia. *Me-ker*. Sudius carmine Asaphii citato probat, idem hic valere *me-ker* quod arabicum *keenne*. h. e. ac si, quasi, quasi vero. *Pur-sisch*. quæstio, interrogatio.

4. *Renk*. *πολυσήμαντον*, hic pro sorte, vel etiam signo, indicio; in nonnullis codicibus pro *renk* reperitur *bui*, *sehika-dan* de hoc jam supra dictum, adjectivum plur. num. est substantivi loco inquit Sudius, & subaudiuntur pueri, ephēbi &c.

5. *Ne-tūvan kiūfi* modo; loquendi persico pro *netūvan kiūsten*; sic infra *netūvan kerd* pro *netūvan kerdēn*. *Vazæ* hic idem quod *canun*, norma, regula. *Mior* est *πολυσήμαντον*, hic amor, dilectio. *Zibara*. deberet esse *zibajerra*, sed metri necessitate *ja* & *ta* elisa sunt.

6. In aliquibus codicibus est: *Belut-f-ū-chulk*, in aliis: *be Chulk-ū-lut*.

7. *Ber* pro hoc in aliis codicibus positum est *der*. *Sema*. dicitur de quavis voce & sono, deque omnium instrumentorum musicorum concentu.

O D E VIII.

I.

Sala annuntiatio, invitatio, sonus, rumor, & ut hic novi nunciū divulgatio. *Zed*. verbum *zedēn* construitur cum pluribus nominibus, methodo linguae persicæ peculiari, nec facile alio idiomate ad verbum efferri potest, habet tamen vim dandi, imprimendi &c. hæc Sudius. *Bela* & *belva*, *belijet*, & *belvet* synonyma sunt, & *bela* quidem proprie de camelo itineris molestiis extenuato dicitur, tum etiam de quavis ærumna & infortunio.

2. Vide notas ad paraph.

3. *Türk*, puer formosus, nota in *Türk* & *terk* lusum esse verborum, ut passim alibi. *Bajed* impersonale, oportet. *kerd bajes* quasi *kerden bajed* facere oportet.

4. *Hala* est *barsi senbib*. ohe, aliquando etiam propter *seet'd*. *Sebadi*. Lætitia. *eseb* cum *sætha rē æin*, vita, incolumitas &c.

5. *Hapbyza* *elif* in fine vim habet interjectionis vocandi, inclamandi. Per *sebeb* intelligitur amassus. *Dest-debed*, quod Turcæ ad verbum efferunt per *el-veriir*. significat: licet, contingit, accidit, evenit &c.

O D E IX.

I.

Satia, idem quod *ei saty*, o Pocillator. *Chyz* imperat. ab infinit. *chyziden*, qui & *ebassen*. *Dib* imperat. ab infinit. *debiden* usit. *Daden*. Ra fere omnibus casibus affigitur, sed hic est accusativi nota, sive *rē edati-mesul*.

2. *Badi-gburur* est *izaseti bejanie*. *nafergiam* & *bedfergiam*, quod malum exitum habet, κακότης ἐξ ἤττον.

3. *Nib* imperat. 2 *nebiden* ponere, collocare. *ta* hic est *barsi tsilil* causale, lat. ut, quo. *Ziber*, subauditur *mimi-mürekellima*, ac si esset *zi-berem*. *Dalk* monachorum vestis fere usque ad medias furas. i. q. *chyrka*.

4. *Nezd* apud, penes. *Nenk*. bonum nomen, fama.

5. *Dud* ad *Ab* & *ab* ad *sine* & *sine* ad *suzane*, & *suzane* ad *men*, *muzaf* sunt invicem, atque hæc *izasetorum* congeries peculiaris est linguæ persicæ; legitur ergo unumquodque cum *ja* infine hoc modo: *Dudi abi sinei suzanai men* cæterum *Dudi-ab* est *izaseti bejanie*. *Sinei-suzan*. *izaseti mevzaf* illa *sifatibi*; & *suzan sifati müsebbebe*. *Cham* proprie crudus, non coctus, & translate, iners, vanus, rudis, *Efsurde* flaccidus marcidus, & congelatus; nota *kaf* hic interfectum in plurali per regulam supra dictam.

6. *Mebremi-raz* est: *masfariin mesule izaseti* signif. arcani conscius, particeps. *Dil* ad *scheida*, est: *mevsusan sifate izaseti*. Ra in *amra* ad *kes* refertur, ac si esset *kesra* nemi *binem*.

7. *Dilaram* est *vesfi-terkibi* sive epithetum syntheton, signif. animo quietem dans, & simpliciter pulcher, formosus &c. ab *aramiden*, quod sublato *elif* etiam *aramiden* scribitur, imo etiam omisso *ja aremiden*. *Jekpare* uno impetu, repente,

8. *Nenigered* non aspiciet, sed metri necessitate pronuntiatur *ningered*. *Diker* hic pro *daeby*, adhuc, amplius; errat Schæmius, qui per *gyru* effert, id est: retro, vel rursus. *Sim-endam* epith. composit. ex *sim* argentum, & *endam* proportio, statura corporis, iuxta ordinatio membrorum, species, habitus oris &c. dicitur de venusto corpore ut ἀργυρόπνεστα apud græcos. idem etiam est quod *simi-simâ*.

9. *Besachy*. *ba* istud potest esse arabum *ma* hoc est præpos. cum. vel etiam *barfi-syle*. videlicet: in ærumna patiens esto &c. *Sachti*, duritia, asperitas, adversitas & egestas. *Ta* hic *barfi-talil*. *Jabiden* & *jasten* infinitivi sunt ejusdem significationis, sed secundum est usitatus. *Mimreba*. idem quod *nibajet* & *ybajet*. finis, terminus.

O D E X.

I.

Gamebor & *gamebor*. epith. compos. ex *gam* dolor ærumna, tristitia, & *eborden* edere, vesci, & ad verbum significat dolore vescens, mœrore se nutriens, usitatus: afflictus, perturbatus &c. *Abiscbebor* & propter ἰσχυράδνηξιν, *abiscbebor*, idem quod *abebor*, aquarium. Sed in similibus locis: sors, portio, & mansio domicilium &c.

2. *Avare*, iners, erro, vagabundus. *gian-perver*. epith. compos. animam-nutriens, alens, recreans.

3. *Nisar* sparsio, item aurum & argentum in nuptiis aut alia solennitate sparsum. *Kiriden* & *kiristen* quando cum *zer* construitur, est: auro inducere, deaurare, non autem auro immergere, tingere, ut nonnulli putant, ait Sudius. *Kedem* proprie planta pedis vel solea, sed Persæ hoc vocabulo pro toto pede utuntur. *ja* est propter *vabdet*, at in *selami* propter *tenkir*.

4. *Be* primum est *bai-jebelijet*, signif. pro, propter; vel etiam *bai-sie* ad, cum, videlicet: ad preces venio. *Berar*. *Ber* est *barfi-isti* a five attollendi, id est: sursum fer manus, eleva. *Karin* hic idem quod *Joldasch* comes, socius &c. *Javer* adiutor, auxiliator.

5. *Haif* hic injuria, injustitia. *Bekesched* 3. per. sing. muzarii, atque etiam imperativi; hic in utroque tempore sumi potest. *Insafi-siem* ultio injuriæ. *Daver* Regens, gubernator, & Judex, & Deus.

6. In *beseret* *ba* est *barfi-tachsis*, at in *heserem* est *barfi-sile*, h, e, in. *Hava* hoc loco, amor, desiderium. *Nestuvan* *kird*

pro *neššan būden* uti jam supra monitum, *būrun*. foris, foras, extra.

7. *Ruz*, deberet esse *Ruzi* cum *jai-vabdet*, sed hoc metri necessitate ablatum est per aphæresin. *Easched* & pro 3. p. fut. accipi potest, & pro appreciatione, nimirum *fat'ut*, *Deus faciat* ut &c. *Jarem. mim* est *mimi mutekelim* & ad *beajed*, refertur, ac si esset: *beajedem*. *Ei* vel *I* est interjec. exclamantis. O.

8. *Demæden* est spirare, respirare, etiam gloriari, laudare &c.

ODE XI.

I.

Salab. probitas, reſtitudo, ſtatus integer, pax, tranquillitas, & juxta *Sudium jarar-iſch*. negotium decens, conveniens &c. *Tefavūt*. diſtinctio, diſcrepantia, diſcrimen &c.

2. *Niſpet* relatio, convenientia, reſpectus. *Sema* auditio, & cantus, ſonus, vox. *Rebab*. *Pandura*, cythara magno ventre, nerveis chordis, quæ plectro pulſatur.

3. *Savma*, & uſitatus *ſavma-ar*. ſacellum monachorum, & clauſtrum, cœnobium. Sudius dicit de templis chriſtianorum potiſſimum dictum fuiſſe olim, tum vero pro quavis alia æde acceptum. *Deir* cœnobium, peculiariter chriſtianorum, & translate caupona. *Nab* purus, ſincerus. *Salus* hypocriſis.

4. *Æieb*, & *yiab* idem. Objurgatio, correptio, reprehentio. *Kiriſchme* ait Sudius, proprie de niſtitatione oculorum, & ſupercilii vibratione, ſubinde vero de omni motu blando & illecebroſo, deque languido & molli inceſſu uſurpatum fuit. *Choſeſeſch*. ſecundum *ſebin* ad *ruzkar* refertur, eſtque tranſpoſitio, & ſuo ordine eſſe deberet: *Jadeſch choſeſch bad*.

5. *Derjabiden* eſt aſſequi, intelligere, concipere; notat Sudius primitiva *jabiden* & *jaſten* ſignificare ſimpliciter: invenire, ſed cum particula *der* compoſita, intelligere, capere &c. *Ciragh* Lucerna, Lampas, & Lychnus candelæ. Sudius dicit eſſe flammam in lychno candelæ ardentem. *Schemy*, quando arabicum eſt, cum *Kesra* *ṭš mim* ſcribi auctor eſt Sudius, ac cereum ſignificare, ſed a Perſis cum *fukun* *ṭš mim* uſurpari.

6. *Kööl*, collyrium, & pecul. ſtibium. *genab*. juxta Sudium apud arabes eſt proprie, atrium, area, aula domus, & hinc dicitur per metaphoram *genabi yzzet meab* atrium, quo conſiſtuit honor & gloria &c. *Aſtan* & *Aſtane* idem; Limen domus.

7. *Sobitab* a *ſebitabiden* feſtinatio, properatio, eſt nomen ſubſtantivum, non vero maſtar, ut vult Sururius. *Sib*, pomum, ma-

malum. Binorum carminum testimonio probat Sadius Poetas mentum puerorum pomo, vel maio cydonio comparare solitos esse. *Zenachian* idem quod *Zenach* mentum & scrobs live fovea menti. *Ciah* fovea, fossa, non puteus, ut putat hoc loco Sururi.

8. *Tama* vulgo *samah* cupido, aviditas, aviritia, sed hic *tama me-dar*. pro noli desiderare. *sabur*, valde patiens, mitis. *Karari cist*. est figura *Isifhami inkiari* dicta. *Saburi* hic mastarum esse probabile est. male autem Interpres dicens *ja* hic esse *jai-vabdet. küdam*. ubi, ubinam &c.

ODE XII.

I.

PER Sultanum five Regem intelligitur hic amasius, per ministros aulicos vero, necessarii & familiares ejus, per supplicationem denique, vota & desideria amantis, quæ secundus versus continet. Hæc Sadius.

1. *Scibab*. accensus ignis, & stella lucida &c. & usitatus stella cadens, vel potius simile meteorum. De *süba* vide notas ad paraph. In Sudii Exemplari pro *Süba* est *Cbuda*, vide ibidem.

3. *Taban* fulgidus, fulgurans. est *sifati müschebebe* a *tabiden*. *Ditruba* epith. syntheton, cor auferens, eripiens, potest legi cum Fatha & Zamma *ṛṣ ra*.

4. *Ja* in *alemi* est *jai-vabdet*, vel etiam *nispet* & *alem* similibus in locis, cætum & congregationem significat; *Tzar* proprie pars faciei, in qua barba crescit, mentum. Sed apud Poetas pro genis accipitur, atque eo spectat *ṛḍ bersuruzi*, quia genæ potissimum inflammantur. *Müdara* proprie & juxta regulam scribi deberet *müdaras*, cum sit formæ conjugationis *mesay-le*. sed Persæ sine *sa* finali eo utuntur. signif. concordia, blandi mores, lenitas &c.

5. *Firib* fraus, dolus, fallacia. *Ja* in *nazari* est *jai-vabdet* vel etiam *tenkir*. *gladu* & *giazu*, magus, fascinator, veneficus.

6. In *subbikiabi ja* est *nispeti* & significat ad tempus *aurora* pertinens. *nüvaziden* & *nüvachten* blandiri, demulcere.

7. *Elif* in *Jara* ut & superius in *nikara* interjectionis vocandi vices explet. O, heus &c.

ODE XIII.

I.

Mireved. particula *mi* præsentem statum denotat. *Sabyb-dil-*
lan subauditur hic interjectio vocantis, *I sabyb dilan.*
Chudara potest hoc ad utrumque versum referri, si ad primum
 referatur, erit *ra*, *barfi iachsis*, si ad secundum, erit particula
 jurandi. *Derda* cum *elif* in fine interjectio est dolentis, *heu*,
 proli dolor &c. *derd* namque dolor, afflictio &c. *Æquivalen-*
to *elif* litteris *ta* vel *vau* arabicis nominibus præfixis. *Aschi-*
kiara & *aschikiare*, & *aschikiar* ejusdem sunt significationis,
 propalatus, divulgatus.

2. *Keshti-nischeffekian*, vocabulum compositum ex *navis*
 & *sedeo*, cur sit *kias* ante *an* terminationem pluralis, jam alias
 dictum est. *Sebaria* inquit Sudius, in lexicis, quæ ad manum
 habemus, non reperitur hoc vocabulum, in phrasi tamen com-
 muni est ventus secundus, & favens. *Niamet-ullah* habet pro
 favens & secundus, sed nihil de vento meminit. *Meninszky* le-
 git *seburta* & itidem per *favens* effert, additque *badi seburta*,
 ventus navigationi favens. *Berebya*, surge, id est *spira*. *Bas*
 potest hic significare, rursus, & simpliciter etiam amplificatio-
 nem, ut jam alias dictum. *Aschina* notus, familiaris, & hic
 amicus, amastus. Turpiter errat *Strurius*, ait Sudius, qui
keshti-nischeffe, navis hærens, legit *keshti-schikeffe* id est navis
 fracta, & revera versum fregit, quod vel inde patet, quia nau-
 fragi nullam venti secundi utilitatem percipiunt, cum contra ii,
 quorum navis in vadum impigit, vento ex adversa parte spiran-
 te, ex arena emergere possint. Hæc Sudius.

3. *Ruze*, in hac voce *to bai-vesmi* putant nonnulli quan-
 titatem exprimere, uti in *jek-sale*, quod est anni unius quantitas,
 alii *massari* notam esse asserunt, & efferunt hoc per *annuus*, il-
 lud per *diurnus*. *Mibr πολυσήμερον*, sol, amor, amicitia
 &c. hic per *teriki ibam*, favor, fortuna &c. *Efsane* & *Fisane*,
 idem quod arabicum *asturi*, fabula, historia fabulosa, hinc no-
 tum illud: *Efatyr-ül-envelin* h. e. mendacissimi antiquorum.
Efsun duas habet significationes, & primo quidem est: fraus,
 dolus, deinde verba illa, quæ ægrotorum auribus insusurrantur,
 arabice *Rakjet*, quod est, incantatio, magia, amuletum, ora-
 tio medica, superstitio &c. *Be giai Jaran*, he est *barfi-syle*. *to*
giai πλεονασμῶς positum, nam idem fuisset simpliciter *be ja-*
ran. Si tamen *giai* pro *Hakk* accipiatur, i. e. pro erga, respec-
 tu, ratione &c. tum *ba* eris ob *Zarfjet*. Nota *to giai* simili-
 bus

bus in locis usurpare proprium esse Schirazensibus, utpote peculiarem linguæ idiotismum, ut in illo *giulistani*: *Tu be giul peder ci kerdi*. Nota etiam *cesebm* hic esse pro *imid* spes, & *elif* ultimum in *Jara* pro interjectione vocandi. O, heus &c.

4. Monet Sudius τὸ *Chalka* & ulitatus *Halka* circulus, proprie de hominum corona dici, quando vero annulum & circulum significat *Halaka* pronunciari. *Mil* vinum. *Dusch*. hesternæ nocte. *Hate* est particula, quam vocant *esmai-escah*, cujus singularis est pro plurali; hinc in nonnullis codicibus scribitur *batu* cum *vau* & *elif*, sed hoc non requiritur; significat, da, cedo &c. *Haiju* para, appara, in aliis exemplaribus pro *bate* reperitur *fate* mortuus est, extinctus est. Similiter pro *baiju* *babbu*, quorum primum significat: parate, præparate, alterum, evigilate, expurgiscimini, id est vigilantes & attenti estote. Pariter si *bate* vel *batu* legatur, *sabub* erit accusativus, at si *fate* erit nominativus. Est autem *sabub* vinum matutino tempore bibi solitum, sive ad potum matutinum servatum, namque ex potatorum sententia ebrietas pridiana, hausto mane moderate vino sedatur. Similiter *gbabuk* est vinum diluculo vespertino bibi solitum, atque hæc & similia vocabula ubertatem linguæ arabicæ ejusque κυριολεξίαν vel maxime probant. *Sekkiari* plur. *sekkeri*. cum *sin* fathato, signif. ebrii, licet tamen etiam cum *zamma* legere. Sudius scribit τὸ *sukkari* per *ja*, alii more persarum cum *elif*. Secundus hujus distichii versus totus est arabice.

5. *Veseb* est adverbium vel potius particula similitudinis, ut turcicum *kibi*, instar. *telechi veseb* est: res acerba similis, id est vinum. *Umm-ül-cabais*. est vini metonymia. *Umm* est mater. *Cabais* autem Sudius pluralem esse dicit τῷ *chabis* impurus, malus, turpis. Sed nescio an hac vice memoria lapsus non sit, cum potius plur. τῷ *chabis* sit *chubesa*, *chabais* autem pluralis sit τῷ *chabises*. *Schin* in *chabaisceb* ad *telechi veseb* refertur. *Esebba* est *ism-ül-tafzil* τῷ *sebebi* sive comparativus, & signif. desiderabilior, gravior &c. *tana* nobis, *abla* itidem comparativus τῷ *butu* dulcis. *Kublet* est osculum non osculari, ut vult interpres, qui in hoc substantivum a verbo non discrevit, nam osculari est *takbil*, *azara* & *azari*! & *azaravat* plurales sunt τῷ *azra*. potest autem pluralis iste cum fatha, vel cum kesra τῷ *ra* esse, hic tamen requiritur fatha, immo etiam necesse est hoc loco *ja* per *elif* scribi, ut tui perfico respondeat; Persægenim vocabula arabicæ,

quæ pronunciationem *ṛṣ elif* sub specie *ṛṣ ja* involvunt, per *elif* scribunt. sic in *Musa*, *Ysa*, *Mustapha* &c. quando autem *ma-kabl ṛṣ ja* kesratum fuerit, kesre mutant in satha, ut in *temenna* &c. Hinc aliter interpretis qui dicit *azara* cum *elif* in fine erroneam esse scripturam, veram scribendi rationem ignorat.

6. *Mülk* cum *dhamma*, Regnum & Imperium, at cum *kesra*, bona, opes &c. reliqua vide in notis ad paraph.

7. *Tenki-deft* ad verbum, qui manibus angustis & debilibus præditus est, translate autem inops, egenus. *ja* est *maṣṣari*, ut & in *meṣṣi. kin* contrah. ex *ki*, & in *kemia* *chemya*, ars metalla transformandi, & in aurum convertendi. Ars est, ait Sudius, nomine tantum nota, reipsa ignota, ut Gryphus &c. *Heṣṣi* substantia, existentia, *ja* est *maṣṣari*. de *Cavano* vide notas ad paraph.

8. *Aṣaiṣeb* quies, tranquillitas. ab *aṣajiden* est *ismi maṣṣar*. qui ab *aṣuden* derivari dicis, inquit Sudius, *ismi maṣṣar*, ab ipso *maṣṣaro* non distinxit.

9. In *niknami ja* est nominale, est hæc vox composita ex *nik* bonus, & *name* nomen, fama. *Küzer* transitus, *Kaza πολυσύμμενον*, hic decretum & iudicium Dei. *ta* est *edati-meṣul*.

10. *Neda* & *nüva* itidem *πολυσύμμενον*, nempe ordo, constitutio, status, modus &c. significat etiam opes, facultates, victum &c. ut hic. Sudius dicit per *Derviseb* seu pauperem intelligi amatorem, & per *sabybi keramet*, *Hasanum kavamed-din*.

11. *Parṣi* & *Farṣi* idem nec raro p. & f. confundantur apud Persas ob harum litterarum affinitatem, ut in *ṣipid* & *ṣifid*. *Parṣi-ku* vox composita, significat: persice loquens, antea fuit *küjendei-parṣi*. *Bachschendekian* plur. *ṛṣ bachschende* de *kiaf* in plurali interfecto jam supra dictum. In *omrend* ultimum *nun* & *dal* tertiam personam plur. verbi sum constituit, quæ sæpe enclytica est apud Persas, hic refertur ad *bachschende*, ac si esset *bachschende end*. *Bischaret* bonum nuntium, evangelium. *ja* in fine, est *jai vabdet*, vel etiam *tenkir*. *Parṣa* hoc loco idem quod *Abid* Religiosus Deo devotus, monachus &c.

12. *Serkeseb* proprie qui caput subtrahit, & hinc contumax, perversus. *Ta* secundum in *ghazetes* ad *besuzed* refertur, ac si esset *besuzedet*. *Cbara* turc. *Kara tasch* flex. dicitur etiam *chare* cum *hai-resmi*.

13. Notat Sudius ad hunc versum, septem *ghazelæ* hujus *Ἰσοκράτης* (kasie) continere, reli-

reliquis factitiis tantum; ad priores referuntur: *Nava*, *müda-ra*, *azara*, *chara* &c. in quibus *kafie* purum est, reliqua ut *jara* factitia sunt & litterarum primitivæ voci affixarum additione fiunt, nam hic est interjectionis: O, heus, vim habet, in *ebudara* & *kedara* similiter *ra* casus est terminatio, & sic in reliquis. De natura & differentia similiter-desinentium prolixè agit Sudius hoc loco, quem qui volet, consulat.

O D E XIV.

I.

Ei, subanditur hic *münadi*, id est *ei giana*. *Fürugh* splendor. *mab* & *meh* Luna. *ebusu* pulchritudo. *Rui* & *ru* facies, vultus. Persæ similia vocabula cum *ja* & sine *ja* ad libitum scribunt. vide supra. *Rachseban* adject. a verbo *Rachschiden* fulgeo, radio. *Schiima* vos. nota hic pluralem esse pro singulari. *Abru* ad litteram aqua, vultus, sed translate honor, decus. *ebub* pulcher. *ja* hic est *barfi-maslar*. *Clab* puteus, sed hic foveæ menti. *Zenach* & *Zenachian* hic mentum.

2. *Debed* a *debiden*, quod & *dasehen* usitatus. *Kei* ubi & quando. *dest* manus. *dest debed* turcice *el-verür*, continget, licebit, accidet. *Gharaz* hic desiderium, votum, voluntas &c. *Hemdeslan* particula *hem* in compositis conjunctionem & confortium exprimit, ut apud Turcas *to daseb* in *joldaseb* &c. *Ja-rebb* bone Deus! sed Sudius dicit in similibus locis pro *ageba* poni, quod est proh, num, ane &c. *destan* contractum ex *dastan* h. e. apologus, fabula, adeoque *hemdeslan* quasi confabulator, & hinc pro conjunctus, coincidens. *Schevend* 3. p. pl. muzarii a *scheviden* usitatus *scuden* fieri, esse. *Cbatyr* proprie est animi dispositio, & quod animo accidet, tum pro ipso animo acceptum est, per figuram *zikri bal va iradei mabal*. *Ziif*. crines, capilli ab aure propenduli. *Periseban* dispersus, confusus.

3. *Didar* etiam *dizar*. (apud Persas enim litteræ *dal* & *zal* frequenter permutantur) est *vasfi-terkibi*. & primo fuit: *arendei didar*. hic pro vultu, ac facie sumitur ut plerumque. *Amede* species præteriti temporis, quod duobus versibus probat Sudius, & maxime Asaphi poetæ testimonio, atque adeo errant, qui putant esse *Ismi masul*, sive participium passivum, uti & Sururius, qui dicit esse *balije*. *Kerded* a *kerdiden* reverti. indic. pro conjunctivo. hic interrogative positum, revertaturne? *ja an*, est *barfi eisf*. arab. *ev*. *Berajed*. in sensu stricto est: ascendat, sed hic pro; exeat; *Ferman* mandatum.

4. *Ja* in *ebarabi* est *jai-maſtar*, *Küned* a *küniden*. cuius alter infinitivus est *kerden*. *Dildar* compositum ex *dil* & *dasebten* in principio fuit *darende-i-dil*. cor tenens, cordis dominus; in similibus locis, formosum, amasium denotat. *ra* est *edati-misul*. *Akeb* contractum ex *akiab* methodo supra dicta, derivatur ab *akiabiden*, quod est neutro activum. *Zinbar* cum *jai* *siibat* sive cum *ja* expresso, hic est confirmationis gratia. ut turcicum *Elbette*. nonnunquam *ja* eliditur. *Duſtan* pl. *tũ* *Doſt*. alias *Doſtan*.

5. *Damen* & *daman* limbus vestis, arab. *zeil*. *ciil* abbreviatum ex *ciilinki*. *Biiſæri*, & extra versum *Beküzeri*. ab infinitivo *küzeriden*, qui & *küzeſebten*; *kenderin* compositum ex tribus vocibus, ex *ki* ex *ender* & ex *in*. *Reh* & *rab*. idem. sciendum, quotiescunque occurrunt in perficis vocibus *rau* vel *ja*, vel *elif* ante *be*, quod *bai-yeſmi* vocant, semper posse abbreviari vocabula, elisa intermedia vocali; sic *kab* mons, *keb* idem. *ſebab ſebeb* &c. *küſebte* occisus, intersectus, at *keſebte* factus; potest utrumque hic locum habere; Derivatur hoc a *keſebten*, quod *πολυσήμενον*, verti, reverti, converti, & fieri, reddi, atque hinc pro *inſikal* sumitur; significat etiam circumverti & rotare se ut saltantes *Mevlevi*. *Bifſar* arabice *keſir* multus. *nun* & *dal* est 3. pl. præſ. *tũ* *ſchuden*, refertur ad *keſebte* vel *küſebte*. quomodo sit encliticum, jam supra dictum. *Kurban* in lexicis illud sacrificium esse dicitur, quo Deo vicini ſumus, eique conjungimur; sed hic quævis hostia, victima &c.

6. *Kes* hic *kimſe* nemo, nullus, alias, aliter. *Dev* & *devran* arab. conversio, sed Persæ pro tempore usurpant. *Æris* & *aryzet*. mala, gena; sed pro hoc in Sudii exemplari est *nerkes* quod est: flos, quem, ut ait Sudius, in Rumelia, seu Turcia europea *zerrin kadab* nuncupant, quasi poculum aureum; alias narcissus albus & flavus. Poetæ oculos amasiorum eidem assimilant, & simpliciter pro oculis sumunt; arabes *Nerges* vocant; & hi quidem quotiescunque vocabulum aliquod persicum adoptant, *tũ* *kiaſ agemi* in *gim* convertunt. *Tarſ* arab oculus, sed Persæ pro utilitate & lucro accipiunt, in quo sensu & hic est. *ja* est *jai vabdet* vel etiam *tenkir*. *Æſyet* hic continentiam, pudicitiam significat. *Nefruſebend*, & extra versum *neſuruſcend* a *ſiuruſchiden* quod & *ſiuruſchtem* vendere. *nun* in initio verborum persicorum negativum est, vel prohibitivum. *Meſtan* pl. *tũ* *meſt*. hic pro *ceſebm* sive oculis sumitur; habet autem pluralem modo rationalium, uti & *ceſebm ceſebman*. forte quia ad hominem pertinet,

7. *Cbab* somnus a *ebahiden*. *Alud* nomen ab *aluden* inquinare. *Cbab-alud* epithetum compositum, signif. somno inquinatus, somnolentus &c. *Cbabed sebüd* vult esse, sed hic ut & alias species est futuri temporis; immo quotiescunque mazius muzario connectitur, vim habet muzarii mastari, hæc *Sudius*. *Meker* hic idem quod arabicum *keenne*, acfi, quasi. *Zan* abbreviatum ex *ez-an*. *Zed* percussit, sed hic impegit, vel asperfit &c. *Ja* in *abi* est *jai-vabdet*, vel etiam *tentir*. Reprehenditur hic *Sururius*, qui *ab* cum *ru* conjunxit: quasi esset *abiru*, decor, honor, quod falsum.

8. *Ba* in *fristiden* est propter *teekid*. *Ruch* proprie gena, hic pro tota facie, per figuram *zikri giuz ve iradei küll*. pars pro toto. *Kildeste*, manipulus rosarum. *Buki* abbreviatum ex *budki*, quod est: fiat, utinam fiat.

9. *Omretan* hic *ta* est pronomen affixum secundæ personæ, *an* autem terminatio pluralis *تأني* *zevil-ükul*. Sciendum autem pronomina hujusmodi apud Persas pluralia fieri terminatione *elif* & *nun*, ut *zilletan*, *dilefchan*, *dileman*, tuncque pronominis affixi præcedentem litteram per satha efferri, et si nonnunquam metri necessitate quiescat. *Bad* a *buden*, frequens ejus usus est in apprecationibus, uti & hic. *Bezm* idem quod *meglis*, confessus, sed apud Poetas plerumque, convivium, symposium &c. *Gem* vide notas ad paraph. *Giam* vulgo pro omni poculo accipitur, proprie tamen est scyphus cum pediculo. *Deoran* cum *vau* quiescente, apud Persas pro tempore usurpatur, hic ingeniose & acute ad *Bezm* refertur.

10. De *cevkian* jam superius. Vide etiam notas ad paraphrasim. In nonnullis Codicibus, pro *kui cevkian*, est *kui meidan*, quod etiam apprime convenit. *Hakk nasebinas*, ingratus, immemor beneficii, idem quod *Kufrani nymet*. *Kui* globus.

11. *Bifat* stratum, & res strata, & expansa. *Kurb*. vicinitas. *Himmet*, & *bemmet* synonyma, hic desiderium, votum &c.

12. *Schebinschab* contractum ex *schaban schab*, quod initio fuit *schabi schaban*, Rex Regum. *Bülend* & *Belend* synonyma. *Aebtar*, proprie stella, sidus, plerumque tamen etiam pro sorte, fortuna, accipitur. *ra* in *chudara* est: *edati-kism* vel etiam *tachsis*. *Ja* in *bimmeti* est *jai-vabdet* vel *tentir*. *Busem* cum *bai-arebi* a *busifiden* osculari. *bem* in *bemciü* est *harfi-teekid*, *ciü* abbreviatum ex *ciün*. *Kerdun* cælum. & orbis cælorum, & cistum, plaustrum duarum rotarum, & rota fortunæ. *Eioan* & *Ioan* idem, thorus discubitorius (sossa) sed Persæ cum satha

٢٥٤١ legunt pro magno cœnaculo, & porticu, atque etiam Palatio sumunt.

13. *Ja* in *dua* & in *amin* est *jai vabdet* vel *tenkir*. *Razi* fors, victus, & substantia sorte cuique obveniens. *Sebeker-efichan* epithetum syntheton, id est: Sacharum spargens, fundens, videlicet dulcis, suavis, mellitus. *Sebeker* proprie cum uno *kaf* scribitur, hic tamen quia longa syllaba requiritur, *tesebdid*, est additum, alias autem in lingua persica nullum est *tesebdid* atque ipsæ etiam voces *Ferrab eburrem* cum uno tantum *ra* scribi debere, auctor est Sudius. In variis codicibus varie ac diversimode legitur primus versus; in Sudii exemplari est:

Mikiñed Hapbyz duaï, bischnev amini buku, in aliis
sic:

Mikiñed Hapbyz dua ü bischnev ü amin büku, in aliis
rursum sic:

— — — *dua ü bischnev amini büku,*

Pag.	Errata	sic	corrigere
XXI.	lin. 6. liberalitem		liberalitatem.
ibid.	l. 9. Telsiri		Tefsiri.
ibid.	l. 17. finirima		finitima.
XXII.	l. 23. we		me.
XXXIV.	l. 22. qævis		quævis.
XXXVII.	l. 5. ulla		illa.
XLVI.	l. 28. ise psum		se ipsum.
XLVII.	l. 29. numerarum		numerus.
17.	l. 8. Ignota		ig-nota
49.	l. 2. muschikla		muschkilha.
57.	l. 11. hospitio		adde formosorum.
60.	l. 5. aghyrlajan		aghylajan.
66.	l. 21. Abassidæ		Abassidæ.
71. & 73.	quærimonias		querimonias.
72.	l. 20. redarguerunt, nuper		redarguerunt nuper,
75.	l. 17. verum		del. comm.
ibid.	l. 20. fuerit		del. com.
76.	l. 29. imperante, primus		imperante primus,
77.	l. 25. subtus		subtus.
79.	l. 14. abjice		add. **
81.	l. 23. fungi		fungis.
ibid.	l. 29. kavam-ed-		kavam-eddin.
87.	l. 13. quiete		quieti.
ibid.	l. 28. purpurea		purpureo.
89.	l. 18. pinu		add. &
91.	l. 28. nascentis		nascentis.
93.	l. 24. ec		et
96.	l. 11. perspicacis		perspicaces.
97.	l. 1. canendi		del. com.
ibid.	l. 21. Bobchukri		Be schukri.
100.	l. 20. & suo		del. &.
101.	l. ult. Azark		Azrak.
106.	l. 15. terem		iterum.
121.	l. 21. mi		mei.
134.	l. 21. invicem		in vicem.
ibid.	l. 28. Gezdem		Jezdem.
140.	l. 14. translare		translate.
142.	l. 11. ælimes		ælime.
143.	l. 12. fallax		falax.
ibid.	l. 28. dupibus		dapibus.